

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

NASILJE IN OSEBE, KI POVZROČAJO NASILJE

Mentorica: doc. dr. Mojca Urek

Ana Flis

LJUBLJANA 2010
PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Ana Flis

Naslov naloge: Nasilje in osebe, ki povzročajo nasilje

Kraj: Ljubljana

Leto: 2010

Število strani: 164

Število slik: 0

Število tabel: 14

Število grafov: 4

Število bibliografskih opomb: 0

Število prilog: 3

Mentorica: Doc. dr. Mojca Urek

Deskriptorji: nasilje, povzročitelji nasilja, moškost, socializacija, mediji, programi in društva, Zakon o preprečevanju nasilja v družini, center za socialno delo, oblike pomoči.

Povzetek:

Naloga v teoretičnem delu opredeljuje nasilje, vrste nasilja in dejavnike, ki so povezani z nasilnim vedenjem. Osredotočila sem se na socializacijo in koncepte moškosti ter na odnos družbe in medijev do nasilja oziroma do oseb, ki povzročajo nasilje. Predstavila sem tudi Zakon o preprečevanju nasilja v družini in druge pomembne dokumente in zakone v Sloveniji.

Dotaknila sem se izhodišč za strokovno delo z osebami, ki povzročajo nasilje tako v tujini kot pri nas.

Predstavila sem nekaj organizacij in društev v podravski regiji, ki nudijo pomoč osebami, ki povzročajo nasilje ter jih na kratko opisala.

Opravila sem razgovore s svetovalci in zaposlenimi na nevladnih organizacijah, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. Predstavila sem Društvo za nenasilno komunikacijo v Ljubljani, saj je prvo društvo pri nas, ki se je začelo ukvarjati z osebami, ki povzročajo nasilje v družini.

V raziskovalnem delu me je zanimalo dejansko število povzročiteljev nasilja v podravski regiji,

ki so po prenehanju ukrepa prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi in nudenju PSP pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pri krajevno pristojnem centru, poiskali nadaljnjo strokovno pomoč. Zanimalo me je, v kateri organizaciji poiščejo pomoč osebe, ki povzročajo nasilje v družini.

Title: Violence and violent persons

Descriptors: violence, perpetrators of violence, manhood, socialization, media, programmes and associations, Family Violence Prevention Act, social work centre, forms of aid

Abstract:

In the theoretical part of the thesis violence, types of violence and factors for violent behaviour are defined. The emphasis is on the socialization and the concept of manhood, as well as on the attitude of society and media towards violence and violent persons. The Family Violence Prevention Act and other important Slovene documents and acts are presented. Likewise, the bases for professional work with violent perpetrators both in Slovenia and abroad are introduced.

Some of the organizations and associations in the Podravje region offering help to violent people are also presented and described briefly.

Interviews with counselors employees in the non-governmental organizations who work with violent perpetrators have been made. Moreover, the Association against violent communication, being the first association in Slovenia dealing with violent people in the families, is presented.

In the research I also interested in the actual number of violent perpetrators in the Podravje region, especially the ones who tried to find help after the cessation of restraining orders for an explicit place or a person and after the social assistance by the regional coordinator dealing with family violence or at the territorial jurisdiction was offered. As well, the information on the organizations in which violent perpetrators look for help is presented.

Za usmeritve in podporo se zahvaljujem mentorici doc. dr. Mojci Urek.

Za prijazno privolitev v opravljanje intervjujev, se zahvaljujem zaposlenim na nevladnih organizacijah ter strokovnim delavcem na centrih za socialno delo.

Posebna zahvala gre regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini za vso pomoč pri pridobivanju potrebnih podatkov.

Seveda pa se želim iz srca zahvaliti svoji družini in prijateljem, ki so mi v času študija in pisanja diplomske naloge brezpogojno stali ob strani.

Največja zahvala gre moji mami, ki je vedno verjela vame, tudi takrat, ko sem bila »izgubljena«.

Hvala, hvala, hvala!

**Kar je za nami in tisto, kar je pred nami,
je majhno v primerjavi s tem, kar je v nas!**

Ralph Waldo Emerson (ameriški esejist, pisatelj in filozof)

PREDGOVOR

Že kar nekaj časa sem hotela spoznati delo z osebami, ki povzročajo nasilje. Zaradi lastnih predsodkov o teh osebah, sem se v četrtem letniku odločila, da obvezno študijsko prakso opravi pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini. Prav tako sem želela izvedeti, kakšne vrste pomoči imamo v podravski regiji in kam se lahko osebe, ki povzročajo nasilje, sploh obrnejo.

Tako sem dobila vpogled v način dela in se soočila z lastnimi predsodki. Moje prepričanje je bilo, da so ljudje, ki povzročajo nasilje, osebe, ki izberejo nasilje, da bi prišle do lastnih koristi. Zaradi nepoznavanja tega področja dela, sem želela podrobnejši vpogled v del področja dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Usmerila sem se v raziskovanje področja dela z osebami, ki povzročajo nasilje, v različnih organizacijah in društvih v Sloveniji, predvsem v podravski regiji.

V uvodnem delu diplomske naloge sem opredelila različne pojme nasilja, socializacijo, koncepte moškosti, dejavnike tveganja, ki so povezani z nasiljem. Usmerila sem se na odnos družbe do nasilja in vpliva medijev na pojav nasilja. Teoretično sem zaobjela izhodišča za strokovno delo z osebami, ki povzročajo nasilje. Osredotočila in opisala sem tudi delo z osebami, ki povzročajo nasilje v tujini.

V drugem delu diplomske naloge sem predstavila področje strokovnega dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Osredotočila sem se na posamezne organizacije oz. društva, ki pokrivajo področje dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Usmerila sem se tako na vladni sektor (centri za socialno delo) in nevladni sektor (npr. Društvo Zrno, Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč, Družinski inštitut Bližina Celje...). Informacije sem dobila od regijske koordinatorice za obravnavo nasilja, socialne delavke enega izmed centrov za socialno delo ter od zaposlenih v nekaterih organizacijah, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. Zanimalo me je predvsem, kolikšno je dejansko število oseb, ki povzročajo nasilje tako v posameznih centrih za socialno delo kot tudi v celotni podravski regiji:

- katere oblike pomoči obstajajo za osebe, ki povzročajo nasilje, v podravski regiji;

- ali osebe, ki povzročajo nasilje, po izvedeni storitvi prve socialne pomoči po uradni dolžnosti poiščejo nadaljnjo pomoč;
- kje osebe, ki povzročajo nasilje, najpogosteje poiščejo pomoč;
- kakšna je motivacija oziroma razlogi, zaradi katerih se osebe, ki povzročajo nasilje sploh vključijo v posamezne oblike pomoči.

S kratkimi intervjuji sem se dotaknila načina dela posameznih nevladnih organizacij in spoznala različne metode dela z osebami, ki povzročajo nasilje.

KAZALO:

1	TEORETIČNI UVOD.....	10
1.1	OPREDELITEV IN DEFINICIJE NASILJA	10
1.2	TEŽAVE PRI DEFINIRANJU NASILJA	13
1.3	VRSTE NASILJA	15
1.4	ZGODOVINA NASILJA NAD ŽENSKAMI	18
1.5	TEORIJE O NASILJU	21
1.6	DEJAVNIKI TVEGANJA	25
1.6.1	<i>Izkušnja nasilja v primarni družini</i>	<i>25</i>
1.6.2	<i>Alkoholizem in droge</i>	<i>27</i>
1.6.3	<i>Stres</i>	<i>27</i>
1.7	SOCIALIZACIJA	29
1.7.1	<i>Socializacija moškega v moško vlogo</i>	<i>30</i>
1.7.2	<i>Biti rojen kot moški</i>	<i>31</i>
1.8	MOŠKOST	35
1.8.1	<i>Psihoanalitične teorije</i>	<i>36</i>
1.8.2	<i>Antropologija moških in moškosti</i>	<i>37</i>
1.8.3	<i>Pravila moškosti</i>	<i>43</i>
1.9	NASILNI MOŠKI OZIROMA POVZROČITELJI NASILJA	44
1.10	ODNOS DRUŽBE DO NASILJA	47
1.10.1	<i>Mediji</i>	<i>49</i>
1.11	ZAKONODAJA	54
1.11.1	<i>Pristojnost centra za socialno delo</i>	<i>61</i>
1.12	DELO S POVZROČITELJI NASILJA V TUJINI	64
1.13	ORGANIZACIJE IN DRUŠTVA, KI SE UKVARJAJO S POVZROČITELJI NASILJA	69
1.13.1	<i>Društvo za nenasilno komunikacijo</i>	<i>70</i>
1.13.2	<i>Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor</i>	<i>78</i>
1.13.3	<i>Društvo ZRNO - Združenje za razvijanje nenasilnih odnosov</i>	<i>87</i>
1.13.4	<i>Družinski inštitut Bližina Celje</i>	<i>95</i>
1.13.5	<i>Frančiškanski družinski inštitut - MIR</i>	<i>96</i>
1.13.6	<i>Zdravstvene službe</i>	<i>97</i>
1.13.7	<i>Telefonska pomoč</i>	<i>99</i>
1.14	STATISTIČNI PODATKI	102
2	OPREDELITEV PROBLEMA	105
3	METODOLOGIJA	107
3.1	VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE	107
3.2	MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV	108
3.3	POPULACIJA IN VZORČENJE	108
3.4	ZBIRANJE PODATKOV	110
3.5	OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	112
4	REZULTATI	114

4.1	CENTER ZA SOCIALNO DELO MARIBOR – 95 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	114
4.2	CENTER ZA SOCIALNO DELO SLOVENSKA BISTRICA – 29 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	115
4.3	CENTER ZA SOCIALNO DELO PTUJ – 82 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	116
4.4	CENTER ZA SOCIALNO DELO RUŠE – 16 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	117
4.5	CENTER ZA SOCIALNO DELO PESNICA – 28 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	118
4.6	CENTER ZA SOCIALNO DELO LENART – 40 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	119
4.7	CENTER ZA SOCIALNO DELO ORMOŽ – 20 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA	121
5	RAZPRAVA.....	129
5.1	RAZUMEVANJE NASILJA	129
5.2	RAZUMEVANJE OSEBE, KI POVZROČA NASILJE	130
5.3	VKLJUČEVANJE OSEB, KI POVZROČAJO NASILJE, V PROGRAME POMOČI	130
5.4	PROCES SVETOVANJA OSEBAM, KI POVZROČAJO NASILJE	131
5.5	MOČNE OZIROMA POZITIVNE TOČKE DELA Z OSEBAMI, KI POVZROČAJO NASILJE	132
5.6	OVIRE PRI DELU Z OSEBAMI, KI POVZROČAJO NASILJE	132
5.7	ŽELJE V PRIHODNOSTI	133
6	SKLEPI.....	143
7	PREDLOGI.....	145
8	LITERATURA IN VIRI	148
9	POVZETEK.....	155
	PRILOGE.....	157

KAZALO TABEL:

Tabela 1-1: Število izrekov ukrepa prepovedi približevanja-podravska regija.....	102
Tabela 1-2: Ukrepi prepovedi približevanja po posameznih centrih	104
Tabela 3-1: Primer kodiranja.....	112
Tabela 4-1: CSD Maribor	114
Tabela 4-2: CSD Slovenska Bistrica	115
Tabela 4-3: CSD Ptuj.....	116
Tabela 4-4: CSD Ruše	117
Tabela 4-5: CSD Pesnica.....	118
Tabela 4-6: CSD Lenart.....	119
Tabela 4-7: CSD Ormož	121

Tabela 4-8: Številčni in procentualni prikaz podatkov glede na celotno regijo	122
Tabela 4-9: Skupni prikaz podatkov glede na obliko pomoči	123
Tabela 4-10: Prikaz pomoči po posameznih centrih	125
Tabela 4-11: Motivacija	127

KAZALO GRAFOV:

Graf 4-1: Vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč.....	123
Graf 4-2: Organizacije.....	124
Graf 4-3: Vrsta pomoči.....	126
Graf 4-4: Motivacija	128

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 OPREDELITEV IN DEFINICIJE NASILJA

Nasilje se pojavlja v vseh državah, neodvisno od ekonomskega, socialnega, religioznega ali kulturnega referenčnega okvira. Nasilje je eden izmed najmanj raziskanih družbenih pojavov, ki se dogaja med pripadniki vseh socialnih in ekonomskih razredov, kultur, verstev, spolnih orientacij. Nasilje v družini je ena najbolj prikritih oblik nasilja, saj poteka v zasebnih prostorih in je zato prikrita očem javnosti.

Nasilje obstaja, odkar obstaja človek. Povzročilo je že toliko gorja, da je nemogoče vsega dojeti in opisati. Kljub temu pa se o nasilju vedno več govori. Ženska gibanja že več desetletij nastopajo proti vsem vrstam nepravčnosti in neenakosti med spoloma. Pojavljajo se tudi nova moška gibanja, ki se vedno glasneje borijo proti nasilju in neenakostim v družbi. Vendar pa nasilje ni izkoreninjeno, pojavljajo se namreč vse bolj subtilne oblike nasilja.

Čeravno so lahko tudi ženske nasilne v partnerskih odnosih in se pojavlja nasilje tudi v istospolnih partnerstvih, pa je prevladujoč vzorec nasilja v partnerskih odnosih tisti, ko je povzročitelj nasilja moški in žrtev ženska.

Nasilje je družbeni problem, je posledica zakoreninjene neenakosti med spoloma v določeni družbi in obstoječih struktur moči v odnosih med spoloma. Izhaja iz kulturnih vzorcev, iz tradicionalnih navad in običajev, verskih prepričanj, sistema vzgoje, vpliva medijev.

V literaturi najdemo več opredelitev oziroma definicij nasilja. Te definicije se bolj ali manj razlikujejo med seboj, vendar med njimi najdemo tudi skupne točke.

V Zakonu o preprečevanju nasilja v družini (Ur. l. RS, št. 16/08 v nadaljevanju ZPND), je nasilje vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu oziroma zanemarjanje družinskega člana. V tem primeru gre za vprašanje zlorabe moči, potrebe po prevladi in nadzorovanju ene osebe nad drugo. Takšni vedenjski vzorci so posledica neenakomerne porazdelitve moči med spoloma ter med starši in otroki.

V Resoluciji o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009 - 2014 (ReNPPND0914, v nadaljevanju Resolucija), je nasilje v družini opredeljeno ko »ena oseba zlorablja svojo (pre) moč nad drugo, s katero je ali je bila v posebnem duševnem razmerju«.

Dekleva (2004:59) o nasilju razmišlja takole:«Sposobnost za nasilno odzivanje, torej tako, ki ima namen ogroziti, ovirati, poškodovati ali onesposobiti drugo bitje, ki je človeški vrsti prirojena.«

Kristančičeva (2002:34) v Socializaciji agresije nasilje definira »kot simptom agresivnih in sovražnih dejavnosti posameznih skupin in njenih članov « in nadaljuje »nasilje je le ena od ravni izražanja agresije in sovraštva«.

Nasilje pa lahko definiramo tudi kot način, s katerim si oseba, ki povzroča nasilje, skuša zagotoviti moč in nadzor nad žrtvijo in uresničiti svoje interese. Nasilje vedno izhaja iz neravnovesja moči med dvema osebama oziroma skupinama ljudi. Oseba, ki povzroči nasilje s psihičnimi, spolnimi, fizičnimi, ekonomskimi in drugimi oblikami nasilja posega, v osebno integriteto žrtve in tako omejuje njen človeški potencial (<http://www.drustvo-dnk.si/>).

Nasilje pomeni kršitev temeljnih človekovih pravic, kot so pravica do varnosti, do življenja brez strahu in prisile ter do telesne in duševne integritete (<http://www.varuh-rs.si/index.php?id=301>).

Nasilje razumem kot vsako težnjo oziroma sredstvo za obvladovanje drugega človeka z namenom, da bi uveljavili svojo moč in voljo. Nasilje omogoča vzpostavitev nadvlade in superiornega položaja tistega, ki nasilje povzroča. Zame nasilje pomeni tudi omejevanje, prikrajšanje, povzročanje fizične, psihične, telesne škode, bolečin in trpljenja. Uporaba nasilja je povezana z osebno, politično, premoženjsko, spolno, kulturno ali katerokoli drugo koristjo. Nasilje je boleče in škodljivo ravnanje, ki žrtev prizadene tako telesno, duševno kot tudi socialno. Nasilno je potemtakem vse, kar omejuje ali moti osebnostni razvoj posameznika, ogroža oblikovanje pozitivne samopodobe, razdiralno posega v gradnjo posameznikove identitete in izkorišča njegovo nemoč in odvisnost.

Opredelitve nasilja kažejo, da enoznačne definicije nasilja ni. Nasilje je namreč pojem, ki ga je

težko definirati in je v veliki meri odvisen od tistega, ki ga definira. Vsak posameznik nasilje definira in razume na svojevrsten način in ga glede na to definicijo doživlja. Ljudje smo svojevrstna bitja, ki razumemo in dojemamo pojave na svojevrsten način. Noben način našega dojemanja in opredeljevanja pa ni bolj ali manj pravilen.

Filipčič (2002:88) pravi, da opredelitev, kdaj neko ravnanje označimo kot nasilje, ni objektivno, ampak se razlikuje glede na kulturni prostor.

V literaturi se pojavljajo različne definicije nasilja, pri katerih naletimo na dve značilnosti:

- večina definicij nasilja je nastala znotraj psihologije in medicine (psihiatrija) in zato - močno prevladuje psihološki/psihiatrični diskurz in njemu lasten vidik razumevanja nasilja, čeprav nasilje pojasnjujejo tudi sociologija, antropologija, politične vede, pravo...
- v definicijah se praviloma istočasno pojavljata dva pojma: nasilnost in agresivnost, pri čemer znotraj definicije nista vedno razmejena oziroma pojasnjena.

Za pojasnitev celovitosti in kompleksnosti pojava nasilja je potrebno razumeti nasilje v »socialnem času in prostoru«, kot temu pravita Dekleva (2004) in Ule (2005), saj je nasilje tako oseben (individualen) kot tudi družben fenomen. Nasilje namreč nastane šele v trenutku, ko ga kot nasilje prepoznajo tisti, ki ga vrednotijo, ocenjujejo oziroma konstruirajo kot (ne)sprejemljivo dejanje znotraj vsakokratnega družbenega in socialnega konteksta.

Zaviršek (2004: 4) pravi, da je definicija nasilja nekaj spremenljivega ne statičnega in stalnega in da je odgovor na to, kaj je nasilje, odvisen od številnih socialnih situacij in okoliščin. Nadaljuje, da je nasilje socialni fenomen in da mora definicija nasilja ostati fluidna, prav tako kot so spreminjajoča socialna razmerja in interpretacije teh razmerij. Za razumevanje nasilja je pomembno, da poznamo in analiziramo kontekst, v katerem se je nasilje zgodilo.

1.2 TEŽAVE PRI DEFINIRANJU NASILJA

Raziskovalci in drugi teoretiki, ki se ukvarjajo z nasiljem, si niso enotni glede definicije nasilja nad ženskami in zanj uporabljajo vrsto poimenovanj. Ne glede na to, na kakšen način definiramo nasilje, ima že samo poimenovanje vrsto implikacij za prepoznavanje nasilja.

Definicije v okviru družbenih ved med drugim vplivajo na samo prepoznavanje problema nasilja nad ženskami v družbi. Pogosto je uporabljena sintagma družinsko nasilje ali nasilje v družini, ki je lahko problematična z vidika zaviranja spolne strukturiranosti narave problema nasilja oziroma celo impliciranja prepričanja, da so v družini vsi člani drug do drugega enako nasilni. Številni avtorji (Kunz 1998, Dobash in Dobash 1998) problematizirajo uporabo pojmov nasilja v družini in družinskega nasilja, saj se s tem problemom nasilja nad ženskami marginalizira in ne problematizira njegove spolne strukturirane narave (v Medarič 2009: 30-32).

Raziskave se osredotočajo večinoma na fizično nasilje, ki je razdeljeno na »manjše in večje« zlorabe glede na njihov potencial za fizične poškodbe. V raziskavah je namreč psihično, verbalno ali ekonomsko nasilje redkeje zaobjeto kakor fizično nasilje.

Najpogostejši argument je, da je taka definicija **preširoka** in zato je raziskovanje nasilja nad ženskami težavnejše. **Ožje definicije** nasilja v družini vplivajo na njegovo manjšo prepoznavnost in posledično na manjšo stopnjo ukvarjanja s problematiko nasilja v družbi. Zaobjamejo zgolj manjši del nasilnih vedenj, kar pomeni manj političnega interesa za obravnavo nasilja. Zato se pojavlja trend nagibanja k širšim definicijam nasilja. Široke definicije nasilja so problematične tudi z vidika težavnosti raziskovanja vseh različnih oblik in dimenzij nasilja, ki jih zaobjamejo oziroma z vidika njegove operativnosti.

Filipčič (2004:10) prevzema razmeroma široko razumevanje nasilja in razlikujejo med naslednjimi kategorijami nasilja, ki ga doživljajo ženske v družini:

- fizično nasilje, kot najbolj vidna oblika nasilja, kjer nasilna oseba poleg telesne sile (klofute, brce, davljenje, pretepanje) včasih uporabi tudi različne predmete (noži, sekire, orožje), kar lahko vodi k resnim fizičnim poškodbam, lahko pa se celo konča z umorom;
- spolno nasilje, opredeljeno kot vsako spolno dejanje, ki ga nekdo prenaša pod prisilo; ljubkovanje ali drugačno poseganje v nekoga v nasprotju z njegovo voljo ter posilstvo, prisila v spolni odnos zoper lastno voljo;
- psihično nasilje, ki je najmanj vidna oblika nasilja in jo je najtežje opaziti (verbalne zlorabe, poniževanje, grožnje, omejevanje, nadlegovanje). Mislim, da je psihičnega nasilja v naši družbi največ;
- strukturno nasilje, ki je še manj opazno in zato pogosto podcenjeno. Gre za kratenje in omejevanje temeljnih pravic, kot je npr. pravica do dela, pravica imeti svoj bančni računi;
- ekonomsko nasilje je prav tako manj opazna oblika nasilja in pomeni omejevanje in/ali strog nadzor pri sredstvih oziroma osnovnih materialnih stvareh. Mnenja sem, da je ekonomsko nasilje v zadnjem času zelo prisotno (izguba delovnih mest, svetovna ekonomska kriza...).

Pri definiranju nasilnega dejanja je potrebno upoštevati, da je konflikt vedno interpretativna aktivnost. Raziskave so namreč pokazale, da moški, ki so nasilni do žensk, interpretirajo in predstavljajo obnašanje žensk kot izzivalno, nasilno, zlorablajoče, ne glede na to, kaj partnerka v resnici dela (Dobash in Dobash 1992, v Zaviršek 1994:5).

Nasilje je zelo kompleksen pojem. Dejstvo je, da se definicije in konceptualizacije nasilja skozi čas zelo spreminjajo. Kar je opredeljeno kot nasilje, je družbeno skonstruirano in odseva odnose moči v družbi.

1.3 VRSTE NASILJA

O tem, kaj so vrste nasilja in kaj oblike nasilja, prav tako ni enotnega pogleda. Oba termina pojasnjujeta iste stvari (proces, dogajanje), včasih pa ju avtorji poljubno zamenjujejo oziroma uporabljajo le en ali drug termin.

Nasilje kot splošen pojem lahko razrežemo na različne vrste nasilja: politično, ekonomsko, ideološko, kulturno, prometno, telesno, spolno, ekološko itd., čeprav se te vrste nasilja v družbenih praksah večinoma prepletene (Kanduč 1998:24).

Oblike nasilja so različne. Filipčič (2002:88) pravi, da je kategorizacija oblik nasilja nemogoča, saj ima vsaka od oblik še neskončno variacij. Ena od lastnosti nasilja v družini je, da se ne pojavlja samo v eni obliki, ampak se praviloma pojavlja več oblik nasilja hkrati. Nasilje ni omejeno samo na enkratno dejanje, ampak sčasoma postane pogostejše in vedno hujše.

Poznamo psihično, fizično, spolno in ekonomsko nasilje. V priročniku za svetovalno delo na SOS telefonu za ženske in otroke - žrtve nasilja so obširno navedena različna nasilna dejanja nad ženskami, ki so definirana kot oblike nasilja. Glavne skupine oblik nasilja so: psihično, fizično, spolno in ekonomsko. **Psihično nasilje** je opredeljeno kot najbolj razširjena oblika nasilja, ki se velikokrat povezuje tako s fizičnim kot s spolnim nasiljem. Psihično nasilni smo lahko z besedami, lahko pa tudi z vedenjem ali s tišino. Pri psihičnem nasilju gre pogosto za željo po dominaciji v hiši. Gre za kontrolo ene osebe nad drugo, za prevlado nad to osebo in ustrahovanje. S psihičnim nasiljem se spodkopava samozavest žrtve, osebo se želi razvrednotiti (Plaz 2004:43).

Psihično nasilje so dejanja, ki najpogosteje potekajo na verbalni ravni in negativno vplivajo na samozavest, samopodobo in samozaupanje druge osebe. K temu sodi grobo kritiziranje človekove osebnosti, zmerjanje, poniževanje, ustrahovanje in ustvarjanje negativnih mnenj o osebi na podlagi predsodkov in stereotipov, da bi dosegli svoj cilj (<http://www.drustvo-dnk.si/>).

Fizično nasilje je v SOS priročniku kot najbolj očitno nasilje nad žensko, ki sega od klofut, do

brc, udarjanja z glavo ob tla, davljenja, napadov z nožem, celo do umora. Vsako fizično nasilje je tudi psihično nasilje, meja med njima je tam, kjer se besednemu nasilju pridruži še udarec. Cilj vsakega fizičnega nasilja je pridobiti, povečati ali dokazati svojo moč nad žrtvijo.

Fizično nasilje je zloraba fizične sile ali grožnja z uporabo fizične sile. Usmerjeno je na človeško telo ali njegovo življenje. Fizično nasilje je izrazitejša stopnja nasilja v procesu, ki se začne s psihičnim nasiljem (<http://www.drustvo-dnk.si/>).

Christian Gostečnik (1999:209) **fizično nasilje** nad partnerjem definira kot način, s katerim partner izraža svoja nevzdržna čustva jeze, vznemirjenosti in strahu. Nadaljuje, da je za nesprejemljivo vedenje v vseh obzirih odgovoren nasilen partner, gre za vedenje, ki agresivnega partnerja v nobenem primeru ne opravičuje, da na ta način izraža svojo jezo, čeprav ga njegov partner nenehno izziva, vznemirja. Gre za nesprejemljivo vedenje, ki vedno kaže na to, da partner ne obvlada lastnih impulzov jeze in stiske.

Spolno nasilje je v Priročniku definirano kot neželen poseg v posameznikovo spolno integriteto. Gre za vsako dejanje, s katerim se eden od partnerjev ne strinja. Cilj spolnega nasilja je dokazovanje premoči in popolne kontrole nad žrtvijo.

Spolno nasilje so vsa spolna dejanja, povezana s spolnostjo, ki jih oseba čuti kot prisilo. Spolno nasilje so naslednja dejanja: opazovanje, slačenje, nagovarjanje, otipavanje, poljubljanje... Vsa dejanja, v katere druga oseba ne pristane oziroma pristane pod prisilo, so spolna nasilja (<http://www.drustvo-dnk.si/>).

Katja Filipčič (2002:240-241) opredeljuje **ekonomsko nasilje** kot sistematično in nepooblaščen jemanje prihodkov, rutinsko odvajanje prihodkov in/ali prodajo premoženja z goljufivim namenom.

Ekonomsko nasilje so vse oblike nadvladanja oziroma poniževanja žrtve s pomočjo sredstev za

preživetje ali odrekanje pravic, povezanih z zaslužkom. O ekonomskem nasilju govorimo tudi takrat, ko je žrtev nasilja prisiljena, da sama prevzame celotno finančno breme za osebo, ki je povzročila nasilje (<http://www.drustvo-dnk.si/>).

Ekonomsko nasilje bi lahko definirali tudi kot način kontrole oziroma gre za izvajanje kontrole pri dostopu in dosegu do skupnih virov, onemogočanje možnosti zaposlovanja ali izobraževanja...

Ena izmed oblik nasilja je tudi **zanemarjanje**, ki se v večji meri nanaša na starejše osebe in otroke. Filipčič (2002:241) meni, da je »zanemarjanje zavračanje ali neizpolnjevanje kakršnihkoli obveznosti in dolžnosti, ki jih ima nekdo do starejše osebe«. Mnenja sem, da tudi do otrok oziroma oseb, ki niso sposobne skrbeti same zase in potrebujejo pomoč druge osebe (invalidi, bolne osebe...).

Katja Filipčič (2002: 225-248) v svojem delu omenja »nove« oblike nasilja v družini, ki jih javnost pogosto prezre. Njihova »novost« se kaže v obravnavanju šele v zadnjem času, čeprav so kot pojav v družinski dinamiki že dolgo znane. Nove oblike nasilja v družini so:

- nasilni otroci: nasilje med sorejenci, nasilje otrok nad starši;
- nasilje med istospolnima partnerjema;
- nasilje ženske nad moškim;
- zloraba starejših v družini.

Iz pričujoče literature je zaznati, da v večini primerov, ko se govori ali piše o nasilju kot povzročitelja nasilja navaja moškega, čeprav mnenja sem, da zgoraj opisane oblike nasilja zadevajo tako moške kot ženske povzročitelje nasilja. Po mojem mnenju bi lahko govorili o nasilju na splošno, s čimer se ne bi osredotočali na osebo določenega spola. Raziskave sicer kažejo, da so v večini (90%) povzročitelji nasilja moški, vendar ni zanemarljivo dejstvo, da so tudi ženske, ki povzročajo nasilje nad svojimi partnerji. Zaradi družbeno sprejetega prepričanja, da je moški, ki je žrtev nasilja, »mevža«, »nepravi« moški, so takšni primeri prikriti in se o njih

ne govori. Moški, ki je žrtev nasilja, se počuti nelagodno, neprijetno, sram ga je in prav zaradi teh doživetij ne spregovori o nasilju. Tekom opravljanja obvezne prakse sem ugotovila, da je veliko nasilja tudi med pripadniki istega spola, npr. nasilje brata nad bratom, očeta nad sinom, sina nad mamo, sester med seboj, matere do hčerke... Ti primeri so prisotni, a se o njih ne govori. Ali je nasilje moškega nad žensko res edino nasilje, ki »zasluži« takšno izpostavljanje, nasilje ženske nad materjo pa ne?

Menim, da je jasna opredelitev in opis vrst nasilja bistvenega pomena pri prepoznavanju nasilja v posamezni družbi. Le konkreten opis vrste nasilja nam omogoča, da smo informirani in da prepoznamo morebitno nasilje in tako zaščitimo sebe in druge.

Čeprav je med vsemi vrstami nasilja psihično nasilje najmanj vidna in opazna vrsta nasilja, pa je pomembno, da smo nanj še posebej pozorni. Okolica je namreč do psihičnega nasilja navadno bolj tolerantna in ga velikokrat razume kot prepiranje, slabo komunikacijo, spore med partnerjema...

Raziskave kažejo, da ljudje nekatera dejanja (kritiziranje, zmerjanje, žaljenje, ustrahovanje, kričanje, molčanje, ignoriranje, izolacija osebe od ljudi...), ki jih avtorji štejejo za psihično nasilje, ne dojemajo in ne razumejo kot nasilje.

1.4 ZGODOVINA NASILJA NAD ŽENSKAMI

Glede na to, da razpoložljiva literatura opisuje le nasilje nad ženskami, bom predstavila le ta vidik, čeprav sem mnenja, da nekatere navedbe lahko povežemo z nasiljem na splošno in ne toliko na to, kdo ga povzroča.

Vesna Leskošek (2002:111-117) v knjigi »Zavrnjena tradicija« piše o tem, da pretepanje in druge oblike domačega nasilja dolgo časa niso bile tematizirane. O domačem nasilju se ni pisalo niti govorilo. Nasilje in pretepanje so povezovali z ženskami z dna družbene lestvice in alkoholizmom moških. Javnost nasilja ni odobraval, vendar je bilo nasilje razširjeno in pogosto. Pretepanje so povezovali z bolj blagima besedama kot je razgrajanje, hudost. Nasilje je bila tabu

tema, ki je ni bilo dovoljeno izgovoriti na glas, kaj šele pisati o njej.

O problemu nasilja pri nas se je začelo pisati leta 1900, prvič v časopisu Slovenka. V časopisu so bili objavljeni prvi članki o nasilju nad služkinjami. V tistem času je Zofka Kveder izdala knjigo z naslovom Misterij ženske. Govori o nezakonskih materah, njihovem trpljenju, bolečinah, krivicah, domačem nasilju, ki so ga bile deležne. Knjiga je imela zelo velik odmev, predvsem zaradi odprtosti in neposrednosti. Zofka Kveder si je pridobila veliko privržencev in hkrati nasprotnikov. Očitali so ji emancipacijske težnje, moralno sprijenost, razkritje skrivnosti domačega nasilja. Knjiga Misterij ženske je pretrgala tabu molka in problematizirala temo, ki je veljala za nedeljiv del ženskosti.

Tema o nasilju je za nekaj časa poniknila, saj je časopis Slovenka nehal izhajati. Ponovno pisanje o nasilju je prevzel Ženski svet. Ta časopis je nasilje nad ženskami in otroki povezoval z alkoholizmom moških. Nasilje je bilo razširjeno, vendar je sodilo v domačo zasebnost. V časopisu so bili objavljeni razni nasveti, kako naj se obnaša ženska, da ne bo razjezila svojega moža (kuha naj, vedno naj bo prijazna, potrpi naj, mož je glava družine, tiho naj trpi...).

Posebej zanimivi so nasveti, ki jih je dajal Bleiweis, in sicer, kako naj se obnaša žena, da ne bo sprožila nasilja pri svojem partnerju. Žena naj bo pokorna svojemu možu. Škof Jeglič je ženam svetoval, naj ne mislijo, da imajo prav, naj molijo in potrpijo, čeprav imajo prav. Svetoval jim je, naj bodo vedno prijazne, opazovati morajo, kakšne volje je mož, kaj ga pomirja, razdraži. Žene naj kuhajo tisto, kar imajo možje radi. Če je mož slabe volje, morajo kazati sočutje, tudi takrat, ko je pijan. Žene naj bodo možu pokorne, naj izpolnjujejo svoje dolžnosti kot žene, kot gospodinje, kot matere in naj tiho trpijo (Leskošek 2002:111-117).

Ko sem prebirala zgoraj navedeno literaturo in našete nasvete, kako naj se ženska obnaša, da bo zadovoljila moža, pa četudi je vinjen, nasilen, jo ponižuje se zavedla, dejstva, da tako misli še precej moških današnjega časa, sem bila presenečena in hkrati jezna. Zakaj dvojna merila, je možki več vreden kot ženska, kdo mu daje pravico in celo opravičilo, da je lahko nasilen?

Na koncu pa ta dejanja družba celo sprejema oziroma jih nekako tolerira in povezuje s »posebno vlogo in pravico moškega«. Kljub velikim spremembam družbe v odnosu do nasilja, sprejetju

nove zakonodaje, ki opredeljuje nasilje v družini kot nasilno dejanje, je nasilja še vedno preveč. Žalostno je tudi to, da moški še vedno opravičujejo svoje nasilje nad žensko z besedami, »to si je zaslužila«.

Nasilje nad ženskami v družini je bilo v preteklosti percipirano kot zasebni problem, ki se tiče le družinskih članov. V zadnjih desetletjih se je umestilo v javno sfero, kar je pripomoglo k temu, da je nasilje prepoznano kot pomemben družbeni in političen problem. V sodobnih teoretskih obravnavah nasilja nad ženskami prevladujejo predvsem feministični pogledi, ki nasilje nad ženskami opredeljujejo kot del problema neenakosti med spoloma v družbi, gre predvsem za odsev razmerij oziroma neenakosti med spoloma (Medarič 2009: 23-24).

Raziskovalni interes za nasilje nad ženskami in njegovo prepoznavanje kot družbeno relevantnega problema se navezuje na žensko gibanje in ideje feminizma iz 70. let prejšnjega stoletja, na t.i. feminizem drugega vala. Švab pravi, da je feminizem drugega vala »daleč najbolj eksplicitno problematiziral položaj žensk z uvedbo spola kot pomembne socialne in analitične kategorije« (Švab 1997: 60).

Prve študije o nasilju v družini so bile opravljene ob koncu 60. let prejšnjega stoletja. Najprej je bilo v središče postavljeno fizično nasilje nad otroki, šele v 70. letih so se v Veliki Britaniji in ZDA pojavile drugačne konceptualizacije nasilja nad ženskami, ki so ga opredelili kot izraz moške dominacije v družbi (Bergen 1998,x). Z raziskovanjem področja nasilja so se začeli obravnavati različni vidiki nasilja nad ženskami.

V Sloveniji so šele v 90-ih letih začeli intenzivno raziskovati problem nasilja nad ženskami. Vendar se le redki raziskovalci (Filipčič, Švab, Urek) ukvarjajo z nasiljem v družini oziroma z nasiljem nad ženskami, saj obstajajo raznovrstni pogledi na vzroke in umestitev nasilja v družbi.

V preteklosti je bilo nasilje nad ženskami usmerjeno predvsem na fiziološke in psihološke lastnosti posameznikov, vzroke za nasilje se je iskalo v družinski dinamiki in družinski patologiji

(frustriran moški in nesposobna mati/ženska). Gibanje proti nasilju nad ženskami izhaja iz ženskega gibanja, ki je konec 60. let začel preraščati v široko socialno akcijo v Veliki Britaniji in ZDA, v 70-ih letih se je začel širiti po drugih zahodnoevropskih državah.

Ena od prvih ženskih akcij je v 70-ih letih dosegla nastanek zatočišča za pretepe ne ženske in otroke. Zatočišča so postala ena izmed najpomembnejših socialnih akcij žensk. V Sloveniji je leta 1989 ženska skupina pod vplivom feministične perspektive in gibanja ustanovila prvi telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja (Zaviršek 1994: 62-77).

1.5 TEORIJE O NASILJU

Teoretske obravnave nasilja nad ženskami v družini se razlikujejo glede na to, ali nasilje uvrščamo v zasebno sfero (nasilje takšne teorije razumejo kot problem posameznika/ice oziroma družine) in javno sfero. Obstaja še več dimenzij razlikovanja med teorijami, in sicer se delijo glede na to, ali je poudarek na značilnostih moških ali pa teorije v središče postavljajo analize žensk z izkušnjo nasilja v družini oz. na okoliščine nasilja. Teorije lahko razdelimo tudi glede na to, ali se osredotočajo na posameznika ali na kulturne okoliščine. V ospredje prihaja t.i. integrativni pristop (razvoj multidimenzionalnih modelov), ki poskuša združiti več teoretskih pogledov, razvitih znotraj posameznih disciplin (npr. Gelles 1993, Anderson 1997, Michalski 2004, v Medarič 2009 13-23). Obstaja tudi klasična delitev teorij na mikro - in makro raven.

Katja Filipčič (2002:44-84) opisuje kriminološke teorije o nasilju in jih razvršča v tri skupine:

Individualistične teorije pojasnjujejo nasilje v družini na podlagi lastnosti posameznikov, tako bioloških (geni) kot tudi pozneje pridobljenih (osebnostni deficiti, agresivna osebnost) lastnosti. Ena izmed teh teorij je teorija o alkoholu kot glavnem vzroku za nasilje v družini. Medsebojna povezava med alkoholom in nasiljem še ne pomeni vzročnega odnosa med njima. Tako alkohol kot družinsko nasilje sta lahko odraz nekega tretjega dejavnika ali dejavnikov. Ti dejavniki pa so lahko tako na individualni kot na družbeni ravni. Neposredne povezave med alkoholom in nasiljem v družini niso ugotovili. Raziskave o povezanosti med alkoholom in nasiljem v družini

se gibljejo med 6 in 85 odstotnim deležem nasilnežev, ki so bili med nasilnim vedenjem v družini pod vplivom alkohola. Te razlike so posledica različnih vzorcev in različnih oblik nasilja v družini (umori, pretepanje).

Teorije, ki izvirajo iz socialne psihologije, so usmerjene na interakcijo med posameznikom in okoljem, tj. drugimi posamezniki, skupinami in organizacijami. Te teorije zagovarjajo, da je vir nasilja v tej interakciji (v procesu učenja, v določenih frustracijah). Najpomembnejši teoriji sta:

- Teorija socialnega učenja
- Teorija izmenjave

Teorija socialnega učenja je najpopularnejša teorija pri razlagi nasilja v družini. Izhaja iz stališča, da svoje vedenje oblikujemo na podlagi tega, čemur smo bili izpostavljeni v otroštvu. To pomeni, da se nasilja naučimo v primarni družini preko mehanizmov modela, po katerem ena oseba prevzame vedenje druge. Gre za osebo, ki jo spoštuje, občuduje, doživlja in dojema kot avtoriteto. V odrasli dobi postane preko učenja nasilje način za odgovor na stres ali način, s katerim poskušamo reševati spore.

Teorija socialnega učenja predvideva, da izkušnje nasilja v otroštvu vplivajo na pogostejšo rabo nasilja v odraslosti. Družina je primarna institucija, v kateri se naučimo socialnih vlog ter spopadanja s krizami, s stresom, z morebitno rabo nasilja.

Bandura (1978) je eden prvih teoretikov teorije socialnega učenja, ki meni, da se lahko nasilja naučimo iz treh primarnih virov, in sicer preko družine, preko kulture in subkulture.

Kritika teorije socialnega učenja je pomanjkljiva, ker ne postanejo vsi, ki so imeli izkušnjo nasilja, tudi sami nasilni (Kaufman in Ziegler 1987, Jasinski 2001, v Medarič 2009:18). Čeprav sama lahko potrdim (štirje primeri iz prakse delo s povzročiteljem nasilja), da so štirje povzročitelji nasilja od petih omenjali nasilje in alkoholizem očeta v primarni družini. Seveda ta moja izkušnja ne more potrditi teorije, vsekakor pa je podatek, o katerem lahko razmišljam.

Teorija izmenjave izhaja iz stališča, da vse človeške interakcije vodi želja po neki koristi, nagradi in izogibanju neprijetnostim. To se kaže v obsojanju posameznika s strani okolja, kaznovanju in materialnih stroških.

Teorija menjave (exchange theory), kot jo imenujejo nekateri, predpostavlja, da ljudje v svojem delovanju stremimo k nagradam in se skušamo izogniti kaznim (Gelles1983, v Mejdarič 2008:16). Pri delovanju naj bi nas vodila t.i. »minimals« strategija (strategija čim nižjih stroškov za večji učinek).

V okviru te teorije je nasilje nad ženskami razumeti kot sredstvo za ohranjanje položaja v družbeni strukturi. Nasilje je sredstvo, s katerim lahko posamezniki ali skupine skušajo ohranjati oziroma uveljavljati svoje interese, ki ga uporabljajo, ko je »nagrada« za nasilno vedenje večja od »stroškov« zanj (Jasinski 2001: 11).

Sociološke ali sociokulturne teorije se usmerjajo na analizo socialnih struktur (norme, vrednote, delovanje sistema, institucije) pri pojasnjevanju nasilja. Usmerjajo se na mikro raven. Sem spadajo:

- teorija konflikta
- teorija virov
- feministične teorije

Teorija konflikta izhaja iz dinamike kapitalistične ekonomije in meni, da je v kapitalistični ekonomiji vsaka družina še vedno primarno odgovorna za preživljanje svojih članov.

Teorija virov izhaja iz stališča, da je moč odločanja v družinskih odnosih precej odvisna od količine in vrednosti virov, ki jih vsaka od oseb ima. Viri so lahko materialne ali organizacijske narave.

Feministične teorije napadajo kulturni ideal družine kot «varnega zavetja». Poudarjajo, da se zloraba žensk ne more skriti pod krinko zasebnosti družine, ampak je to družbeni problem.

Kot lahko vidimo, teorije vsaka na svoj način prikazujejo in definirajo nasilje. To počnejo iz različnih zornih kotov. Vsaka izmed teorij upošteva svoje dejavnike, prav tako nimajo enake vrednosti za razumevanje različnih oblik nasilja in za razumevanje ravnanja nasilnežev ne glede na spol in starost. Teorije nimajo le pojasnjevalne vrednosti, ampak vplivajo tudi na možne politične in državne odzive. Razlage in teorije o nasilju nad ženskami so zelo raznovrstne, včasih pa tudi nasprotujoče si. Fokus razlag in teorij o pojavu nasilja nad ženskami se je skozi zgodovino spreminjal in prešel od iskanja vzrokov za nasilje v ženskah, na preučevanje povzročiteljev nasilja ter na širše družbene in kulturne okoliščine.

1.6 DEJAVNIKI TVEGANJA

Psihosocialne okoliščine, zaradi katerih v večji meri ženska postane žrtev in moški povzročitelj nasilja, so povezane z družbenimi in individualnimi mehanizmi nasilja. Imenujejo se tudi dejavniki tveganja za nasilje. Mnogi avtorji v povezavi z nasiljem v družini poudarjajo več dejavnikov tveganja, ki naj bi povečevali možnost, da bo partner pričel uporabljati nasilje (Kantor, Jasinski 1998, v Zaviršek 1997a). Ti dejavniki tveganja lahko izvirajo in izhajajo iz psiholoških značilnosti posameznika, njegovih izkušenj, bioloških značilnosti, percepcije ženske in moške vloge, alkoholizma in zasvojenosti, neurejenih razmer v družini, brezposelnosti, stresa in drugih dejavnikov. Število prisotnih dejavnikov tveganja ni vzročno povezano z intenziteto nasilja v družini, vendar je možnost, da bo prišlo do nasilnega vedenja, večja, če je prisoten eden ali več teh dejavnikov. Tako imenovane dejavnike tveganja pa ne smemo razumeti kot razlog in/ali opravičilo za nasilje.

1.6.1 Izkušnja nasilja v primarni družini

Družina je prostor, kjer se odigravajo najpomembnejše zgodbe posameznikovega življenja. Je kraj, ki je zaznamovan z najsilovitejšimi doživetji, ki za vselej vtisnejo svoj pečat na vse družinske člane. V družini se namreč naučimo osnovnih oblik obnašanja, v družini tudi prvič začutimo globino intimnosti, pripadnosti, ljubljenosti, zavrženosti. Družina prav tako prevzame proces socializacije družinskih članov. V nekaterih družinah je nasilno vedenje del vsakdana, ki lahko na družinskih članih pusti nepopravljive posledice.

V literaturi je izkušnja nasilja v primarni družini zelo pogosto omenjen dejavnik tveganja. Številne raziskave kažejo, da odraščanje v nasilni družini pomeni večjo verjetnost, da bo otrok prevzel nasilne vzorce vedenja, vendar to ni pravilo.

Raziskave namreč kažejo, da veliko moških, ki v zdajšnjih odnosih uporabljajo nasilje, ni doraščalo v družinah, kjer je bilo nasilje prisotno. Kar pomeni, da strogo povezovanje izkušnje

nasilja v primarni družini in kasnejšega nasilnega vedenja v okviru lastne družine lahko prinese mnoge negativne posledice in napačna sklepanja. Ljudi, ki so preživeli nasilje, lahko družba doživlja kot takšne, ki samoumevno reagirajo nasilno.

Strinjam se, da lahko starši s svojim ravnanjem, reagiranjem, odzivanjem, izražanjem čustev vplivajo na vedenje svojih otrok. Otrok svoje starše namreč posnema, od njih se nauči načina reševanja problemov ter komunikacije. Vendar pa družina ni edini dejavnik tveganja, upoštevati moramo še širšo družbo, predvsem njen odnos do nasilja, vpliva medijev, stereotipov in mitov o nasilju.

Menim, da se vzorci nasilnega vedenja, ki so jim otroci priča v lastni družini, prenašajo navzven, predvsem na odnose z drugimi osebami, in se integrirajo v kasnejših življenjskih obdobjih. Nasilno vedenje je za otroke prevladujoča, lahko celo edina vedenjska oblika, kar pomeni, da imajo takšni otroci večjo možnost, da se postavijo v eno od vlog, ki so jim priča doma. Postavijo se lahko v vlogo povzročitelja nasilja ali v vlogo žrtve in se v skladu z izbrano vlogo obnašajo. Mislim, da so otroci, ki so ali žrtve nasilja ali nasilju v družini prisostvujejo, v večji meri podvrženi tveganju, da razvijejo nizko samopodobo, občutke nemoči, nizko samospoštovanje, nizko samozaupanje. Pogosteje lahko takšni otroci doživljajo občutja žalosti, osamljenosti, sramu, izoliranosti, brezupa.

Kersnik (2003:41-42) meni, da je družina zaključen vrednostni sistem, pri katerem njeni člani zadovoljujejo svoje potrebe po opori, varnosti, razvoju in sporazumevanju. Pravi, da družina in dom pomenita varno okolje, kamor se posamezniki vsak dan vračamo iz javnega življenja. Obseg formalnega in neformalnega družbenega nadzora je v družini bistveno omejena. Prav zaradi tega je zasebnost družine povezna z večjo možnostjo nasilnega vedenja.

Pomembne dejavniki za razumevanje visoke stopnje nasilja v družini so kulturne norme, ki opravičujejo uporabo nasilja med družinskimi člani in hkrati obsojajo nasilje zunaj družine.

1.6.2 Alkoholizem in droge

Alkoholizem je še eden od dejavnikov tveganja, ki naj bi povečeval možnost nasilnega vedenja. Obstajajo različni pogledi na alkohol kot vzrok nasilja v družini. Nekateri avtorji vidijo alkohol (druge substance) kot primarni vzrok za nasilje (npr. Flanzer 1993), drugi pa izražajo mnenje, da je alkohol povezan z nasiljem, ni pa vzrok zanj (npr. Gelles 1993, v Mejdarič 2009: 27).

Mislim, da uživanje alkohola in drugih substanc zmanjša razsodnost in da lahko povzroči nagnjenost k nasilnim dejanjem. Čeprav sta nasilje in alkoholizem povezana, ne moreta drug drugega razložiti. Zasvojenost s substancami povzroči, da človek ni več sposoben sprejemati odgovornosti za svoja dejanja. Oseba, ki povzroča nasilje velikokrat z izgovorom, da je izgubila kontrolo, opraviči svoje nasilno dejanje. Tekom prakse sem ugotovila, da se alkohol še vedno uporablja kot opravičilo (nisem bil trezen, tega drugače ne bi naredil), z njim poskušajo skriti slabe občutke, bolečino, žalost.

Medkulturne raziskave kažejo, da se v različnih kulturah posamezniki različno odzivajo na alkohol, po zaužitju so lahko pasivni bodisi agresivni. Gelles (v Mejdarič 2009: 28) poudarja pomen različnih dejavnikov (dohodek, izobrazba, zaposlitev, kulturni dejavniki, stališča do drog, alkohola) ter osebnostnih dejavnikov oziroma njihovo mediacijsko vlogo pri vplivu substanc na nasilje.

1.6.3 Stres

Družina je socialna skupina z visoko stopnjo konfliktov in stresov. Vir konfliktov oziroma vzrokov za stres in nasilje je pričakovanje družbe, da bo družina zadostila potrebam svojih članov in vzgojila zdrave, nedelikventne otroke. Stres se pojavi, ko so možnosti za doseganje teh zahtev odvisne od dejavnikov, ki jih družina ne more nadzirati v polni meri (Filipčič 2002:197-198).

Stres je lahko v veliki meri povezan tudi z brezposelnostjo, nizkim življenjskim standardom, finančnimi težavami, slabimi stanovanjskimi razmerami, velikim številom družinskih članov,

nezadovoljstvom s službo. Nekateri avtorji (Straus 1990, Kantor in Jasinski 1998) kot pomemben stresni dejavnik navajajo razlike v statusu med partnerko in partnerjem, pri čemer je pomemben dejavnik tako višji status moža kot višji status partnerke oziroma žene.

Stresnim dejavnikom smo nedvomno podvrženi vsi ljudje. Kar pomeni, da se nasilje pojavlja tako v družinah, kjer je veliko stresnih dejavnikov, kot v družinah, kjer je teh dejavnikov malo. S stresom se posamezne družine soočajo na različne načine, ene poiščejo pomoč, spet druge se zapro v sfero zasebnosti. Mislim, da ti dejavniki ne morejo biti sami po sebi vzrok za uporabo nasilja. Razumem jih kot neke vrste sprožilce za nasilne vedenjske vzorce pri katerem od družinskih članov. Uporaba nasilja kot odgovor na stres pa je po mojem mnenju povezana z vzorom, ki ga je povzročitelj nasilja imel v svoji primarni družini. V primarni družini, kjer je prisotno nasilje, se otrok nauči, da je takšen način komuniciranja sprejemljiv in ga lahko tudi sam uporablja. Nasilje razumem tudi kot sredstvo sproščanja stresa na račun tistega, ki ima v odnosu manj moči.

Moje izkušnje, ki sem jih pridobila v času opravljanja obvezne študijske prakse (CSD Maribor pri strokovnih delavkah, ki se ukvarjajo z nasiljem v družini, in regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini), pravzaprav potrjujejo vse zgoraj naštete dejavnike tveganja. V času prakse in osebnega srečanja s povzročitelji nasilja, je pri storilcih nasilja prevladovala izkušnja nasilja v primarni družini in alkoholizem nasilneža. Zavedam se, da na podlagi nekaj primerov ne morem trditi, da sta to glavna vzroka za uporabo nasilja ali celo »opravičilo« za storjeno dejanje.

1.7 SOCIALIZACIJA

Najsplošnejši in najbolj obsežen izraz za označevanje vseh procesov, s katerimi se posameznik uvaja v družbo, je socializacija. Pod pojmom socializacija razumemo vse vplive družbe in njenih enot (skupin, institucij) na posameznika, ki bo pripravljen na prevzemanje vlog, ki so navezane na njegovo osebnost (Flere 1997:146-156). Dodala bi še pomembnost spola, ki jasno določa, kako se obnašati glede na to, ali se rodimo kot dečki ali kot deklice.

Menim, da smo ljudje že zelo zgodaj izpostavljeni spolno specifičnim izkušnjam, ki so povezane s stereotipnimi predstavami o tem, kaj je za določen spol sprejemljivo in kaj ni. Prvo funkcijo socializacije prevzame družina. Je primarna skupina, ki vzgaja svoje člane, jim ponuja vzorce, vrednote ter vpliva na razmerja z drugimi in prenaša na družinske člane družbeno kulturo. Hkrati pa ima pri tem izredno pomembno vlogo družba, v katero se rodimo. Otrok ob določenem vedenju prejme odobravanje ali neodobravanje okolice. Preko tega se počasi nauči, kakšno vedenje je zanj ustrezno in kakšno neustrezno glede na definicije spola, ki prevladuje v določeni družbi. V primeru odstopanja od stereotipnih pričakovanj glede moške ali ženske vloge lahko prinese negativne posledice. Starši prav zaradi strahu otroka vzgajajo v okviru družbenih pričakovanj. Poznamo veliko primerov družb, ki na različne načine (obrezovanje, iznakaženje spolovil, raztezanje vratov...) pohablajo svoje otroke z namenom, da bi sledili tradiciji in obredom družbe, v kateri živijo.

Menim, da je proces socializacije izredno pomemben pri odraščanju. Gre za prilagajanje nekim vzorom, mogoče celo spreminjanje osebnosti po namenih in pričakovanjih družbe. Preko procesa socializacije posameznik usvaja kulturo (vrednote, norme, vloge, mite) družbe, ki ji pripada.

Strinjam se z naslednjim citatom, ki pravi, da je »socializacija zapleten in celovit proces, v katerem se posameznik preko stikov z družbenim okoljem razvija, oblikuje in usvaja družbeno pomembne oblike obnašanja in doživljanja« (Pečar 1999:85).

1.7.1 Socializacija moškega v moško vlogo

V vsaki družbi obstajajo pravila o tem, kaj je za določen spol sprejemljivo, kako se moraš obnašati in kakšen naj bo nenazadnje tvoj izgled. Deklice in dečki so že zelo zgodaj v svojem življenju izpostavljeni specifičnim izkušnjam, ki so v veliki meri povezane s stereotipnimi predstavami o tem, kaj je za določen spol sprejemljivo in kaj ni. Prvo vlogo pri odobravanju in neodobravanju določenega vedenja prevzamejo starši, kmalu pa se jim pridružijo še drugi, ki vnašajo nove vidike razlikovanja med spoloma. Preko procesa socializacije, opazovanja okolja in staršev se otroci naučijo, kakšno vedenje zahteva določena spolna vloga. Obstajajo štiri teorije o tem, kako otroci sprejemajo ta znanja (Brannon 1999: 67-69).

Teorija socialnega učenja temelji na Skinnerjevem konceptu učenja preko opazovanja. Socialno okolje otroku prinaša modele, ki se vedejo v skladu s svojim spolom. Nagrada in kazni nimata bistvenega pomena za proces učenja, vendar pa vplivata na vedenje. Povečujeta namreč verjetnost, da bo naučeno vedenje podobno opazovanemu.

Teorija kognitivnega razvoja izhaja iz Piagettove teorije, ki učenje spolnih vedenj vidi kot del splošnega kognitivnega razvoja. Otroci razvijajo razumevanje spolnih in drugih kategorij, se koncentrirajo na pravila klasifikacije in se upirajo izjemam. Preko tega razvijejo spolne stereotipe kot del spolne identitete.

Teorija spolne sheme izhaja iz prepričanja, da otroci spolna vedenja razvijejo, ker razvijejo shemo, ki jih vodi, da sprejmejo ta vedenja. Bistven pomen pri tem ima kultura, ki ponuja okvir za izoblikovanje spolne sheme. Kognitivne spremembe, ki spremljajo oblikovanje sheme, vodijo do načinov, na katere otroci predelujejo informacije povezane s spolom, kar poveča točnost in pomnjenje informacij skladnih s spolom v primerjavi z informacijami, ki niso skladne s spolom.

Teorijo »kultimizacije« podaja Sandra Lipstz-Bem (1993:3-10), ki govori o tem, da so kulturne predpostavke o spolu skrite v kulturnih diskurzih, socialnih situacijah in individualnih psihah, kar

nevidno in sistematično reproducira moško moč iz generacije v generacijo.

Menim, da je moč, ki se v družbi povezuje z moškostjo, velikokrat povod za to, da moški ženske in tudi ženske sebe vidijo kot neenakopravna in nezadostna človeška bitja. Ženske so tako v težko izogibnem položaju, v katerem je moški dominanten, njegova realnost je prava realnost, vse to pa je povezano z biološkimi predispozicijami posameznega spola.

1.7.2 Biti rojen kot moški

Leskošek (2002:7) pravi, da je spol«*družbena organizacija biološke razlike*», ki ne temelji na naravnih razlikah med moškimi in ženskami, ampak na vednosti o pomenu teh razlik. Meni, da se pomeni telesnih ali spolnih razlik v posameznih kulturah, družbenih skupinah ali časih različno kategorizirajo.

Mislim, da biti moški ali biti ženska, ne pomeni le bioloških razlik, ampak vključuje različna pričakovanja glede vedenja, različne dejavnosti, ki jih v življenju opravljamo, pripisovanje različnih lastnosti in končno tudi drugačen pomen, ki naj bi ga v družbi imeli.

To lahko ponazorimo s primerom, ki ga v knjigi Na pragu življenja opisuje M. Richards.

Pravi, da ko se otrok rodi, babica, zdravnik ali starši pregledajo njegovo spolovilo in s tem ugotovijo, kakšnega spola je otrok. Če ima novorojenček penis, je fantek in ga tako tudi vzgajajo. Raziskave so pokazale, da je spol, ki ga otroku določijo ob rojstvu, odločilnega pomena za to, kako se bo vedel. Na splošno velja, da se bo otrok vedel tako, kot z njim ravnajo med razvojem ne meneč se na biološki spol. Zdi se, da se spolna identiteta razvija pod vplivom tega, ali starši z otrokom ravnajo kot z dečkom ali kot z deklico. Otroci se začno v zelo različni starosti zavedati, da so tega ali onega spola. Otrok začne prepoznavati svoj spol že pred koncem zgodnjega otroštva. Takrat začne gledati nase kot na fantka ali punčko; enači se z odraslimi in otroki istega spola. Začne opazovati, da se ljudje delijo v dve skupini in da se vsaka vede povsem po svoje. V tradicionalni družini, kjer je mati doma, oče pa vsak dan odhaja v službo, odraščajoči otrok jasno vidi, kako se razlikujeta vlogi moškega in ženske. Ko se začne enačiti z enim ali drugim staršem,

se začne dolgotrajen proces, ko si začne ustvarjati podobo sveta z vidika deklice oz. dečka.

Menim, da gre za razlike v pričakovanju vedenja glede na (biološki) spol, kot različno vrednotenje moških in žensk, kot različnost in neenakost družbenih položajev, ki so pogojeni s spolom, kot različnost vlog, ki jih imajo v družbi moški in ženske. Obstaja kar nekaj raziskav, ki nazorno kažejo, kako ljudje ravnaajo z otrokom glede na njegov spol.

Darja Zaviršek (1997b) opisuje raziskavo, ki ugotavlja, kako različno se odrasli odzivajo na potrebe otroka glede na to, kakšnega spola je otrok (deklica ali deček). Novorojenčki moškega spola naj bi bili v zgodnjem otroštvu bolj kinestetično intaktilno stimulirani: ljudje, ki jih več prenašajo okoli, dajejo jim več možnosti za dotikanje stvari, dalj časa jih hranijo. Ko se začno pomikati po prostoru, so dečki bolj kot deklice stimulirani, da se gibljejo, odkrivajo, raziskujejo. Prav tako pa je drugačen tudi glas staršev, ko nagovarjajo dečka oziroma deklico. Dečke nekoliko bolj usmerjajo v neodvisnost in trdnost z besedami kot so: velik, močan fantek (Zaviršek 1997b:334).

Ameriška antropologinja Margaret Mead je opravila študijo na podlagi opazovanja z udeležbo. V svojem delu *Spol in temperament v treh primitivnih družbah*, izdanem leta 1935, opisuje tri plemena na Novi Gvineji. Vsako izmed teh plemen ima izoblikovan drugačen sistem spolnih vlog. Pri Arapeših se oba spola vedeta na način, ki v naši zahodni kulturi velja za tipično ženskega (moški in ženske so nežni in pasivni, oboji v enaki meri skrbijo in vzgajajo otroke). Pri Mundugumorih je vedenje žensk in moških po naših zahodnih merilih označeno kot moško (oboji so agresivni, izražajo neodvisnost, samostojnost, ne eni ne drugi ne kažejo posebnega navdušenja nad vzgojo otrok, kaže se odpor). Pri Tchambulih pa obstajajo razlike v spolnih vlogah, vendar so pri moških opazne lastnosti, ki bi jih v naši kulturi imeli za ženske in obratno. Ženske so bolj spretnke kot moški, one odločajo; moški zelo radi klepetajo, opravljajo, se lišpajo...

Ugotovitve Meadove so kritizirali, saj naj bi želela dokazati, da so spolne vloge kulturno določene, ne pa posledica bioloških razlik. Vendar pa tudi kasnejše raziskave na tem področju navajajo primere kulturne določenosti spolnih vlog. Britanska sociologinja Ann Okley je

analizirala večje število družb z različnimi sistemi spolnih vlog. Ugotovila je, da ni nikakršnih biološko pogojenih moških ali žensk vlog, ne bioloških pogojenosti, ki bi ženskam ali moškim preprečile, da opravljajo določena opravila.

Raziskava, ki jo je opravil Kivel (v Sušnik 2000: 25-26), kaže, da so odrasli prepričani, da bi dečki postali šibki in ranljivi, če bi z njimi ravnali v rokavicah oziroma če bi z njimi ravnali kot z deklicami. Takšno ravnanje po njegovem mnenju lahko razumemo kot odrekanje naklonjenosti, čustev, ko se znajdejo v stresnih situacijah. To naj bi dečke učvrstilo in jih pripravilo na realen svet.

Prav tako kažejo (Brannon 1999) raziskave, da so dečki pri socializaciji v svojo spolno vlogo izpostavljeni večjim pritiskom kot deklice. Prestopanje mej, ki jih določa definicija posameznega spola, je bolj pogosta pri deklicah kot pa pri dečkih, pri katerih naj bi bila toleranca za takšno vedenje manjša.

Kot lahko vidimo, v družbah obstajajo številne stereotipne definicije moških in ženskih spolnih vlog, vedenja in čutenja. Bistveno pravilo pri socializaciji dečkov je poudarjanje razlik med spoloma. Gre za nasprotja: kar je moško, ni žensko, in kar je žensko, ni moško. V številnih družbah je uporaba nasilja še vedno sprejemljiv način izkazovanja moči, nadvlade.

Kivel (v Sušnik 2000:35) omenja, da postati moški, pomeni učenje, kako svojo bolečino in trpljenje prenesti na nekoga drugega. Moški so naučeni, da svojo bolečino spreobrnejo v nasilje. Mislim, da biti in postati pravi moški pomeni za moškega nekakšen trening, kako svojo bolečino, trpljenje skriti. »Pravi« moški mora znati skriti, prekriti in ignorirati fizične in emocionalne signale. To naredi tako, da skrije svoja čustva in uporabi fizično, psihično ali spolno zlorabo.

Tudi glede jeze obstajajo različna pravila glede na to, katerega spola si. Jeza je za dečka dovoljena, za deklice pa ne. Jeza je za moške čustvo, ki ga največkrat povezujejo z uporabo nasilja.

Mislim, da so zahteve tako za moški kot za ženski spol lahko zelo težavne, moški poskušajo ostati v okviru moškosti, kar povzroča strah, da ne bo uspel izpolniti pričakovanj, ki jih ima do njega družba, v kateri živi. S strahom pred neizpolnjenem teh pričakovanj glede na biološki spol

se srečujeta oba spola. Moški so socializirani tako, da jim je dovoljeno, da bi ohranili imidž pravega moškega, uporabiti silo, nasilje. Agresivno vedenje je za njih način, kako kot moški ohraniti občutek dominacije, kontrole, moči ter nenazadnje občutenje samega sebe kot moškega.

Vidimo lahko, da odrasli poskušajo v procesu socializacije otroka usmeriti v skladu s prevladujočimi normami, vrednotami in pričakovanim vedenjem glede na njihov biološki spol. Človek v procesu socializacije bolj ali manj ponotranji številne družbene vloge, tako da se uči in ponotranji tudi norme, vrednote in pričakovanja, ki so povezana z njegovim biološkim spolom. Raziskave kažejo (in tudi sama vem), da matere in očetje različno ravnaajo z otroki glede na to, ali so moškega ali ženskega spola. Začne se že s spolno tipiziranimi igračami, oblekami, pričesko, s pričakovanji staršev glede primerne vedenja dečkov in deklic, pa tudi s spodbujanjem različnih aktivnosti in razvijanjem različnih sposobnosti.

Prav tako starši svoje otroke seznaniijo z zgodbami in pravljicami, kjer moški in ženske nastopajo v bistveno različnih vlogah. V njih imajo moški in moške figure pomembnejše in dominantnejše vloge, so neodvisni in močni. Ženske so veliko bolj pasivne, kuhajo, čistijo, skrbijo za otroke.

Moški in ženske se torej skladno z oblikovanjem spolne identitete naučijo spolnih vlog in sprejmejo statusne razlike med spoloma.

1.8 MOŠKOST

Živimo v času, ko se spolne vloge ter razlike med moškimi in ženskami vedno bolj brišejo. V preteklosti so bile razlike med spoloma bolj jasne, sodobni čas pa jih vedno bolj zakriva. V medijih in družbi zasledimo pojav **feminizacije moških**, ki kaže, da se moški oziroma moškost, kot jo poznamo, radikalno spreminja.

Pojavlja se vprašanje, ali je moškost nek pojem, ki je skupen univerzalnemu moškemu, ali pa je moškost potemtakem le stvar določene kulture in različnega pojmovanja. Pred desetletji je bil ideal moškega robat moški, ki je močan, odločen, ne kaže znakov čustvenosti, je razumen, v današnjem času pa prihaja v ospredje moški, ki je nežen, ljubeč, skrben, čustven.

Že dejstvo, da so se raziskave spola in spolnosti dolgo (oziroma marsikje še vedno - kjer sploh lahko govorimo o njihovem obstoju) enačile z raziskovanjem »ženske problematike«, nam pove, da družboslovje kljub tradiciji pisanja o njih, moških dolgo ni bilo sposobno zajeti kot »moške«. Tipičen »znanstveni« pogled moškega postavlja za družbeno merilo in ga očisti seksualne in spolne dinamike. Kljub feminističnim kritikam v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja moški v različnih diskurzih še vedno veljajo za jasne in trdne identitete.

V zadnjih 20. letih je bilo omenjenih več raziskav, ki so se nanašale na družbene konstrukcije moškosti in na prakso v odnosih med spoloma. Feministične razprave in raziskave so pripomogle k temu, da so se študije o moškosti pojavile v vseh družbenih vedah in v vseh regijah sveta.

Eden od glavnih sklepov nedavne raziskave je **raznolikost moškosti**. V eni družbi, celo v eni skupnosti oz. instituciji obstaja več različnih vzorcev moškosti. Prepoznati je mogoče različne načine, kako biti moški oziroma kako postati moški. Tako kot priznavamo raznolikost družinskih oblik, obstajajo tudi različne razlage moškosti v različnih socialnih okoljih razreda, različnih skupnostih in v različnih regijah.

Vendar različne moškosti ne sedijo druga ob drugi kot alternativni način življenja, ki bi jih moški lahko izbirali. Obstajajo različna razmerja med različnimi moškostmi, gre za odnose hierarhije in izključenosti (Kimmel, Hearn&Connell 2005: 23-45).

Glede na statistične podatke in raziskave, ki so bile narejene v mnogih državah, so moški tisti, ki povzročajo večino nasilja, ženske pa so najbolj ogrožene s strani svojih partnerjev. Predstavila bom različne teorije, ki govorijo o tem, kako moški postane moški in s tem potencialni povzročitelj nasilja.

Kot bomo videli, lahko moškost razlikujejo na mnoge načine, sociologi npr. razlikujejo moškosti, ki se pojavlja med geji, vojaško moškost, moškost med zaposlenimi in nezaposlenimi, moškost v tolpah itd. Avtorji, katerih ugotovitve bom v nadaljevanju predstavila, razumejo moškost in izvor moškosti na svojevrsten način.

1.8.1 Psihoanalitične teorije

Psihoanaliza ponuja mnoge metode raziskovanja, hipoteze, predloge vpogleda v konstruiranje odrasle moškosti. Zаметke kritike naravne in determinacije moškosti je potrebno iskati pri Freudu – čeprav je Freud s svojim delom »odprl več vrat, kot je sam stopil skozi« (Connell 1995:10). Freudovo poglobljanje v »naravne« karakterje moških in žensk skozi teorije o seksualnosti, koncepte potlačevanja in dinamiko nezavednega je privedlo do treh pomembnih momentov v evoluciji njegovih idej o moškosti (Connell, 1994). Prvi moment se nanaša na ojdipsko fazo, ljubezen do matere, rivalstvo med sinom in očetom ter strah pred kastracijo. Odrasla moškost je organizacija karakterja okoli seksualne želje in je kompleksen konstrukt, ki ni dan a priori v naravi moškega. Drugi moment je povezan s stališčem izenačevanja med moškim aktivnim in ženskim pasivnim. V moškem je združeno oboje. Ženskost je v razmerju do očeta nekoliko zadržana zaradi strahu pred kastracijo. Zadnji moment pa se je razvil skozi koncept superega in strukturne teorije osebnosti. Ta se izoblikuje kot potrditev ojdipovega kompleksa s ponotranjeno prepovedjo staršev. Karakter, povezan s spolom, je produkt otrokove povezave z očetom in mehanizmi, ki ga proizvajajo in so pri dečkih zelo odločni in jasni. (Sušnik 2000:12-13)

Idejo dolgotrajnega in konfliktnega razvoja spolnosti in kulturnega spola je plodneje izkoristil Alfred Adler. Adler (1989:123a) je človeški duši priznaval »hermafroditizem«, kar je moškost in

ženskost postavilo v meje družbene komunikacije. Žensko pozicijo je prepoznal kot tisto v družbi, ki se mu pripisuje šibkost, moško pa kot pozicijo moči. Adler je kritično ugotavljal, da patriarhalna družba, v kateri se nahajamo, aktivno in trdno »moškost« ceni veliko bolj kot pasivno oziroma ubogljivo »ženskost«.

Jung je v svojih raziskovanjih predpostavljal, da temelji moškosti in ženskosti bivajo v nas. Po Jungu je persona tisti del, ki ga kažemo javno v družbi, je neka maska, ki si jo nadenemo, ko smo v interakciji z zunanjim svetom, anima pa je zasebno in znotraj nas. Vsak posameznik v svoji esenci nosi moško in žensko esenco, eno vedno prikrivamo, katero pa, je odvisno od našega spola. Zelo moški naj bi imeli dobro skrito in zastraženo zelo nežno čustveno (ženstveno) življenje. Jung pravi, da je razvoj moškosti v bistvu potlačitev ženskosti oziroma je pri tem bistvena vrednota skrivanje sledi ženskosti.

Psihoanalitski pogled na moškost je močno zaznamoval tudi Jacques Lacan, čigar koncept »zakona očeta« (ki konstruira kulturo in komunikacijo) moškosti ni več označeval kot empirično dejstvo in še manj kot večni arhetip. Nancy Chodrow (v Kaufman 1994:45) je izhajala iz domneve, da imajo dečki in deklice za primarni ljubezenski objekt identifikacije mater. Konstrukcija moškosti poteka preko prekinitve te identifikacije.

Zgodovina je postala eno najpomembnejših polj za razumevanje moških in moškosti; z njenim pogledom je postalo jasno, da definicij moškosti ni iskati zunaj zgodovine institucij in ekonomskih struktur (Connel 1995:29). Vendar pa zgodovina ni bila edina veda, ki je po razpršitvi feminističnega gibanja vplivala na drugačno dožemanje moških in moškosti. Ne smemo pozabiti na antropologijo, ki je k raziskavam moških in moškosti vsekakor veliko doprinesla.

1.8.2 Antropologija moških in moškosti

Za klasične sociološke analize družbe je značilno, da zanemarjajo vidik spola in spolnih vlog ter drugačnih pozicij v družbi povezanih s spolom. Moške izkušnje so bile zgodovinsko splošno veljavne. Šele kasneje spol v socioloških analizah postane prepoznan in vrednoten kot eden

najpomembnejših principov organiziranja družb v svetu.

V antropologiji tako kot v drugih družboslovnih vedah so moški kot raziskovalna kategorija precejšnja novost. Prav zaradi tega so konceptualni okvirji raziskav zelo raznoliki. Temeljni pojem v njih je sicer »moškost« (ang. masculinity), ki pa po besedah Matthewa Gutmanna obsega štiri načine razumevanja:

Prvi koncept moškosti po definiciji zajema vse, kar moški mislijo in delajo. Po drugem konceptu je moškost vse, kar moški mislijo in delajo, da bi bili moški. Tretji koncept nekatere moške dojema kot bolj moške od drugih - glede na njihove notranje ali pripisane lastnosti. Zadnji način pripisovanja k moškosti poudarja splošno in osnovno pomembnost odnosov moški-ženska, torej je moškost razumljena kot vse, kar ženska ni (Gutmann 1997:386).

Robert Bly je predstavnik esencionalističnega pogleda, v svoji knjigi *Divji moški* (Iron John) govori o krizi današnjega moškega, krizi moškosti ter novem moškemu kot mevži. Je začetnik mitopoetičnega moškega gibanja v 90. letih prejšnjega stoletja, ki se je pojavilo v ZDA.

Bly opisuje ameriškega sodobnega moškega, ki je izgubljen, ker ne najde več svoje moške identitete. Pravi, da je današnja družba nagnjena k proizvodnji mevžastega moškega, ki je ustrežljiv in prijazen, ne le do svoje mame, temveč do vseh žensk, s katerimi je v stiku. Novi moški se ženski ne upira več, tak moški le še prenaša njene napade in oznake, da je šovinist in seksist. Krivdo, ki so mu jo ženske in feministično gibanje naprtili, ker je moški, občuti kot nekaj normalnega ter jo sprejme brez upora. Blyev sodobni moški je moški, ki je postal pasiven, vključen s strani žensk, ki zahtevajo, da je nedejaven, ukročen s strani cerkve in omejen na nesamostojnost oziroma timsko delo s strani korporacije. Po njegovem mnenju je prišlo do prevlade ženskosti nad moškim oziroma prevlade ženskosti v moškemu.

Connel (1995:78) vpelje koncept hegemonične moškosti, ki ga razume kot »posebno konfiguracijo praks družbenega spola, v katerega je zajeta trenutno sprejeta razlaga problema patriarhata, ki zagotavlja dominantni položaj moških in podrejeni položaj žensk«. Connel moškost razume kot trenutno strategijo, kot družbeno in kulturno konstrukcijo.

Gilmore (v Haralambos 1999:650) opisuje moškost kot »sprejeti način, kako biti odrasel moški v dani družbi«. Meni, da je uganka v moškosti najverjetneje skrita v kulturi, vendar biologija tukaj ni nepomembna. Gilmore pravi, da naj bi obstajale tri tipične značilnosti moškosti, in sicer moški –oplojevalec. Oplojeval naj bi ženske, prevzeti bi moral pobudo za dvorjenje in spolne odnose; moški – oskrbovalec: varovati mora ženo in otroka; in moški – zaščitnik ženo in naraščaj mora ščititi pred drugimi moškimi in grožnjami. Po njegovem prepričanju ima družba od moških korist, če jih prepriča, da je njihova moškost pogoj za uspešnost v družbi, s tem vzpodbudi kolektivne interese na račun individualnih. Biti pravi moški je moškim motiv za obnašanje, ki se od njih pričakuje.

Ta tip moškosti ni obravnavan kot neizogibna značilnosti vseh družb. Njegova razmišljanja so bila kritizirana predvsem zaradi uporabe funkcionalistične analize. Vsi moški namreč ne ščitijo in ne branijo. Te vloge naj bi imele nekaj skupnega, vse so tekmovalne in nevarne. Vendar ima družba od teh vlog korist, saj moške prepriča, da opravljajo potrebne stvari za preživetje družbe.

Mnenja sem, da zgoraj našteje tri tipične značilnosti moškosti za današnjega moškega skoraj ne veljajo več. Oploditev je danes namreč možna preko spermalne banke (umetna oploditev), pobuda za dvorjenje in spolni odnos že dolgo ni samo v domeni moških. Današnji družbeni razvoj in način preživetja družine ni več odvisen samo od moškega, ženska ne potrebuje zaščite moških, za varnost zna poskrbeti sama. Dejstvo je, da so ženske velikokrat ogrožene s strani »teh moških«. Izguba njihove primarne funkcije pa ne opravičuje izvajanje nasilja nad njimi.

Kimmel (2004: 265) vidi nasilje kot eno ključnih vedenjskih razlik med spoloma od zgodnjega otroštva naprej. Nasilje v družini se tako povezuje s pojmovanjem moškosti v družbi. V številnih kulturah je nasilno vedenje moških visoko cenjeno. Nasilje pa je potrebno razumeti v kontekstu t.i. kulture moškosti, v kateri so lahko nasilna dejanja izraz moškosti, moške avtoritete, moči in nadzora (Dobash in Dobash, 1998a:164).

Mislim, da imajo moški korist od opredelitev moškosti, ker poudarjajo podedovane spolne in biološke vloge, kar implicira znanje, racionalnost, aktivnost, moč in nadzor.

Kimmel (1994:98) pravi, da se kulturne definicije moškosti spreminjajo. Trenutna zahodna kultura je sestavljena iz prizadevanja moškega, da bi zbral kulturne simbole, ki označujejo moškost. Ti standardi so uporabljeni proti ženskam, da bi preprečili njihovo vključenost v javno življenje. Poleg tega pa gre za različen dostop, ki ga imajo različni tipi moških do tistih kulturnih resursov, ki prinašajo možnost, pa tudi za to, kako vsaka od teh skupin moških razvije njihove svoje modifikacije, da ohranjajo in dokažejo svojo možatost.

Victor J. Seidler (racionalnost in moškost) povezuje ideje o moškosti z razsvetljskim mišljenjem in prepričanjem. Moški so razumna bitja, pri njih ni prostora za čustva. Seidler vidi povezavo med moškimi in razumom ter med ženskami in naravo, ki je destruktivna in nevarna. Prav ta povezava naj bi škodovala medosebnim odnosom. Povezovanje moških z razumom prispeva k vzdrževanju patriarhalne moči nad ženskami. Njegovo razmišljanje je dokaj abstraktno, njegove ideje o moškosti ni mogoče posplošiti.

Jonathan Rutherford (»Kdo je ta moški?«) povezuje pojem moškosti z razumom. Meni, da je tradicionalni koncept vse bolj ogrožen, moška samoopredelitev in opredelitev moškosti se spreminja. Moški postaja vedno bolj negotovi in nejasni. Po njegovem mnenju lahko govorimo o maščevalnih moških, ki poskušajo potrjevati tradicionalne podobe moškosti (moški, ki odgovarja z nasiljem in poskuša uničiti vse). Podobo maščevalnega moškega pa naj bi spodkopaval Michael Ryan, ki je uporabil svoj fantazijski svet, da bi okrepil svojo šibko moškost.

Alternativa maščevalnemu moškemu je novi moški, ki je izraz za zatrto moškost. Gre za težak poskus, kako izraziti moško čustveno in spolno življenje. Nov moški naj bi vzel očetovstvo bolj resno. Moški so postali seksualni objekt, kot so bile v preteklosti ženske. Rutherford priznava, da je novi moški lahko vsaj delno medijski mit. Dejstvo je, da se ni veliko spremenilo, ženske so še vedno v slabšem položaju na trgu delovne sile.

Rutherford pravi, da je bila glavna oblika moška skupina, ki je skrbela za krepitev zavesti, moškim je omogočala, da so preučevali področja svojih življenj, predvsem odnosov in seksualnosti, ki so bili tabu.

Moški so ostajali zmedeni glede tega, kaj je moškost. Lahko postanejo maščevalni moški ali pa novi moški. Po njegovem mnenju gre za izbiro med »spremembo ali nasiljem«.

Kritika njegovega razmišljanja se nanaša na precej novinarsko pisanje, ki temelji na anekdotah. Koncept moškosti je postajal vedno bolj kompleksen. Pojavljajo se vprašanja, na kakšen način se moškost spreminja.

Kelly (v Zaviršek 2008:34) pravi, da moškost, kakor je konstruirana v sodobnih zahodnih kulturah, izvira iz pojmov možatost, osvojitev, moč in dominantnost.

Predstavljeni koncepti moškosti nam kažejo, da v današnjem času ne gre samo za spremembo oziroma »krizo« moškosti, gre tudi za spremembo oziroma »krizo žensk«, saj današnji tempo, razvoj družbe, sprememba tradicije pri obeh spolih zahteva prilagoditev, rušenje tradicionalnosti. Spremembe niso in ne morejo biti vzrok ali opravičilo ali celo »tiho dovoljenje« za izvajanje nasilja moških nad ženskami oziroma drugimi slabotnimi.

Iniciacij moških, ki so obstajale v različnih kulturah v časih pred industrijsko družbo, ni več, moški v današnjih časih ne razvijajo več svoje moške strani, kakor je bilo to tradicionalno. Ne poznajo več lastne moške identitete, današnji moški so zmedeni.

Kimmel (2005: 34-45) pravi tudi, da je bila sociologija vsaj delno odgovorna za reprodukcijo odnosov med spoloma, ki je pripomogla k temu, da je moškost ohranjala nevidno, ženskost pa je problematizirala. V preteklosti se je na ženske gledalo kot na odklon od norme, moški spol pa je bil obravnavan kot norma.

Moškost je očitno zgodovinsko pogojena in je konstruirana v vsaki družbi drugače. Človek, se ustvarja skozi okoliščine, v katere je vržen. Kolikor imajo okoliščine vpliv na posameznika, ima tudi posameznik vpliv na okoliščine. Ne moremo trditi, da je za celotno identiteto moškega odgovorna kultura in socialni odnosi, v katerih je odraščal. Kultura nam da neko predpozicijo in možnost, da se oblikujemo po pričakovanju in prepričanju družbe v kateri živimo. Posameznik pa je v veliki meri to, kar iz sebe naredi. V otroštvu smo bolj nagnjeni k podreditvi staršem, naučimo se delati po pričakovanjih drugih oziroma družbe, vendar si celotno in avtonomno osebnost izgradimo pozneje v odraslem življenju. Sposobnost lastnega mišljenja in ustvarjanja

lastnega mnenja nam omogoča, da se izgradimo v osebo, kakršna hočemo sami postati in biti. Dandanes smo prepuščeni sami sebi in ustvarjanju lastnega jaza. Mislim, da bi bilo naivno sklepati, da moški, ki se pridružujejo skupinam, iščejo samo svojo spolno identiteto, ki naj bi jo bilo potrebno okrepiti in izgraditi. Bolj kot za iskanje moškosti, gre za iskanje lastne identitete. Nenazadnje nam naša neomejena svoboda in možnost avtonomne izgradnje samega sebe povzročata zmedo v identiteti ter iskanju le te.

Raziskave moškosti in moških so danes polje, ki v sebi združuje pristope in konceptualna orodja sociologije, etnologije, antropologije, zgodovine, psihologije, kulturnih raziskav in še marsikatero druge discipline, ki v svojem zanimanju za človeško stvarnost vprašanja spola in spolnosti prepozna kot pomembna.

Moška srečanja so lahko odlična priložnost raziskovanja samega sebe, iskanje svojega jaza, priložnost za osebno rast in izgradnjo lastne identitete, neodvisne od pričakovanj družbe in zakoreninjenih prepričanj, kaj kot moški in človek moraš biti. Je priložnost izgradnje lastne osebnosti, ki ima tako moške kot ženske vrline, in ki se lahko samostojno in samozavestno spopada z izzivi in vsakdanom naše družbe.

Menim, da lahko potemtakem moškost razumemo kot relacije moči, moči med moškimi, moči nad ženskami. Ne obstaja neka uniformna in univerzalna moškost, moškost je le iluzija, ki vlada v splošnem prepričanju ljudi. Moškost se definira skozi relacije z drugimi moškimi, relacije z ženskami in skozi druge razlike. Spolna perspektiva se socialno ohranja skozi mite in prepričanja o enotnem univerzalnem moškem. Družbeni spol in moškost lahko razumemo kot produkt kulturne zgodovine.

Zdi se, da je »prava moškost pravzaprav neženskost«. Iz lastnih izkušenj vem, da dečki velikokrat nimajo možnosti, da bi se preizkusili v raznih aktivnostih, ki veljajo za ženske (kuhanje, pospravljanje, sesanje...), prav tako pa tudi deklice nimajo veliko možnosti, da bi se preizkusile v aktivnostih in dejavnostih, ki veljajo za fantovska. Mislim, da sicer obstaja razlika med podeželjem in mestom, kjer so aktivnosti bolj jasno določene glede na spol. Na podeželju pa

je drugače. Sama sem se namreč kot otrok igrala vse mogoče igrice, ki so veljale za fantovske in nisem bila nikoli kritizirana. V mestu pa se velikokrat zgodi, da deklet označijo za »fantovsko«. Vendar se to spreminja, vedno več je deklet, ki bordajo, skejtajo, se vozijo z motorji. Mislim, da smo v tem oziru nekoliko napredovali.

Moškost pa nenazadnje razumem kot iskanje, potovanje dečka do moškega. Pot, ki jo mora prehoditi, pa je vse prej kot lahka. Slediti je potrebno družbi, kulturi, biološkemu spolu in seveda sebi.

1.8.3 Pravila moškosti

Stereotipi povezani z močjo, ki jo njeni nosilci v družbi vedno znova vzpostavljajo kaže na krog ponavljanja. Moški so imeli več moči in dominantno vlogo v socialnih institucijah, zato so postale moške dejavnosti višje vrednotene. V primeru, da moška socializacija poudarja moškost, bo temeljila na poudarjanju lastnosti (agresivnost, tekmovalnost, neodvisnost), zaradi katerih bodo uspešni in s katerimi bodo ohranili svojo pozicijo moči (Richmond-Abbott 1992:5).

Branonn (v Kimmel 1994:126) je definicijo oziroma pravila moškosti v zahodni kulturi stisnil v nekaj fraz. Povzemam njihove razlage, ki kažejo na to, kakšno mora biti vedenje pravega moškega:

- moški ne sme početi ničesar, kar bi lahko vsaj malo nakazovalo na ženskost; moškost je nepopustljivo zavračanje ženskosti;
- moškost je merjena glede na moč, uspeh, imetje in status;
- moškost je odvisna od zmožnosti ostati miren in zanesljiv v kritični situaciji; kot dokaz moškost velja zadrževanje lastnih čustev;
- nujno je dajati vtis moške drznosti in agresije, poguma zmožnosti tveganja.

Vidimo, da takšne stereotipne definicije ženskih in moških vlog vedno znova poudarjajo nasprotja: kar je moško, ni žensko in kar je žensko, ni moško.

Problem, ki se pojavi pri teh težkih zahtevah za moškega, je strah, da ne bo izpolnil vseh pričakovanj, ki jih ima do njega kot moškega družba, v kateri živi. Zavedati se je potrebno, da je moškost znotraj ene kulture opredeljena na različne načine.

Omejila se bom na tradicionalno moškost (Evropa). Ne glede na napredek in razvoj Evrope so še vedno moški tisti, ki služijo kruh in posledično prevzamejo glavno vlogo pri odločitvah, ki so bistvene za celotno družino. Vendar se to počasi in vztrajno spreminja, ženske namreč že prevzemajo »moške« vloge. Priča smo lahko spreminjanju moškosti kot take. Moški skrbijo za otroke, kuhajo, opravljajo gospodinjska dela. Pri takšnem preobratu ima bistveno vlogo družba, ki vzpodbuja ali onemogoča določena opravila, ki so do nedavnega veljala za »ženska« oziroma »moška«. Danes namreč ni več sramotno, če moški kuha. Vedno več je oddaj, v katerih moški kuhajo, pospravljajo, skrbijo za otroke. Takšni prikazi so pomembni, saj pozitivno vplivajo na moško vlogo v družini.

Menim, da se tradicionalna vloga moškega povezuje z močjo, kontrolo. Tudi v naši kulturi obstajajo določene točke, ki naj bi jih upoštevali moški, če želijo ustrezati idealu moškosti. Kljub temu pa menim, da je še vedno moška dominanca bistvenega pomena za dokazovanje moškosti, moško delo in kariera sta najpomembnejši merili moškosti, čustva v moškem so znak ženskosti, ranljivost izraža občutljivost, zato se ji je potrebno izogibati, iskanje pomoči in podpore dokazuje, da je moški šibak, ženstven. Prav zaradi takšnih in drugačnih stereotipov moški ne poiščejo pomoči. Osebe, ki povzročajo nasilje in so moškega spola se bojijo morebitnega zaničevanja, neodobravanja, če bi povedali, da imajo težavo in da želijo in potrebujejo pomoč.

1.9 NASILNI MOŠKI OZIROMA POVZROČITELJI NASILJA

Zaviršek (1997a:135) v feministični analizi pokaže, da se *»moški med seboj razlikujejo glede na to, s katero reprezentacijo moškosti se identificirajo«*.

Zaviršek (1997a) navaja, da človek na svoj način organizira lastno družbeno delovanje znotraj danih diskurzov, družbenih praks in dominantnih kategorij, hkrati pa na te diskurze vpliva in jih spreminja. Nasilnost posameznikov je odvisna od naslednjih dejavnikov:

- **osebnih izkušenj**, kamor štejemo izkušnje iz otroštva. V otroštvu lahko doživljamo različne travme (spolno, psihično, fizično nasilje, zanemarjanje), ki pustijo pečat oziroma stalen občutek, ki se vpne v kasnejše posameznikovo življenje ter odnose z drugimi ljudmi. Iz tega izhaja, da moški, ki so imeli takšne izkušnje v otroštvu, v večji meri postanejo povzročitelji nasilja, saj gre za odraz kontinuiranega doživljanja bolečine, strahu, tesnobe.
- **družbenih sporočil**, ki vzpostavljajo in konstruirajo koncepte moškosti in ženskosti. Poudarjajo razliknost med njima in vnašajo različno izražanje agresivnega vedenja. Za moške je agresija nekaj samoumevnega in to agresijo izražajo navzven na ženske.
- **reprezentacije**, ki jo izberemo zase in za samoreprezentacijo v odnosu do drugih ljudi. Reprezentacija pomeni, kakšna oseba želimo biti zase in za druge (Zaviršek 1997a:135-136).

Napačno je mnenje, da so povzročitelji nasilja nenormalni moški, perverzneži, duševni bolniki, čudaki,... Napačno je tudi prepričanje, da lahko povzročitelje prepoznamo po nekih zunanjih lastnostih, da so npr. marginalci, ki izhajajo iz nižjih slojev družbe, da je nasilje po pravilih povezano z uživanjem alkohola ali drog, revščino, stopnjo izobrazbe, nacionalnostjo in drugim. Prav nasprotno, povzročitelji nasilja v javnosti ne kažejo nobenih očitnih zunanjih znakov ali vedenjskih motenj. Tudi moški, ki v družbi veljajo za uglašene, mirne ljudi, lahko povzročajo nasilje. Tako kot ni nobene specifične družbene skupine, iz katere bi izhajali povzročitelji nasilja, tudi ni nobene specifične družbene skupine, iz katere bi izhajale žrtve.

To potrjujejo tudi nekatere izjave v medijih, ko zasledimo izjave sosedov, bližnjih, ki povzročitelja nasilja opisujejo kot mirnega, delovnega in prijaznega sosedu, za katerega nikoli ne bi pomislili, da bi lahko bil nasilen do svoje družine.

Čeprav pa nekateri avtorji (Dutton in Strachan 1987, v Medarič 2009: 35) menijo, da imajo povzročitelji nasilja določene osebnostne lastnosti, ki so drugačne od »običajnih« lastnosti. Moški nasilneži naj bi skladno s psihopatološkim pristopom imeli naslednje lastnosti:

- so zelo ljubosumni;
- so agresivni;
- imajo nizko samopodobo;
- imajo slabo razvite socialne in komunikacijske veščine;
- čutijo veliko potrebo po moči, avtoriteti.

Sama se ne strinjam z avtorji, prepričana sem, da povzročitelja nasilja oz. osebe, ki povzroča nasilje ne moremo prepoznati po nekih določenih lastnostih. Vendar menim, da je povzročanje nasilja zavestna odločitev povzročitelja nasilja, saj je cilj vsake oblike nasilja dokazovanje premoči, nadzora ter ponižanja žrtve nasilja. Nasilje lahko razumemo kot način, s pomočjo katerega se moški borijo proti ranljivosti, frustracijam, osebnim krizam. Velikokrat je nasilje uporabljeno kot sredstvo kontrole, zastraševanja, ustrahovanja, izkazovanja moči in avtoritete nad žrtvijo.

Gostečnik (1999:210) pravi, da se *»agresiven partner v svoji globini doživlja kot nekdo, ki ima zelo šibko samozavest in samospoštovanje, čuti se manjvrednega ter nemočnega obvladati samega sebe«*.

Zaviršek (2003:8) pravi, da je za razumevanje nasilja potrebno razumeti predvsem *»samoumevnost uporabe nasilja pri nasilnežih«*, namreč nasilneži jemljejo nasilje kot samoumevni del svoje moškosti, socializirani so namreč za dojemanje žensk kot oseb, ki so jim podrejene, socializirani so, da z grožnjami in nasiljem do šibkejše osebe lahko dobijo želeno obnašanje.

Nasilje moškega se je začelo definirati kot dejanje, ki je posledica zavestne akcije, in ne nezavednega motiva, moške narave, nenadnih nekontroliranih impulzov, kar pomeni, da lahko vsak posameznik samostojno izbira med tem, ali bo uporabil nasilje ali ne.

Gostečnik nasilnega partnerja vidi kot *»odsev grobe zanemarjenosti in zavrženosti že v zgodnji*

mladosti (Schore, 2003, Kaplow, 2007, v Gostečnik 2008:187-188), kar v njem pusti posledice za vse življenje. Po navadi je zato izjemno senzitiven za vsako dejansko, pa tudi umišljeno zavrženost in posledično razvije včasih prave paranooidne ideje in iracionalna razmišljanja, ki se pokažejo zlasti v medpartnerskih odnosih. Postane zelo zahteven, vse nadzira, in ko je izpostavljen stresnim situacijam, v katerih zasluti, da bo ponovno zavržen – pa čeprav je to samo njegov strah - hitro postane agresiven. Njegovo razmišljanje postane posledično lahko zelo izkrivljeno, temu pa sledijo še čutenja, ki se ob tem prebudijo. To izkrivljeno razmišljanje in čutenje ga popolnoma zasvoji, do te mere, da samo še išče primerno žrtev ter nanjo prenese svoja agresivna občutenja in afekte, ki jih sam ne zmore več regulirati.

1.10 ODNOS DRUŽBE DO NASILJA

Odnos posamezne družbe do nasilja je povezana z dejavniki, ki nasilje v družbi bodisi podpirajo bodisi prezirajo. Kakšen je odnos družbe do nasilja, je v veliki meri povezano s kulturno perspektivo, politiko, zakonodajo, konceptualizacijo nasilja, stališč in prepričanj pripadnikov določene kulture, neenakomerne porazdelitve moči med spoloma, zakoreninjenimi stereotipi in miti.

Odnos in odziv javnosti je odvisen predvsem od tega, ali nasilje v družini dojemajo kot **javni** oziroma **zasebni** problem. S spremembo zakonodaje v Sloveniji je nasilje danes opredeljeno kot družbeni/javni problem, čeprav se na vloge in razmerja v njej vežejo številni stereotipi. V sodobni družbi je še vedno prisoten mit o **tradicionalnem harmoničnem družinskem življenju** (Švab 2001:23), zato je nasilje v družini v družbi še vedno sprejeto in neproblematizirano.

Mislím, da strpnost do nasilja v naši družbi zaradi zakoreninjenosti mitov, stereotipov in predsodkov ter družbene sprejemljivosti nasilja nasploh še vedno ohranja pomen nasilja kot problema zasebnosti oziroma problema posamezne družine. Iz lastnih izkušenj vem, da ljudje v primerih nasilja velikokrat rečejo „češ «to je problem družine, naj se sami zmenijo», in se obrnejo proč. S tem se ognejo odgovornosti, ki bi jo morali zaradi zmanjševanja nasilja prevzeti in

obvestiti pristojne organe.

V Sloveniji je bilo nasilje nad ženskami prepoznano kot družbeni problem šele leta 1989, ko je feministična skupina Lilit organizirala prvi projekt pomoči za ženske in otroke, ki doživljajo nasilje. Menim, da je v naši družbi še vedno močno uveljavljena in povsem napačna miselnost, da si ženske želijo biti žrtve nasilja, da ima moški upravičeno pravico do uporabe nasilja, da je bil nasilen zaradi alkohola...Prav zaradi dolgotrajne sprejetosti nasilja, nasilje v družini pogosto povezujemo s stigmo (nasilje je zasebna stvar povzročitelja nasilja in njegove žrtve).

V Sloveniji so bile opravljene le redke raziskave o pojavnosti nasilja v družini, ki pa so tako geografsko kot časovno omejene. Mislim, da je vzrok v majhni količini statističnih podatkov o nasilju posledica tabujev, potrebe po zaščiti zasebnosti družine in zahtevnosti zbiranja in pridobivanja tovrstnih informacij. Eno izmed obsežnejših raziskav je leta 2006 izvedla Znanstveno - raziskovalno središče Koper Univerze na Primorskem in Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ti univerzi sta izvedli javnomnenjsko raziskavo »Nasilje v družinah« na reprezentativnem vzorcu polnoletnih prebivalcev Republike Slovenije.

Izpostavila bom le nekatere podatke, ki so po mojem mnenju pomembni:

- po mnenju anketirancev so najpogostejše žrtve nasilja ženske (77,9%) in otroci (71,4%), redkeje pa starejši (24,5%) in starši (19,4%);
- na prvo mesto po pogostosti so anketiranci postavili fizično nasilje, na drugo psihično, na tretje spolno in na četrto ekonomsko nasilje;
- več kot polovica anketiranih (57,3%) meni, da je nasilje v družinah v Sloveniji pogost ali zelo pogost pojav, 32,2% jih meni, da ni niti pogost, niti zelo pogost, preostalih 10,4% pa jih meni, da ni pogost oziroma sploh ni pogost pojav;
- dve tretjini (67,3%) anketiranih meni, da je nasilje družbeni problem, 32,7% anketiranih pa meni, da je to zasebni problem družine;

- velika večina anketiranih meni, da morebitno ozaveščanje o nasilju razume kot nedovoljen poseg v zasebnost in družino;
- zanimiv je rezultat, da je kar 36,4 odstotka anketiranih mnenja, da klopota ni nasilno dejanje;
- med dejavniki, ki vplivajo na pojav nasilja v družini, se po mnenju anketirancev uvršča alkohol (94%) in nelegalne droge (84%), sledi brezposelnost (61,8%), nezadovoljstvo s partnerskim življenjem (59,4%) ter težavno otroštvo (57,4%);
- na nasilje pa manj vplivajo nasilne vsebine v medijih (35,3%), nizka izobrazba (26,3%) .

Raziskava kaže, da je v javnem mnenju nasilje v družini razumljeno kot problematično, vendar se kljub temu kaže določena mera strpnosti do nasilnih vedenj (nekatero situacije so zasebne, nekatere okoliščine opravičljive za uporabo nasilja). V naši družbi tako obstajajo nekateri miti in stereotipi, ki zmanjšujejo odgovornost povzročitelja nasilja in velikokrat opravičujejo nasilna dejanja. Prav tako pa ne smemo pozabiti na predpostavke o razmerjih med spoloma, o javnem in zasebnem, o moči...

Moram poudariti, da sem bila nad rezultati raziskave presenečena. Gre namreč za leto 2005, pa je še vedno večina ljudi menila, da je nasilje v družini zasebne narave, da gre za opravičljive okoliščine za uporabo nasilja, da klopota ni nasilno dejanje...

Zakonske regulative kot so ukrep prepovedi približevanja, zakon o preprečevanju nasilja v družini, opredelitev nasilja v družini v novem Kazenskem zakoniku, ničelna toleranca družbe do nasilja, vse to po mojem mnenju ne bo pripomoglo k zmanjšanju nasilja. Mislim, da mora priti do miselne spremembe tako pri žrtvah nasilja, povzročiteljih nasilja in nenazadnje v družbi nasploh.

1.10.1 Mediji

Veliko vlogo pri socialni konstrukciji nasilja imajo mediji. Določena nasilna dejanja lahko »naredijo« sprejemljiva in legitimna, druga pa nesprejemljiva. Mediji lahko v javnosti ustvarjajo stališča o nasilju, kaznovalni politiki... Z nazornim, ekstenzivnim in senzualističnim

prikazovanjem nasilja lahko vplivajo celo na povečanje (vsaj kratkoročne) agresivnosti pri gledalcih (Perovec 2003:23) oziroma jih puščajo ravnodušne in neobčutljive (Ule 2005a:269).

Mediji lahko po drugi strani nasilje v družini oziroma nasilje v partnerskem odnosu konstruirajo kot problem individualne psihologije oziroma individualne socialne patologije in primere nasilja v celoti izvzamejo iz strukturnih razmerij (spolne, razredne...) moči. S psihologizacijo in individualizacijo je tako nasilje postavljeno v sfero zasebnosti, stran od družbenih razmerij, ki so ga omogočila (Luthar, Jontes 2007:45).

Petrovec (2003: 7) pravi, da mediji poročajo o kriminaliteti in nasilju na senzacionalističen način. Osredotočajo se na najbolj spektakularne izraze nasilja v obsegu, ki je povsem nesorazmeren z dejansko količino storjenih kaznivih dejanj (Graef: poročanje o nasilju v nekaterih časnikih zavzema tudi do 50% vsega poročanja, medtem ko je dejanska struktura le 6%).

Menim, da poročanje o nasilju in kriminalu privlači publiko. Že same naslovnice revij, časopisov v bralcu, vzbudijo zanimanje, radovednost, pripravijo ga do tega, da novico prebere. Po navadi gre pri takšnih časopisih za »napihnjeno, lažno« zgodbo, ki pa ji ljudje velikokrat brez razmišljanja verjamemo. Ta senzacionalističen prijem daje vtis, da je nasilja tudi do desetkrat več, kot ga je dejansko po statističnih podatkih. Enako res je, da se dogaja tudi nasilje, o katerem se nikoli ne poroča, da se ohranja mit o integriteti določenih posameznikov in družbenih sistemov.

Potter (v Petrovec 2003:9) v svojem delu O nasilju v medijih navaja številne teorije, ki poskušajo na različen način razložiti vpliv medijev in njihovih sporočil na nastajanje vedenjskih vzorcev pri gledalcu. Ne glede na različne teorije so med vplivi očitni trije:

- gledalec privzame agresivne vedenjske vzorce oziroma se nauči tovrstnega reagiranja;
- pogosto srečevanje z nasiljem v medijih zmanjša gledalčevo občutljivost za nasilje;
- marsikaterega gledalca postane strah.

Raziskava »Nasilje v družinah« iz leta 2006 kaže, da so po mnenju anketirancev pri ozaveščanju družbe o resnosti problematike nasilja v družini mediji zelo pomembni:

- kar 87,7% anketirancev odgovarja, da informacije o nasilju pridobivajo iz medijev;
- 58,5% anketirancev meni, da imajo mediji pri ozaveščanju javnosti o nasilju v družini pozitivno vlogo, saj razkrivajo probleme in povzročitelje nasilja, ki bi sicer ostali zamolčani;
- nekateri menijo, da javna obravnava primerov hitreje privede do kaznovanja povzročiteljev nasilja; 13,4% anketirancev meni, da imajo mediji pri teh temah negativno vlogo, saj pretiravajo, pišejo senzacionalistično z namenom, da bi pritegnili občinstvo in dvignili naklado; dobra tretjina (39%) odgovorov razkriva mnenje, da mediji dovolj upoštevajo pravico varovanja osebnih podatkov žrtve, tretjina pa se jih s tem ne strinja (29,3%);
- v raziskavi so preverjali tudi, kako učinkoviti se zdijo anketirancem načini izvedbe preventivnih akcij. Daleč najučinkovitejša se jim zdi uvedba strožjih kazni za povzročitelje nasilja (81,1% vprašanih), najmanj učinkoviti pa so deljenje letakov, veleplakati, radijski oglasi...

Mediji predstavljajo nasilje tako ožji kot tudi širši javnosti. Raziskave o nasilju (Luthar in drugi 2006) ugotavljajo, da mediji z nesorazmernim izpostavljanjem zgodb reproducirajo mit o simetriji družinskega nasilja hkrati pa je medijsko poročanje medijev v Sloveniji zaznamovano s »strukturno pozabo« in »psihologizacijo in individualizacijo nasilja«, kar pomeni, da se strukturni pogoji nasilja ne odobravajo, nasilje se pripisuje individualnim patologijam (Mejdarič 2009:4).

Mediji so pomemben dejavnik oblikovanja javnega mnenja o nekem družbenem pojavu. Pogosto poročajo o nasilnem dejanju v družini brez pojasnil o ozadju zgodbe. Identifikacija posameznikov v medijih je pogosto popolnoma razgaljena. Zakon o medijih (Zmed, Ur.l. RS, št 110/06 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08 – ZpomK-1) se nagiba k izboljšavi zakona, ki bi jasneje določal pravila za poročanje v medijih in ostrejšo sankcioniranje (razkrivanja zasebnosti). Izpostavila bom le nekatere izmed ključnih nalog:

- informirati javnost o delu v zatočiščih in kriznih centrih, starševski odgovornosti in službah, na katere se lahko obrnemo;
- medijsko objektivno in strokovno predstavljati vlogo strokovnih služb, ki obravnavajo nasilje v družini;
- informacije o problematiki nasilja v družini je treba širiti po medijih v oblikah, ki so na voljo tudi odraslim in otrokom s posebnimi potrebami ter osebami, ki govorijo manjšinjski jezik;
- ozaveščati javnost o dejanskem obsegu, resnosti ter pojavnih oblikah in drugih značilnostih nasilja v družini, zlasti da se pridobi podpora javnosti za boj proti njemu; podpora programom in projektom za spodbujanje in usposabljanje medijev, da delujejo odgovorno pri prikazovanju medijskih vsebin, povezanih z nasiljem (ReNPPND0914, str. 13).

Medarič (2009: 47) ugotavlja, da se v slovenskih medijih pogosto pojavlja t.i. mit o spolni simetriji nasilja (ženske so enako nasilne kot moški), zanje je značilno tudi preusmerjanje pozornosti javnosti na vprašanje krivde žensk samih ter psihologizacija in individualizacija nasilja. Vidimo lahko, da je v Sloveniji prisoten močan medijski vpliv. Mislim, da imajo mediji pomembno funkcijo pri oblikovanju vedenjskih vzorcev, oblikovanju spolnih vlog in ne nazadnje stereotipnega prepričanja v nek določen mit o nasilju. Menim, da imajo mediji močan vpliv na usmerjanje agresije, oblikovanje vzorcev agresivnega vedenja, oblikovanje spolnih vlog in posledično stereotipnega vedenja.

Strinjam se z mnenjem Petrovca (2003: 47-48) ki pravi: *«Če gledalec sprejema večino sporočil ustreznega medija kot vsebino, ki je blizu njegovim stališčem, nazorom in občutkom, potem se bo zgodilo, da bo s skorajda enako naklonjenostjo sprejemal sporočila medija, ki mu je blizu»*. Če se torej bralci in gledalci poistovetijo z medijem in ga vzamejo »za svojega«, ni prav nič neobičajno, če večino njegovih stališč privzamejo za svoja pristna prepričanja. Kaznovanje storilcev kaznivih dejanj in obračunavanje z njimi, kakor ga ponujajo naši mediji, postaneta kaj hitro bralčeva oziroma gledalčeva ponotranjena vrednota.

Kljub temu da je v medijih opaziti obilico nasilja, Petrovec (2003:50) meni, da se ne bi bilo smiselno zatekati k cenzuri, ker je v današnjem svetu, ki je prepreden z najrazličnejšimi elektronskimi sistemi in mrežami, nemogoče omejevati dostop do informacij. Po avtorjevem mnenju bi bilo potrebno ustvariti kulturo, kjer bi medijsko občinstvo znalo razlikovati med dobrim in slabim.

1.11 ZAKONODAJA

Na političnem področju se je tema nasilja v družini v Sloveniji prvič pojavila leta 1997, ko je prišlo do razprave ob amandmajih Kazenskega zakonika in Zakona o kazenskem postopku, ko se je pojavilo vprašanje o nasilju v družini kot resnem prekršku. Leta 1998 je bila kot alternativa pridržanju sprejeta prepoved približevanja prostoru ali osebi. Šele marca 1999 je bilo nasilje v družini opredeljeno kot kaznivo dejanje in sicer v okviru 299. člena Kazenskega zakonika. Istega leta je bil sprejet tudi člen, ki sodiščem omogoča odstranitev nasilneža iz skupnega stanovanja, če je to potrebno zaradi preprečevanja nasilja v družini, kar pomeni, da lahko žrtev nasilja ostane v skupnem bivališču v času, dokler traja postopek razveze zakonske zveze.

Leta 2004 je bil sprejet Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (Ur. l. RS, št. 95/2004). 2. člen govori o tem, da se nasilnežu prepove približevanje žrtvi na njenem domu, delovnem mestu, šoli otrok... Zajema tudi prepoved nadlegovanja po komunikacijskih sredstvih. Strokovna izhodišča in razprave ter priprave na sprejem Zakona o preprečevanju nasilja v družini so se začele že leta 2004, zakon je bil sprejet leta 2008.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 16/2008, v nadaljevanju ZPND) je bil sprejet leta 2008. S tem zakonom se je Slovenija pridružila državam, ki so nasilje v družini prepoznale kot pojav, ki ga je zaradi njegovih posebnosti, razsežnosti, težavnosti odkrivanja in ranljivosti žrtev treba zaobjeti v posebnem zakonu.

Do takšne zakonodajne ureditve je prišlo zaradi vztrajnega prizadevanja nevladnih organizacij, ki so bile usmerjene v prepoznavanje nasilja v družini kot posebnega problema in ne zgolj kot problem nasilja v družbi. Velik vpliv na takšno ureditev je imelo dolgoletno opozarjanje na problematiko nasilja v družini s strani strokovnjakov (npr. Kozmik in Dolinar 1999; Robnik 2003; Veselič 2007), ki je privedlo do pomembnih političnih in zakonodajnih sprememb.

Pred sprejetjem ZPND nismo imeli zakona, ki bi na sistematski način opredelil nasilje v družini,

ki bi enotno opredelil različne pojavne oblike nasilja v družini in ki bi nenazadnje jasno določil vlogo, naloge, mrežo in sodelovanje različnih državnih organov, organizacij in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini.

ZPND je prvi zakon, ki je opredelil pojem nasilja in več kategorij oziroma vrst nasilja. Trem že dlje časa poznanim in prepoznavnim oblikam nasilja (fizično, psihično, spolno) zakon dodaja še dve obliki, ki se kot samostojni obliki nasilja pojavljata v strokovni literaturi šele v zadnjih dveh desetletjih. To je ekonomsko nasilje in zanemarjanje. Žrtve slednjega so najpogosteje starejši in invalidni družinski člani.

Nasilje v družini se ne veže na določeno skupino žrtev. Organom in organizacijam ter nevladnim organizacijam nalaga nudenje pomoči vsem žrtvam (starejšim družinskim članom, osebam z gibalnimi, senzornimi in intelektualnimi oviranostmi...).

Po ZPND je nasilje »vsaka uporaba fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana« (3.člen). Gre za dokaj široko definicijo nasilja.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini uporablja pojem »nasilje v družini«, ne predvideva in ne veže se zgolj na določeno skupino žrtev (ženske, otroci), ampak upošteva tudi starejše osebe, invalide ter »osebe, ki zaradi osebnih okoliščin niso sposobne skrbeti zase (5.člen).

Zakon o preprečevanju nasilja v družini je pomemben predvsem s simbolnega vidika, združuje razpršene predpise in skuša bolj sistemsko pristopiti k obravnavi nasilja v družini.

Katja Filipčič (2008) navaja bistvene novosti, ki jih prinaša ZPND:

- prvič v Sloveniji je v zakonu opredeljeno nasilje v družini;
- jasno je določena dolžnost prijavljanja;
- opredeljena je dolžnost organov, organizacij in nevladnih organizacij pri obravnavanju nasilja v družini;

- vsi, ki se pri opravljanju svojega dela srečujejo z žrtvami in povzročitelji nasilja, se morajo obvezno izobraževati;
- centri za socialno delo morajo ustanoviti multidisciplinarske time;
- ustanovljene so regijske službe za koordinacijo pomoči žrtvam;
- žrtve lahko v nepravdnem postopku zahtevajo prepoved približevanja in izselitev povzročitelja nasilja iz skupnega bivališča;
- žrtvam je zagotovljena brezplačna pravna pomoč.

Izmed novosti, ki se mi zdijo pomembne in se nanašajo na povzročitelje nasilja, izpostavljam naslednje:

ZPND centrom za socialno delo nalaga, da napotijo povzročitelja nasilja v »ustrezne izobraževalne, psihosocialne in zdravstvene programe, ki jih izvajajo organi in organizacije ter nevladne organizacije« (5. člen).

9. člen ZPND govori o tem, da podatki o žrtvah in povzročiteljih nasilja ne smejo biti javno posredovani (razen če polnoletna žrtev s tem soglaša).

Pomemben je tudi 14. člen ZPND, ki nalaga centrom za socialno delo, da nudi žrtvi in povzročiteljem nasilja storitve po zakonu (socialno varstvo).

17. člen ZPND nalaga, da morajo nevladne organizacije v svojih programih nuditi zaščito in psihosocialno pomoč žrtvam, organizirati morajo programe za obravnavo povzročiteljev nasilja in sodelovati z organi in organizacijami z različnih področij.

18. člen

Prepustitev stanovanja pomeni pomembno novost v našem pravnem sistemu in dopolnjuje varstvo žrtve z morda najučinkovitejšim ukrepom - odstranitvijo nasilneža iz stanovanja, v katerem je do takrat bival skupaj z žrtvijo.

19. člen ZPND sodišču nalaga, da lahko povzročitelju nasilja ,«ki je žrtev telesno poškodoval ali ji prizadejal škodo na zdravju ali je drugače posegel v njeno dostojanstvo ali druge osebnostne pravice, na predlog žrtve prepove npr. vstopiti v stanovanje, zadrževati se v bližini stanovanja, navezovati stike z žrtvijo.

Glede na to, da se tema diplomske naloge nanaša predvsem na povzročitelje nasilja, se sprašujem, kako pa država poskrbi za povzročitelje. Je že res, da njihovo nasilno dejanje ni sprejemljivo, toda ali je poskrbljeno zanje, kam lahko gredo, kam se lahko umaknejo, kje in koliko strokovne pomoči lahko dobijo? Težko sprejemam komentarje nekaterih strokovnih delavk/cev, ki menijo, da je skrb, kam se umakniti ob prepovedi približevanja, povzročiteljeva. Strinjam se, da je najprej potrebno poskrbeti za zaščito in varnost žrtve, toda država žrtvam nudi poleg zakonske zaščite še celo mrežo pomoči in ustanov, kamor se lahko umaknejo in dobijo strokovno pomoč. Kaj pa povzročitelji nasilja? Država bo morala poleg zakona poskrbeti (kjer gre bolj za kaznovanje) za še večjo ponudbo oblik pomoči (mogoče zavetišče za moške, več nevladnih organizacij in podpore države pri tem) povzročiteljem nasilja. Raziskava, ki jo je v svoji diplomski nalogi z naslovom Strokovno delo z osebami, ki so povzročile nasilje izvedla Maja Kukovec (2009: 57-58) z osebami (centri za socialno delo, nevladne organizacije), ki delajo s povzročitelji nasilja kaže namreč prav na potrebo po tem, da država uredi bolj učinkovit način vključevanja oseb, ki so povzročile nasilje, v programe pomoči. Raziskava kaže, da predvsem v vladnem sektorju, konkretnije na centrih za socialno delo, opozarjajo na nesorazmernost dela, časa ter kadra v institucijah. Socialne delavke/ci pravijo, da je vedno več nalog in odgovornosti, ki jih država nalaga zaposlenim v vladnih institucijah (več administrativnega dela, več medinstitucionalnega sodelovanja ipd.). Zaposleni se velikokrat znajdejo na robu zmogljivosti in strpnosti. Čeprav si želijo delo opravljati strokovno in kakovostno, se zaradi preobremenjenosti pogosto sprašujejo o kakovosti svojega dela. Preobilica administrativnega dela in prednostne obravnave oziroma storitve pa velikokrat ne dopuščajo časa za strokovno delo z osebami, ki povzročajo nasilje, kar kaže na to, da o snovanju novih programov in metod dela s povzročitelji nasilja niti ne razmišljajo.

Mislim tudi, da strokovni delavci na centru nimajo dovolj strokovne podpore in dodatnega znanja za delo s povzročitelji nasilja. Pomembno je tudi dejstvo, da bi s povzročitelji morali delati tisti

strokovni delavci (na centrih in drugih nevladnih organizacijah), ki se za takšno delo zares čutijo kompetentni, to delo želijo opravljati, ne pa da je to odločitev direktorja oziroma dodelitev področja dela, ko dobiš zaposlitev. Nesprejemljivo se mi zdi tudi dejstvo (posebno v manjših centrih), da isti strokovni delavec dela tako z žrtvijo kot s povzročiteljem nasilja. Nekateri to zagovarjajo, češ da tako dobijo vpogled v »obe zgodbi« in lažje soočajo povzročitelja nasilja z njegovimi ravnanji. Tega ne morem komentirati, saj v zvezi s tem nimam še nobenih izkušenj.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini uporablja termin »povzročitelj nasilja«, s čimer se pojem povzročitelj nasilja nanaša na samo dejanje (za katero je treba prevzeti odgovornost) in omogoča ločevanje osebe ter njegovega nasilnega vedenja.

Bukovec (2009:21) pravi, da s tem terminom sočasno omogočimo, da oseba prevzame odgovornost za svoje vedenje ter ga morebiti sprejeme in spremeni.

S sprejetjem ZPND je problematika nasilja v družini postala še prepoznavnejši problem družbe kot celote in tako odgovornost vseh državljanov.

V letu 2009 je stopil v veljavo Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavanju nasilja v družini (Ur. l., RS, št. 31/2009), v nadaljevanju Pravilnik. Pravilnik določa postopke medsebojnega obveščanja in nudenja pomoči med državnimi organi, nosilci javnih pooblastil, izvajalci javnih služb, organi samoupravnih lokalnih skupnosti ter nevladnimi organizacijami, organiziranost, sestavo in način dela multidisciplinarnih timov za obravnavo nasilja v družini pri centrih za socialno delo, vlogo centrov za socialno delo pri obravnavi nasilja v družini, organiziranost regijskih služb za koordinacijo in pomoč žrtvam nasilja ter izobraževanje strokovnih delavcev socialno - varstvenih zavodov. Namen pravilnika je, da zagotovi večjo učinkovitost, usklajenost ter boljše sodelovanje in medsebojno obveščanje pristojnih organov, organizacij in nevladnih organizacij pri obravnavi nasilja v družini. Vsak organ mora s pravilnikom uskladiti svoje navodilo o ravnanju. Pri izvajanju nalog s področja preprečevanja nasilja v družini je zelo pomembno, da država zagotovi ustrezno mrežo programov in storitev socialnega varstva.

Vsebina pravilnika se nanaša predvsem na žrtve nasilja, delo s povzročitelji nasilja je omenjeno le v 15. členu, ko govori o tem, da regijski koordinator na predlog centra in v sodelovanju s strokovnimi delavci centra zagotovi povzročitelju nasilja v družini storitev prve socialne pomoči v primerih izreka ukrepa prepovedi približevanja, sicer pa je krajevno pristojen center v vsakem primeru nasilja v družini, dolžan tudi povzročitelju nasilja nuditi storitev prve socialne pomoči oziroma pri nudenju strokovne pomoči tako žrtvi kot povzročitelju v primerih nasilja v družini strokovno delo izhaja iz načel stroke in pristopov dela, ki se uporabljajo v socialnem varstvu. Člani multidisciplinarnega tima, ki se pod določenimi pogoji ustanovi na centru, lahko presodijo, da je potrebno žrtve ali povzročitelja vključiti v določen program, ki ga izvajajo izvajalci socialno-varstvenih programov ali nevladne organizacije, nosilec primera mora narediti vse potrebno, da se žrtev oziroma povzročitelj glede na razpoložljivost in primernost programa vanj vključi. V navodilih je tudi zabeleženo, da odgovorni strokovni delavec povzročitelja nasilja motivira za vključitev v zanj ustrezni program pomoči. Odgovorni strokovni delavec opravi ločena pogovora z žrtvijo in povzročiteljem nasilja.

V novem Kazenskem zakoniku (Ur. l. RS, št.55/2008) 191. člen opredeljuje nasilje v družini navajajo, da »kdor v družinski skupnosti ravna, ga pretepa ali drugače boleče ali ponižujoče ravna, ga z grožnjo z neposrednim napadom na življenje ali telo preganja iz skupnega bivališča ali mu omejuje svobodo gibanja, ga zalezuje, ga prisiljuje k delu ali opuščanju dela ali ga kako drugače z nasilnim omejevanjem njegovih enakih pravic spravlja v skupnosti v podrejen položaj, se kaznuje z zaporom do pet let«.

V letu 2009 je bila sprejeta Resolucija o nacionalnem programu preprečevanja nasilja v družini 2009 in 2014 (Ur.l.RS, št.41/2009), v nadaljevanju (Resolucija), ki kot strateški dokument določa cilje, ukrepe in nosilce politik za preprečevanje nasilja v družini. Temeljni namen nacionalnega programa je usmeriti prizadevanje državnih institucij in civilne družbe v ustvarjanje okoliščin in pogojev, ki bodo prebivalkam in prebivalcem RS omogočili varno življenje, s tem pa kakovostno in učinkovito individualno in družinsko življenje. Resolucija poudarja pomen usklajenega in načrtnega izvajanja programov za zmanjšanje nasilja v družini za žrtve in tudi za **povzročitelje**

nasilja. Prizadeva si tudi za dvig splošne občutljivosti za problematiko nasilja. Eden izmed ciljev Resolucije se nanaša tudi na **spodbujanje raznovrstnosti, enakomerne dostopnosti, razvoja in kakovostnega izvajanja programov dela s povzročitelji nasilja.**

Cilji, ki jih Resolucija omenja in se navezujejo na povzročitelje nasilja, so: rešiti problematiko začasnih namestitev za povzročitelje nasilja, ki jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi; zagotoviti zadostna sredstva prek javnih razpisov, da bodo imele nevladne organizacije možnost izvajati že utečene programe pomoči in razvijati nove oblike, povečati število raznovrstnih ukrepov in dejavnosti za učinkovito pomoč žrtvam in povzročiteljem.

V Resoluciji je pod številko 4.3.4 opisana strategija dela s povzročiteljem nasilja v družini. Resolucija predpostavlja različne programe za delo s povzročitelji nasilja v družini in spodbuja vključevanje v obstoječe programe. Ključne naloge na tem področju so:

- vzpostaviti mrežo programov za pomoč povzročiteljem nasilja;
- kadar se nasilje v družini pojavlja v povezavi s čezmernim uživanjem alkohola, je povzročitelj usmerjen na zdravljenje odvisnosti od alkohola in v programe na področju nasilja;
- kadar se nasilje v družini pojavlja v povezavi s čezmernim uživanjem prepovedanih drog, je smiselno napotiti povzročitelja na zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog in v programe na področju nasilja;
- povečanje obsega sredstev iz državnega proračuna za javni razpis za programe dela s povzročitelji nasilja;
- vzpostaviti programe pomoči nasilnim otrokom in mladostnikom v šolah, da nasilje opustijo ter ostanejo v šolskem sistemu in zaključijo šolanje.

1.11.1 Pristojnost centra za socialno delo

Center za socialno delo, v nadaljevanju (CSD) je javni socialno varstveni zavod, dejavnost in pristojnost centra je jasno določena v Zakonu o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 3/2007 in spremembe). CSD opravlja naloge, ki so centrom z zakonom poverjena kot javna pooblastila ter naloge, ki jih centrom nalagajo drugi predpisi. CSD opravlja tudi storitve socialne preventive, prve socialne pomoči, osebne pomoči, pomoči družini za dom ter organizira skupnostne akcije za socialno ogrožene skupine prebivalstva, za občino lahko opravlja storitve pomoči na domu, opravlja pa lahko tudi druge storitve in naloge, če je to potrebno zaradi odpravljanja socialnih stisk in težav v posameznem okolju.

Centri imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju pomoči kršitelju, tako da skušajo odpraviti vzroke za njegova dejanja ter s tem preprečiti njihovo ponovitev.

Center lahko stik z osebo, ki je povzročila nasilje, vzpostavi na različne načine (povzročitelj nasilja pride sam na CSD, preko ukrepa prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju, strokovna delavka prepozna osebo, ki je povzročila nasilje, v uporabniku, ki je vključen v storitev centra za socialno delo iz drugih razlogov). Delo centra s povzročiteljem nasilja se izvaja preko storitve prve socialne pomoči oziroma praviloma ob izreku prepovedi približevanja storitev prve socialne pomoči opravi regijski koordinator, ki nato uporabnika napoti na matični center za socialno delo.

Regijski koordinator za obravnavo nasilja z osebo, ki je povzročila nasilje, opravi storitev prva socialna pomoč. Prva socialna pomoč v nadaljevanju (PSP) je socialno varstvena storitev, ki je zagotovljena vsem ljudem, ki se znajdejo v socialni stiski ali težavi in si sami ne znajo ali ne zmorejo pomagati.

Obsega:

- pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave;

- oceno možnih rešitev;
- seznanjanje upravičenca z možnimi socialno-varstvenimi storitvami in dajatvami;
- seznanjanje upravičenca z obveznostmi, ki sledijo izbiri storitve ali dajatve;
- predstavitev mreže izvajalcev in organizacij, ki lahko upravičencu nudijo pomoč ter dogovor o iskanju možnih rešitev njegovih težav.

Odločitev za pomoč je prostovoljna, brezplačna in lahko tudi anonimna. Storitev PSP se izvaja v obliki usmerjenega razgovora v treh med seboj povezanih delih. Najprej izvajalec predstavi institucijo in sebe, potem uporabniku nudi strokovno pomoč in podporo pri prepoznavanju njegovih stisk in težav, na koncu pa predstavi možne rešitve oziroma možne načine reševanja stisk in težav. V večini primerov je storitev PSP opravljena oziroma zaključena v enkratnem razgovoru, ko so uporabniku posredovane vse potrebne informacije, ki jih potrebuje in želi.

V kolikor se uporabnik (povzročitelj nasilja) odloči za nadaljnjo strokovno pomoč, mu center lahko ponudi storitev osebne pomoči.

Storitev osebna pomoč obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljšanje njegovih socialnih zmožnosti. Upravičenci so posamezniki, ki so zaradi različnih vzrokov v socialni stiski, prognoza njihovih težav pa kaže, da bi lahko ob ustrezni strokovni pomoči v svojem okolju normalno živeli.

V kolikor se zakonca oziroma partnerja po prenehanju prepovedi približevanja odločita za ponovno skupno življenje, jima center lahko ponudi storitev pomoč družini za dom ali pomoč pri razreševanju statusnih razmerij v okviru kataloga javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo centri, kot so družinsko in partnersko svetovanje oziroma urejanje odnosov v družini, predhodno družinsko posredovanje glede stikov z otroki, varstva skupnih otrok, preživljanja.

Tako regijski koordinator za nasilje, kakor tudi pristojni center lahko povzročitelja napotita v ustrezne programe dela v nevladne organizacije, ki delujejo pri nas.

V četrtem letniku sem obvezno študijsko prakso opravljala na CSD Maribor pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja. Ena izmed njenih delovnih nalog (na podlagi dogovorov iz preteklih let) je opravljanje prve socialne pomoči s povzročitelji nasilja s področja vseh sedmih centrov, in sicer v primerih, ko jim je izrečen ukrep prepovedi približevanja v skladu s Pravilnikom. Povzročitelje povabi na CSD Maribor, tiste, ki ne želijo priti, usmeri na pristojni matični center. Zavrnitev pogovorov je bilo letu 2009 malo, več je bilo tistih, ki se na vabilo niso odzvali. O opravljenih pogovorih ali neodzivnosti povzročitelja seznani pristojni center, od novembra 2009 dalje pa povratno informacijo o odzivnosti posreduje še na pristojno policijsko postajo in tožilstvo. Njene izkušnje so, da se je s tem pripravljenost in odzivnost tistih, ki se prej niso odzvali, povečala.

Tekom prakse sem se seznanila z načinom dela s povzročitelji nasilja, spoznala pomanjkljivosti in prednosti. Menim, da so storitve, ki jih lahko koristijo osebe, ki povzročajo nasilje, ustrezne, vendar bi bilo potrebno ponuditi še več. Primanjkuje strokovnih delavcev, ki bi bili usposobljeni za pomoč in svetovanje ter razumevanje oseb, ki povzročajo nasilje. Področje dela s povzročitelji nasilja bi se moralo specializirati. Svetovanje in pomoč povzročiteljem nasilja bi moralo potekati v daljšem časovnem obsegu, razgovori bi se morali vrstiti v določenem obdobju. Smiselno bi bilo voditi evidenco dogovorov med socialnim delavcem/ko in osebo, ki povzroča nasilje in uresničitev le teh. Prav neverjetno se mi zdi, da se obravnava osebe, ki povzroča nasilje, konča, takoj ko zapusti stavbo centra za socialno delo. V primeru, da se nasilje ponovi in ga žrtev nasilja prijavi, se ta oseba vrne na CSD, kjer se ponovno opravi pogovor. V primeru, ko ni več prepovedi približevanja, pa se na to osebo preprosto pozabi. In nikoli se ne izve, če se nasilje nadaljuje ali ne. Oseba, ki povzroča nasilje, lahko prepove žrtvi nasilja, da bi še kdaj poklicala policijo in tako se nasilje nadaljuje v nedogled.

Osebe, ki povzročajo nasilje, bi bilo potrebno vključiti v več različnih programov pomoči in jim tako nuditi psihosocialno pomoč. Menim, da bi morala biti vključitev v programe pomoči obvezna.

Koordinatorjem nasilja je naložena tudi interventna služba, vendar ni poskrbljeno za:

- možnost nameščanja starostnikov v zanje primerne prostore (interventna postelja v domu upokojencev);
- možnost nameščanja oseb s težavami v duševnem zdravju, v primeru, da so žrtve ali povzročitelji nasilja;
- možnost nameščanja mladoletnih povzročiteljev nasilja, ki se morajo umakniti od doma zaradi prepovedi, ne želijo pa v KCM, ne moremo pa jih prepustiti brez nadzora;
- KC za ženske in otroke žrtve nasilja, kjer bo možnost kratkotrajne namestitve do maksimalno enega meseca;
- mesta za krizne namestitve moških žrtev nasilja, zasvojenih z drogo ali alkoholom.

1.12 DELO S POVZROČITELJI NASILJA V TUJINI

Nove reforme in pospešeno ustanavljanje programov za ženske, ki so preživele nasilje ter pod vplivom ženskih gibanj po svetu so se v sedemdesetih in osemdesetih letih začeli ustanavljati in oblikovati programi (društva, organizacije), namenjeni povzročiteljem nasilja.

Kot prvi je leta 1977 nastal ameriški program EMERGE. Ta program se je usmerjal na vprašanje moči in kontrole v odnosu. Tekom let se je število organizacij in programov, namenjenim povzročiteljem nasilja, povečalo organizacije so se oblikovale tudi drugje po svetu. Te programe organizirajo člani skupnosti, ki so motivirani, da bi preprečili nasilje v družinah in v družbi nasploh. Usmerjajo se bolj na družbeno pogojenost nasilja kot pa na individualne psihopatologije in pomanjkanje veščin v medčloveških odnosih in razmerjih.

Namen ustanovitve teh programov je povečati varnost žrtev, ki so ostale v odnosu z povzročiteljem nasilja, ter ponuditi bolj sprejemljivo možnost obsojanja povzročiteljev nasilja.

Cilji programov, namenjenih povzročiteljem nasilja, so:

- Nuditi varnost ženskam žrtvam nasilja.
- Spreminjanje odnosa do nasilja.
- Večanje občutka osebne odgovornosti povzročiteljev nasilja.
- Učenje nenasilnega vedenja kot alternativa preteklim vedenjem.

(<http://www.cs.utk.edu/~bartley/other/realMen.html>).

BOSTON

Skupina moških REAL MEN, ki deluje v okrožju Bostona, podaja osnovna vodila programov za delo z osebami, ki povzročajo nasilje, in ponujajo koncept delovanja za tiste, ki delajo osebami, ki povzročajo ali so povzročile nasilje.

Kot izhodišče konceptu so izpostavili, da je nasilje zloraba moči ene osebe ali skupine oseb z namenom, da bi kontrolirali in zatirali drugega. Zagovarjajo prepričanje, da je nujno potrebno sodelovanje različnih organizacij, ki se ukvarjajo s tovrstno problematiko. Potrebno je usklajevanje, koordiniranje programov med organizacijami z namenom spreminjanja celotnega sistema v smislu večanja varnosti žrtev nasilja in kvalitetne pomoči povzročiteljem nasilja.

Njihov koncept je vodnik novim in že obstoječim programom v nudenju pomoči moškim, ki so vpleteni v heteroseksualna razmerja in so bili nasilni do svojih partnerk in žena.

Koncept je sestavila skupina profesionalcev (imenovana People Who Work With People Who Batter), ki se od leta 1984 srečuje enkrat mesečno. Njeni člani pripadajo različnim organizacijam in programom dela z nasilnimi. Srečanja so namenjena medsebojnemu informiranju, razumevanje in spoznavanju, kaj lahko ponudijo drugi programi.

Bistvene skupne točke programov za povzročitelje, ki jih poudarja omenjeni vodnik, so:

- poudariti prioriteto zagotavljanja varnosti žrtev;
- vzpostaviti minimalno raven odgovornosti in pomoči, ki se pričakuje od ponudnikov programa;
- pomagati zagotoviti, da so uporabniki deležni humane pomoči, ki spodbuja spremembe in njihovo odgovornost;

- spodbujati sodelovanje in učinkovitejšo komunikacijo s programi, ki se ukvarjajo z žrtvami in preživelimi nasilje.

V Evropi obstaja več programov, katerih delovanje predstavlja učinkovit korak v smeri spreminjanja vzorcev nasilnega delovanja.

IRSKA

Program MOVE, ki deluje na Irskem, je pričel s svojim delovanjem leta 1989 in je namenjen predvsem zagotavljanju varnosti žensk in otrok, ki ga skušajo zagotoviti z iskanjem rešitev za preprečevanje nasilja pri moških. Nasilje vidijo kot sredstvo, ki ga moški uporabljajo za nadzor. MOVE je prostovoljna organizacija brez zagotovljenega finančnega financiranja. V 13 - tedenski program, ki deluje vse leto, so vključeni moški, ki jih tja napotijo zdravniki, odvetniki, psihiatri, socialni delavci, v nekaterih primerih tudi sodišča.

Pod vodstvom profesionalnih delavcev se moški soočajo in raziskujejo svoje nasilno vedenje, dejanja, prepričanja ter so na tej osnovi izzvani k sprejetju odgovornosti za svoja nasilna dejanja. Ena izmed aktivnosti programa MOVE je tudi izobraževanje in informiranje javnosti in profesionalnih delavcev o nasilnih moških ter o prevzemanju odgovornosti za nasilje.

FINSKA

Krizni center MOBILE je bil ustanovljen leta 1995 in deluje v povezavi z nekaterimi drugimi organizacijami na Finskem. V okviru centra so razvili novo metodo z namenom nuditi pomoč povzročiteljem nasilja in jim tako omogočiti, da prevzamejo bolj odgovoren odnos do lastnega obnašanja ter se naučijo spoznavati in sprejemati posledice svojega nasilnega vedenja. Program, ki so ga v okviru centra MOBILE razvili, temelji na načelu, da se pri obravnavi povzročiteljev nasilja uporablja spolno občutljiv pristop, kar pomeni, da delovno skupino, ki se ukvarja z moškimi nasilneži, sestavlja pretežno moško osebje. Program temelji na komunikaciji in se usmerja na razbijanje tabujev, ki so bili ustvarjeni v povezavi z nasiljem v družini. Nasilni moški se vključijo v skupinsko terapijo šele po opravljeni individualni terapiji, ki traja od 1 do 6 mesecev, in se lahko šele na osnovi napredka vključijo v terapijo.

Teme, na katere se v okviru skupinske terapije osredotočajo, so naslednje:

Nasilje ni nasilno vedenje, je tema, ki prežema celotno delovanje skupine, pomembno je tudi zanimanje možnosti izbire nasilnega vedenja, središčna tema je tudi krivda moške identitete ter spremembe, ki jih prinaša spremenjeno vedenje nasilnih moških (Laitila, 2001:158-173).

Program zagovarja nujnost možnosti vključevanja v program, vendar naj ne predstavlja alternativne zaporni kazni ali drugih oblik kaznovanja.

ŠKOTSKA

Program CHANGE, ki deluje na Škotskem, se tako kot prej navedeni programi osredotoča na potrebo po spremembi vedenjskih vzorcev in prepričanja moških, da so povezani z nasilnim vedenjem. V okviru tega programa se poudarja pomen zapornih kazni in kaznovanja nasilnega vedenja.

Cilji programa CHANGE so predvsem:

- višanje stopnje zavedanja moških, da sta nasilništvo in zloraba namerni vedenji, za katere so sami odgovorni in jih je potrebno spreminjati;
- poskušati spremeniti stališča in vrednote, ki so v ozadju nasilnega vedenja;
- poskušati razviti spretnosti za življenje v nenasilnem partnerstvu in
- spreminjati morebitne spremembe in o njih poročati socialnim delavcem, sodiščem, partnerjem/ko.

Program CHANGE je zastavljen izobraževalno, pri čemer morajo nasilni moški obiskati od 6 do 12 predavanj, če želijo program uspešno zaključiti. K obiskovanju programov so se zavezali s pogodbo, v kateri so točno opredeljena pravila programa.

V tujini so prav tako organizirane mnoge skupine, kjer se zbirajo moški, ki delujejo na področju preventive in niso označeni kot povzročitelji nasilja oziroma so svoje nasilne vzorce že odpravili. Izpostavljajo probleme, ki so povezani z moško vlogo, očetovstvom, partnerstvom, moškostjo,

socializacijo in uporabo nasilja. Skozi proces spreminjanja nasilnih vzorcev vedenja jih vodita vodji moškega in ženskega spola. Menim, da je takšen način dela zanimiv, saj omogoča model ženske in moške vloge. S takšnim načinom osebe, ki povzročajo nasilje, dobijo možnost, da se soočijo z morebitnimi stereotipi in miti o ženskah, o njihovi spolni vlogi, njihovi identiteti. Skupina moškim ponuja varen prostor, saj v času, ko se vključijo v programe, doživljajo občutke nemoči, strahu, tesnobe... Menim, da takšna skupina omogoča izmenjavo medsebojnih izkušenj, primere dobre in uspešne prakse, medsebojno podporo, razumevanje in nenazadnje razbremenitev. Biti v skupini istih ljudi je smiselno, saj imajo ljudje v takšnih skupinah podobne izkušnje, kar jim omogoča medsebojno razumevanje brez obsojanja, ki so ga velikokrat deležni. Ljudje smo še vedno prepričani, da so povzročitelji nasilja »hudobe«, ki nasilje uporabljajo zaradi svojih koristi in jim je vseeno za druge. V času prakse sem spoznala povzročitelja nasilja, ki me je pozitivno presenetil. Med vsemi razgovori, ki sem jim prisostvovala, so prevladovali »tipični« izgovori za uporabo nasilja, eden od povzročiteljev nasilja pa je v razgovoru najprej nazorno opisal potek in uporabo nasilja, izrazil je obžalovanje in povedal, da bo poskrbel za partnerko in da ji želi najboljše. Dobila sem občutek, da misli resno in da bo svoje obljube izpolnil. Bil je tudi edini med povzročitelji nasilja, ki je sam izrazil željo za vključitev v programe, ki so namenjene povzročiteljem nasilja, še preden mu je koordinatorica zanje povedala. Zavedam se, da gre za en primer vendar menim, da ta primer ni zanemarljiv.

Pri nas takšnih skupin, kot delujejo v Ameriki, še ni, le Društvo za nenasilno komunikacijo in Družinski inštitut Bližina izvajata podoben program. Društvo za nenasilno komunikacijo izvaja trening socialnih veščin za osebe, ki povzročajo nasilje, Družinski inštitut Bližina pa je skupino za moške, ki povzročajo nasilje. Po mojem mnenju je glavni problem, da bi takšne programe izvajali pri nas, majhnost in dejstvo, da se ljudje med seboj dobro poznamo. V ZDA veliko ljudi išče psihosocialno pomoč in je v zvezi s tem stigma manjša.

Mogoče bi večjo uspešnost imele skupine v zaporih, kjer je stigma že tako ali tako prisotna. Takšne vodene skupine bi bile zelo koristne. Skupina bi pomenila varno okolje, kjer bi se posamezniki naučili sprejemati mnenje drugih in se preko osebnih izkušenj učili biti nenasilni. Skupina bi jim omogočila tudi možnost videti uspeh posameznikov in s tem spodbujanje na poti

k želenim ciljem.

Predstavljeni programi in načini dela, ki delujejo na različnih koncih sveta so zagotovo pomembne informacije za programe dela z nasilni osebami tudi pri nas. Poznavanje različnih metod dela nam lahko pomaga, da oblikujemo programe, ki bodo za naše razmere najbolj primerne. Mogoče je za slovenske razmere smiselno kombinirati več načinov dela in jih prilagajati situaciji oziroma povzročiteljem nasilja.

1.13 ORGANIZACIJE IN DRUŠTVA, KI SE UKVARJAJO S POVZROČITELJI NASILJA

V Sloveniji obstaja nekaj društev, organizacij, ki delajo s povzročitelji nasilja. Eno izmed najbolj prepoznavnih je Društvo za nenasilno komunikacijo (v nadaljevanju DNK) v Ljubljani. Do nedavnega je društvo delovalo tudi na območju Maribora, a so ga zaprli. V Ljubljani deluje tudi Zavod Frančiškanski inštitut in Zakonski in družinski inštitut Krog.

Nekatere izmed organizacij oziroma društev sem obiskala in izvedla kratek razgovor oziroma intervju z zaposlenimi, da sem pridobila informacije o načinu in programih dela s povzročitelji nasilja. Tako sem dobila vpogled v metode dela s povzročitelji nasilja in morebitne podobnosti in razlike med temi organizacijami.

Na mariborskem področju delujejo tri organizacije, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje, in sicer Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč (v nadaljevanju CISTP), Društvo ZRNO in Center za psihoterapijo Maribor (na centru do sedaj še niso imeli nobenega primera dela s povzročitelji nasilja, imajo pa skupino za odvisnike, kamor se lahko vključijo tudi povzročitelji nasilja, ki so odvisni od nedovoljenih substanc). Na Celjskem je Družinski inštitut Bližina, kjer deluje tudi skupina za moške.

S pomočjo intervjujev in razpoložljive dokumentacije sem oblikovala kratek sestavek za vsako organizacijo posebej.

1.13.1 Društvo za nenasilno komunikacijo

KRATKA PREDSTAVITEV DRUŠTVA

Društvo za nenasilno komunikacijo (v nadaljevanju DNK) je prva nevladna organizacija, ki je organizirala projekt svetovalne pomoči osebam, ki povzročajo nasilje, in je bila ustanovljena leta 1996. DNK je nevladna, neprofitna organizacija, ki se ukvarja s preprečevanjem nasilja v družbi s širjenjem principov nenasilne komunikacije. Njihova dejavnost zajema tudi ozaveščanje javnosti in svetovanje vladnim organizacijam, kot so šole, centri za socialno delo, psihiatrične ustanove.

Svetovalni proces na DNK je analiziranje in modificiranje temeljnih okvirjev, na katerih temelji moškost, ki si jo je povzročitelj izbral zase.

Na DNK nudijo različne dejavnosti. Omenila bom le nekatere, ki so za naravo diplomske pomembne. Te dejavnosti so:

- Svetovalno delo z osebami, ki povzročajo nasilje
- Trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami
- Družbene akcije in sodelovanje z mediji
- Mediacija - nenasilno reševanje konfliktov

Prav tako pa nudijo tudi telefonsko informacijsko svetovalno pomoč na področju nasilja, svetovalno delo z osebami, ki so doživele ali doživljajo nasilje, spremstvo na institucije za osebe, ki so doživele ali doživljajo nasilje, preventivne delavnice za učence in dijake, druženje - pomoč otrokom, ki so doživeli ali doživljajo nasilje...

Na DNK dosledno izpostavljajo, da je odgovornost za nasilje in odpravljanju le-tega izključno na tistem posamezniku, ki nasilje povzroča.

TEORETIČNA IZHODIŠČA PRI DELU S POVZROČITELJI NASILJA

Društvo DNK pri delu s povzročitelji nasilja izhaja iz feminističnih prepričanj, za svetovanje uporabljajo eklektični svetovalni model, ki združuje več metod posameznih teorij: realitetne, gestalt, družinske, transakcijske in druge. Eklektični pristopi združujejo kombinacijo veščin komunikacije, asertivnosti, relaksacije, odgovornosti in samopogovora.

Pri svojem delu se zgledujejo po programu Dultuth Intervention, W.I.S.E. in MOVE. Ti pristopi se opirajo na kognitivni vedenjski model, ki vključuje večino elementov upravljanja jeze in je obogaten z vajami konfrontacije v odnosih med spoloma ter zgodnjo socializacijo za uporabo nasilja.

Na društvu nasilje razumejo kot problem celotne družbe in problem tistih, ki nasilje povzročajo.

RAZUMEVANJE POVZROČITELJA NASILJA

Na DNK se zavedajo, da so osebe, ki povzročajo nasilje, duševno zdravi ljudje, različnih starosti in izobrazbe, različnih veroizpovedi. Menijo, da so se te osebe nasilnega vedenja naučile in ga uporabljajo, ker imajo od njegove uporabe koristi. Na DNK nasilje razumejo kot zlorabo moči moškega nad žensko.

CILJI TERAPEVTSKEGA DELA S POVZROČITELJI NASILJA

Na DNK gre pri delu s povzročitelji nasilja za štiri osnovne cilje:

- povečanje varnosti žrtve nasilja
- sprememba vrednot in prepričanj
- novo razumevanje dinamike odnosa
- sprememba vedenja in prevzem odgovornosti

METODE DELA:

- individualno delo
- skupinsko delo (trening socialnih veščin)

TEHNIKE DELA

Svetovalke/ci z različnimi metodami in tehnikami uporabnika vodijo, da se sprašuje o sredstvih, s katerimi zagotavlja, da sebe vidi v okviru te moškosti. Gre za ozaveščanje, poimenovanje čustev, spodbujanje empatije, občutenje resničnosti, problemov...

Preko tega se postavijo novi temelji za spreminjanju starega načina videnja lastne moškosti ter odkrivanje in ustvarjanje novega dojemanja novih vlog.

Ena izmed osebnih metod, ki jih uporabljajo na DNK je pisanje dnevnika, igre vlog in domačih nalog. Uporabnik dobiva številne domače naloge npr. da opiše svoje stališče do določenega vprašanja, vprašanja, kdaj je prvič slišal besedo nasilje, Pisanje dnevnika pa je namenjeno podoživljanju preteklosti posameznika.

Uporabnik mora pri domačih naloga sodelovati s svojo partnerico, če jo ima, in jo spraševati o njenih občutkih, njenim mnenjih, stališčih...

NAČELA DELA S POVZROČITELJI NASILJA

Načela dela na DNK so:

- Dolžnost vseh je preprečevati nasilje in delovati v smeri povečevanja varnosti žrtev.
- Za nasilje je odgovorna izključno oseba, ki nasilje povzroči.
- Nasilje je naučeno vedenje. Vsak se lahko nauči nenasilne komunikacije.
- Nasilje je zloraba moči.

(<http://www.drustvo-dnk.si/načela.html>)

PROCES DELA S POVZROČITELJI NASILJA

Na DNK povzročiteljem nasilja nudijo **individualno svetovalno delo** in **trening socialnih veščin**. Trening socialnih veščin za moške, ki povzročajo nasilje nad ženskami, na DNK izvajajo od leta 2006. Gre za skupino moških, ki povzročajo nasilje nad ženskami in v okviru treninga socialnih veščin spoznavajo teme, ki jim pomagajo pri razumevanju situacij, v katerih se znajdejo in zaradi naučenega vzorca vedenja uporabijo nasilje. Trening obsega dvanajst srečanj, vanj je vključenih do dvanajst moških. Na uvodnem razgovoru svetovalec preceni in preveri motivacijo uporabnika in se skupaj z njim dogovori za možnost individualnega dela. Na trening socialnih veščin se lahko povzročitelji nasilja vključijo sami, včasih pa so napoteni s predlogom ali odločbo sodišča, tožilstva ali centra za socialno delo. Po zaključku dvanajstih predavanj DNK pošlje instituciji obvestilo o zaključku treninga, za kar je pogoj redno prihajanje ali obvestilo o prekinitvi udeležbe.

Trimesečni cikel predavanja vsebuje naslednje teme:

- Nasilje nad ženskami
- Dinamika nasilnega načina vedenja
- Mit o romantični ljubezni
- Razumevanje čustev
- Dovoljena in prepovedana čustva
- Ljubosumje in posesivnost
- Prezemanje odgovornosti za nasilje
- Kako nastanejo razlike med spoloma in zakaj večinoma niso resnične
- Enakopravno partnerstvo
- Dober oče, kako ravnati drugače kot naši starši
- Spoznavanje svojih potreb
- Reševanje konfliktov

Trening socialnih veščin nudi znanja moškim, ki povzročajo nasilje. Ta pridobljena znanja jim

ponujajo možnost, da pridejo do novih uvidov, prevzamejo odgovornost za svoje vedenje in prenehajo uporabljati nasilje. Svetovalec pove, da je pomembno, da se uporabniki odločijo, da svoje moči ne bodo več zlorabljali, ampak jo bodo delili z drugimi ljudmi ter pri tem v odnosih uporabljali nenasilno komunikacijo in reševanje konfliktov. Moški, ki povzročajo nasilje, se med treningom naučijo vzpostavljati in razvijati kvalitetne odnose brez uporabe nasilja, v katerih je moč enakomerno porazdeljena. V razgovoru s svetovalcem izvem, da si na DNK prizadevajo, da bi trening socialnih veščin razširili in bi program tako trajal eno leto. Po njegovem mnenju je trening socialnih veščin potrebno razširiti in izpopolniti ter tako povečati možnost osebam, ki povzročajo nasilje, da se lahko vključijo v program v bližini svojega kraja. Trening socialnih veščin se namreč trenutno izvaja le v Ljubljani in v Kopru.

Povzročitelji nasilja prvi stik navadno navežejo preko telefona (zloženke, televizija, drugi ljudje). Največkrat je njihova odločitev za prihod in vključitev v svetovanje povezana s prelomnim dogodkom v njihovem življenju (ločitev, bolezen, neodobravanje družbe...). Svetovalec na DNK pove, da je takšna motivacija lahko slaba, saj ženske, ko partner začne prihajati na svetovanje, popustijo in zato tudi partner predčasno zaključi s svetovanjem. Pomembni dejavniki motivacije so še sestajanje timov na CSD, ukrep prepovedi približevanja, odvzem roditeljske pravice.

Prvi razgovor s povzročiteljem nasilja je namenjen:

- posredovanju osnovnih informacij o delovanju in usmeritvah DNK;
- razjasnitvi ukrepov centra za socialno delo;
- definiranju problema;
- razjasnitvi pravic in dolžnosti tako povzročitelja kot svetovalca;
- prepoznavanju nerealnih predstav.

Uporabniku se ponudi možnost, da se lahko do naslednjega svetovanja odloči, ali bo prihajal na svetovanje ali ne.

Nadaljevanje svetovalnega pogovora je namenjeno:

- ozaveščanju, da postane situacija jasna (gre za vprašanja, kaj je nasilje, kaj pridobijo z uporabo nasilja...);
- razbijanju blokad (prikrivanje, zanikanje, opravičevanje, prelaganju krivde...);
- pomoči in spodbudi v smeri boljšega zavedanja in prepoznavanja vzorcev;
- spodbujanju v smeri izražanja uporabnikovih potreb, čustev, doseganju ciljev;
- spodbujanju empatije in zanimanju za doživljanje, čustva;
- pomoči pri odkrivanju novih interesov (pridobivanje na samozavesti...).

Svetovalno delo s povzročitelji nasilja je precej dolgotrajen proces. Preko svetovanja mora povzročitelj namreč spoznati in ugotoviti, kaj počne narobe in kje je vzrok za uporabo nasilja. Uporabnika se sprašuje o tem, kako vidi svojo identiteto, kaj mu poveča občutke moči, samozavesti. Bistvene teme, o katerih se svetovalec/ka pogovarja z uporabnikom, so povezane z njegovo individualno in družbeno odgovornostjo, iskanjem razlik med pravili po zakonih in moralnimi pravili. V procesu svetovanja se pogovarjata tudi o tem, kakšni ljudje želimo biti, o razlikah med spoloma, moški in ženski vlogi, očetovstvu, konceptu kontrole in moči...

Svetovalec na društvu pove, da je pri svetovalnem procesu pomembno sodelovanje uporabnika. O izpostavljenih temah mora biti uporabnik pripravljen pogovarjati se in analizirati svoje nasilno vedenje.

Uporabnik tekom procesa svetovanja govori o svojih občutkih, ki jih velikokrat prenese v resnični svet. Tekom svetovalnega procesa pridobi dovolj informacij in vpogleda v lasten problem, sledi določanje ciljev. Cilje postavlja uporabnik sam in jih tekom procesa svetovanja tudi spreminja. Svetovalec pove, da uporabniki velikokrat cilje zastavijo preširoko, svetovalka/ec mu jih pomaga konkretizirati. Cilji morajo biti postavljeni konkretno, realno in kratkoročno.

Proces spreminjanja posameznikovega vedenja in razumevanja problema je ena izmed temeljnih nalog svetovalcev. To poskušajo doseči z številnimi metodami (povzemanje posameznikove pripovedi, soočanje z nejasnostmi v njegovih izjavah, pretiravanje...).

Nastale spremembe v povzročiteljevem razmišljanju svetovalci spodbujajo. Če opazijo

kakršenkoli premik v samem razmišljanju uporabnika, temu posvetijo večjo pozornost. Ob spremembi se uporabnika vedno vpraša po njegovem občutku zadovoljstva. Svetovalec pove, da so pri svetovalnem procesu usmerjeno v to, da uporabnik dobi dober občutek o sebi, spodbuja se njegovo nadaljnje sodelovanje.

Na DNK v primerih nasilja svetovanje nikoli ne poteka v troje (svetovalka, žrtev, povzročitelj). Društvo meni, da bi se s tem prenesla prevelika odgovornost na partnerko, ki bi zaradi takšnega načina mogoče razumela, da gre pri nasilju za neko trenutno stanje. Menijo, da partnerka v tem primeru ne bi uspela razviti dovolj zaupanja v svetovalni proces.

Na polovici svetovalnega procesa je eno svetovanje namenjeno pregledu oziroma **vmesni evalvaciji**. Uporabnika se spodbudi, da pove, kakšne spremembe opaza pri sebi, pri svojem doživljanju, občutkih... Velikokrat uporabniki ne opazijo nobenih sprememb, zato je bistveno, da svetovalka/ec opozarja na to, kakšen premik je naredil in kakšno pot je prehodil. Nastale spremembe v povzročiteljevem razmišljanju svetovalec/ka nujno spodbuja. Vedno, ko se zgodi nek premik v razmišljanju uporabnika, se temu posveti večja pozornost. Vsaka sprememba, ki jo uporabnik naredi v pozitivni smeri, se analizira, prav tako se uporabnika vpraša po njegovem občutku zadovoljstva. Uporabnika se sprašuje, kako se je na to odzval drug človek (partnerka), kakšen vpliv ima ta sprememba na njegove otroke, kaj so se otroci iz tega naučili.

Proces svetovanja namreč poteka tako, da spodbuja nadaljnje sodelovanje, da uporabnik uvidi, da mu spremembe lajšajo življenje.

ZAKLJUČEK SVETOVANJA

Po 12 obiskih v skupini svetovalec opravi zaključni pogovor z osebo, ki povzroča nasilje. Vsakemu posamezniku se ponudi možnost vključitve v individualno svetovanje (za to se odloči približno 10%). Svetovanje se zaključi, ko se oba, svetovalka/ec in uporabnik s tem strinjata. Svetovalni proces se konča, ko imata oba občutek, da sta dosegla želene cilje. Na zaključku svetovanja svetovalka/ec pove, kateri cilji so doseženi. Uporabnika pohvali ter še enkrat poudari

njegove dosežene cilje.

O procesu svetovanja, doseženih ciljnih in težavah, ki jih vidi, poda mnenje tudi uporabnik.

PRAVILA, KI JIH MORA UPORABNIK UPOŠTEVATI

Pogoj za svetovanje na društvu je motivacija uporabnika. V Sloveniji ni obveznih ukrepov svetovanja za povzročitelje nasilja in pravnih posledic, zato je v primeru, da uporabnik ne hodi na svetovanje, glavno vodilo uporabnikova notranja motivacija. Posameznik najverjetneje pričakuje, da bo imel od svetovanja določene koristi. Pri sodelovanju je pomembno redno opravljanje domačih nalog in razmišljanje o problemu. Potrebno je pokazati pripravljenost za delo.

USPEŠNOST

Na DNK je merilo uspešnega svetovanja dejstvo, da uporabnik sploh pride na svetovanje oziroma da sploh pride do tega, da svetovanje poteka. Drugo merilo uspešnosti je, da svetovalka opazi in izpostavi, da je prišlo do sprememb v razmišljanju, izražanju čustev in potreb, spoznavanju sebe in drugih.

Kot neuspešno se oceni svetovanje, kjer ni vmesnih in končnih ocen, ki bi uporabniku omogočile, da bi razbral uspešnost sodelovanja. Kot primer neuspešnosti svetovalnega procesa se kaže v nespremenjenem razmišljanju.

Uspešnost za DNK je predvsem to, da posameznik hodi na svetovanje in ga zaključi. Kar pomeni, da doseže cilje, ki jih je postavil zase. Uspešnost se pokaže s tem, da ob morebitnih kasnejših stikih poudarja stvari, ki jih je spoznal na svetovanju, da prepozna nevarnosti, da bi spet uporabil nasilje in se jim ogne oziroma jih prepreči.

1.13.2 Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor

KRATKA PREDSTAVITEV DRUŠTVA

Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč (v nadaljevanju CISTP), je zasebni zavod za terapevtsko pomoč in podporo posameznikom, parom in družinam, ki so v stiski zaradi:

- težav s komunikacijo v družini, partnerskem odnosu, s prijatelji, v šoli, na delovnem mestu...
- slabe samopodobe: spremljajo jih občutki nevrednosti, nesposobnosti, nemoči...
- težav v partnerskem odnosu: kronični konflikti, čustvena hladnost, nezvestoba, nasilje, odtujenost...
- težav v odnosu z otroki: otroci so nemirni, ne morejo spati, zapirajo se vase, imajo težave v šoli, so agresivni...
- čustvenih stisk, ki so posledica čustvene, fizične, spolne in/ali ekonomske zlorabe...
- težav z odvisnostjo: alkohol, droge, motnje hranjenja, samopoškodbe, delo, medsebojni odnosi...
- duševne stiske: tesnobne motnje, depresije...
- življenjskih izzivov, ki so pred njimi: odhod od doma, nosečnost, prihod otroka, smrt v družini, ločitev...

CISTP nudi terapevtsko pomoč in podporo v obliki terapij, terapevtskih skupin, programov za strokovne delavce ter razna predavanja z delavnicami. Cilj CISTP je prepoznati in globinsko preoblikovati medgeneracijske vzorce mišljenja, čutenja ter vedenja v intimnih in drugih odnosih, ki v nas prebujajo stisko.

Terapevtsko pomoč in podporo izvajajo v obliki terapij, terapevtskih skupin, programov za strokovne delavce ter raznih predavanj z delavnicami.

TEORETIČNA IZHODIŠČA PRI DELU S POVZROČITELJI NASILJA

Terapevtsko delo poteka po **relacijskem družinskem modelu terapije**, ki ga je v Sloveniji razvil dr. Christian Gostečnik in je priznan s strani American of Marital and Family Therapy. Model temelji na globinskem preoblikovanju medgeneracijskih vzorcev mišljenja, čutenja ter vedenja v intimnih ali drugih medsebojnih odnosih. To vodi v trajno izboljšanje samopodobe, kakovosti odnosov, življenja in zdravja (www.cistpm.com). Pri relacijskem družinskem modelu terapije obravnavajo posameznika vpetega v odnose z družino in pomembnimi drugimi.

Terapevt pove, da dosedanja praksa CISTP kaže naslednje karakteristike povzročiteljev nasilja: večinoma gre za moške, ki izvajajo predvsem psihično (sramotenje, poniževanje, kritiziranje...) in fizično nasilje, svoje ravnanje minimalizirajo, ne prevzemajo odgovornosti za svoja nasilna ravnanja. Po drugi strani pa se povzročitelj nasilja v sebi počuti odtujenega, obdajajo ga občutki ničvrednosti, sovraži se, je nesamozavesten, nima razvite empatije, velikokrat se prezira.

Pri delu s povzročitelji nasilja terapevti izhajajo iz raziskav, ki kažejo, da je 80% vseh povzročiteljev nasilja imelo izkušnjo nasilja v primarni družini. Povzročitelj nasilja naj bi te občutke, ki jih je doživel v primarni družini, ponotranjil in jih prenesel v sedanje odnose.

Povzročitelj nasilja zanika svoj problem kot tudi posledice ter ima občutek, da se ne more nikamor obrniti po nasvet. Nasilna oseba v nobenem primeru nima opravičila za svoja nasilna dejanja in je za svoja dejanja absolutno odgovoren, ne glede na to, kako močno je bil ranjen v preteklosti in kako doživlja, da je »izzvan« s strani žrtve.

Terapevti nasilje vidijo kot nadzor moči in kontrole, ki vsebuje naslednje dejavnike: posesivnost, ljubosumnost, vsiljivost (čustveni pritisk) in izolacijo.

Posesivnost

Nasilni partner žrtev obravnava kot svojo »lastnino« in ne kot avtonomno bitje. Ima občutek, da mora žrtev nenehno izpolnjevati njegove želje, v nasprotnem primeru najde razlog za jezo, ki ji

sledi fizično nasilje.

Ljubosumnost

V posesivnem odnosu je pogosto prisotno ekstremno ljubosumje nasilnega partnerja, ki se kaže kot nenehno obtoževanje nezvestobe.

Čustveni pritisk

Nasilni partnerji pogosto žrtve dobesedno prisiljujejo, da priznajo »grehe«, za katere pa nimajo nobenega dokaza in realne osnove.

Izolacija

Žrtvini socialni stiki po navadi vzbujajo ljubosumnost pri partnerju, žrtev se vedno bolj izogiba socialnim stikom s prijatelji in primarno družino in se s tem zapira v svoj svet. Nasilni partner tako dobi popolno moč in kontrolo nad žrtvijo, žrtev pa dobi občutek, da je v brezizhodnem položaju.

RAZUMEVANJE POVZROČITELJA NASILJA

Terapevti izhajajo iz Gostečnikovega prepričanja, da je partner oz. povzročitelj nasilja, ki izvaja nasilje pogosto gnan od izjemno silovite zavisti in ljubosumja. Nenehno sumniči svojega partnerja in to do take mere, da se začne žrtev bati vsake teme, ki bi lahko v partnerju prebudila paranoide ideje. Potrebno je razumeti, da povzročitelj nasilja v nasilnem odnosu ne more rasti, napredovati in se ne more pozdraviti, saj vsa njegova agresivna čutenja ostajajo povsem disregulirana (Dutton, 2007, po Gostečnik 2008, 192-196).

Terapevt mora z veliko skrbnostjo predstaviti drugačen način odnosa in partnerja tega odnosa korak za korakom naučiti.

Terapevt je »corpus calosum« (Schore, 2003 v Gostečnik 2008:161), posrednik, ki skuša razrešiti najzgodnejša doživetja, relacijske travme, in sicer tako, da jih najprej začuti v svojem somatskem

sistemu.

CILJ TERAPEVTSKEGA DELA S POVZROČITELJEM NASILJA

Osnovni cilj terapevtskega procesa s povzročiteljem nasilja je vzpostavitev odnosa, ki bo temeljil na **enakopravnosti**:

Nenasilno vedenje

Varen odnos, v katerem se lahko izraža svoje potrebe, želje, čutenja in hotenja.

Razreševanje konfliktov

Iskanje skupnih rešitev, sprejemanje dogovorov, kompromisov...

Spoštovanje

Razviti sposobnost poslušanja brez obsojanja, sposobnost sočutja in razumevanja, upoštevanje mnenja drugega.

Zaupanje in podpora

Podpora in sočutje pri življenjskih ciljih, pravica do lastnih čutenj, aktivnosti, prijateljev.

Odkritost in odgovornost

Sprejemanje odgovornosti zase in odgovornosti za pretekla nasilna dejanja, odprta in iskrena komunikacija.

Odgovorno starševstvo

Enakopravna delitev starševskih odgovornosti, nudenje nenasilnega vedenja otrokom.

Delitev odgovornosti

Gre za pravično in enakopravno delitev dela, nalog, opravil, skupno sprejemanje družinskih

odločitev.

Ekonomska enakopravnost

Skupno odločanje o družinskih financah in skupna dostopnost do družinskih financ.

METODE DELA

Metode dela, ki jih izvajajo na CISTP, so:

- individualno delo (delo s povzročiteljem nasilja, delo z žrtvijo)
- delo v paru (zakonski partnerji, razvezani partnerji)
- pomoč družini (udeležba vseh družinskih članov)

NAMEN DELA

Namen oziroma cilj dela s povzročiteljem nasilja je, da začne povzročitelj nasilja in njegova družina živeti **enakopraven odnos**, da se začne povzročitelj nasilja **odgovorno vesti** in da pridobi **kontrolno** nad izbruhi nasilnega vedenja (npr. da se pred izbruhom nasilja umakne in odide). Prav tako se preko svetovalnega procesa preoblikujejo notranji čustveni vzorci odnosov pri posamezniku. Povzročitelj nasilja se preko terapij uči odraslega normalnega odnosa, brez nasilnih ravnanj in vzgibov.

VKLJUČITEV V TERAPIJO

Vključitev povzročitelja nasilja v terapijo je popolnoma prostovoljna, svobodna odločitev, vendar plačljiva. Povzročitelj nasilja pa mora pri tem pokazati vsaj kanček motiviranosti oziroma pripravljenosti na sodelovanje in spremembo svojega vedenja.

Terapija je dolgotrajen proces, ki zahteva veliko vztrajnosti, motiviranosti in sodelovanja. Srečanja oz. terapije s povzročitelji nasilja potekajo enkrat tedensko po eno uro. Terapevtski

proces traja tri mesece in obsega dvanajst srečanj. Po potrebi se lahko terapevtski proces enkrat ali večkrat ponovi.

Srečanja potekajo po načelih in principih svetovalnega terapevtskega dela, v skladu z etičnim kodeksom za področje socialnega varstva. Uporabljajo metode relacijsko družinskega pristopa, ki vključujejo usmerjanje, ovrednotenje in predelavo negativnih izkušenj, sprejemanje odgovornosti za svoje življenje ter nudenje opore.

Zaradi teme diplomske naloge sem bom usmerila samo na delo s povzročitelji nasilja.

PROCES DELA S POVZROČITELJEM NASILJA

Vsaka terapija se začne z dogovorom o sodelovanju med terapevtom in posameznikom oziroma s povzročiteljem nasilja. Na začetku terapevtske obravnave je pomembno, da povzročitelj nasilja spozna, da potrebuje pomoč in da je odgovoren za svoja nasilna dejanja. V občutkih jeze, besa ni sposoben kontrolirati svojega vedenja, zaradi česar prihaja do izbruhov nasilja.

Povzročitelji nasilja velikokrat ne vedo, kaj je nasilje. Prva terapija je namenjena pogovoru o odgovornosti povzročitelja nasilja in o nasilju nasploh.

Delo s povzročitelji nasilja se usmerja na občutek jeze, ki je pri nasilnem vedenju bistvena. Terapevt skupaj s povzročiteljem nasilja raziskuje in se pogloblja v tisto področje, ki obstaja pod jezo. Pod jezo je pri povzročitelju nasilja prisoten strah, da bi ostal sam.

Terapija omogoča, da začne povzročitelj ozaveščati, verbalizirati to stisko preko pogovora. Velikokrat se terapija usmeri v iskanje v primarno družino (raziskovanje njegove primarne družine npr. zanemarjanje, ločitev staršev). Preko tega raziskovanja lahko terapevt in povzročitelj nasilja poiščeta vzporednico z občutki, ki jih je povzročitelj nasilja občutil v otroštvu in jih občuti tudi v zdajšnjih medosebnih odnosih.

Terapevt in povzročitelj nasilja naredita **plan** (telesne senzacije, kaj povzroči te senzacije, kako

se ob napadu teh senzacij umakniti, pogovor z žrtvijo nasilja).

Potek terapevtske obravnave s povzročiteljem nasilja:

- Jasno poimenovati nasilje
- Povzročitelju dati izključno odgovornost za nasilno vedenje
- Prekiniti fizično, čustveno, spolno in ekonomsko nasilje
- Povzročitelja naučiti prepoznati znake izgubljanja kontrole
- Povzročitelja naučiti, da se umakne
- Posamezniku pomagati prepoznati notranja občutja, ki poganjajo začarani krog čustvenega, fizičnega, spolnega in /ali ekonomskega nasilja ter mu pomagati pri soočenju z njimi.
- Predelava bolečih čustvenih vsebin in globinsko preoblikovanje čustvenih vzorcev odnosov, ki so pripeljali do čustvenega, fizičnega, spolnega in /ali ekonomskega nasilja

Relacijski terapevt, ki je sprejemnik, postane »prek projekcijsko-introjekcijske identifikacije bistveni sogovornik pri reševanju teh travm« Gostečnik (2008: 133).

Pri delu z osebo, ki je prežeta z nasiljem in agresijo, je potrebno, da terapevt pomaga predelati njegove disregulirane afekte. Šele ko povzročitelj nasilja zmore na novo vzpostaviti homeostatični nivo oziroma ravnovesje, preko regulacije predvsem najbolj težkih, agresivnih afektov, lahko te vsebine ponotranji in tako nastajajo nove regulatorne strukture (Kitayama idr, 2006; Schore, 2003 v Gostečnik 2008:157). Gre za predelavo čisto nezavednih psihobioloških stanj, ki pa morajo biti v procesu terapije sčasoma tudi ozaveščene, saj dobivajo svojo skrivnostno moč, ki pa je partnerja ne moreta obvladati in se zato vedno znova zapletata v stare izjemno boleče travme.

Bistveno je, da oseba z relacijskega stališča sprejme odgovornost za svoja psihološka stanja, prežeta z bolečino in agresijo. Najprej se mora soočiti, potem pa jih je treba regulirati in transformirati. Posvetil se bo vsebinam, ki jih partnerja skupaj ustvarjata na osnovi svoje lastne preteklosti.

FINANCIRANJE

Financiranje in podpora CISTP izhaja iz Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve, kreativne komunikacije in LINNE. Udeležba na skupinah je brezplačna (članarina), terapije so delno plačljive, v primeru, da je posameznik oziroma družina socialno ogrožena in dokaže svoje stanje, so terapije delno brezplačne (sofinancirane).

USPEŠNOST

Terapevti na CISTP menijo, da je uspešnost terapij 90%. Da bi dosegli svoj cilj, pa mora oseba, ki se vključi v terapijo oziroma posamezen program, izkazati notranjo motivacijo in željo po drugačnem, bolj konstruktivnem vedenju.

1.13.3 Društvo ZRNO - Združenje za razvijanje nenasilnih odnosov

KRATKA PREDSTAVITEV DRUŠTVA

Društvo ZRNO je nevladna, neprofitna, humanitarna organizacija, ki je bila ustanovljen leta 2006. Društvo Zrno se je razvilo iz Društva za nenasilno komunikacijo, ki je bilo v Mariboru ukinjeno pred štirimi leti.

Svetovanje in pomoč nudijo:

- moškim,
- ženskam,
- žrtvam nasilja,
- povzročiteljem nasilja

Delovanje društva Zrno je usmerjeno na zmanjševanje pojava in vseh oblik nasilja v družbi. Gre predvsem za preprečevanje in zmanjševanje nasilja v družbi ter širjenje principov nenasilne komunikacije in razvijanje nenasilnih odnosov. Programe izvajajo prostovoljke, ki so pred tem delale v Društvu za nenasilno komunikacijo. V Društvu že deluje skupina žensk, ki doživljajo oziroma so doživljale nasilje. Delo društva je usmerjeno v preventivne dejavnosti, izvajajo pa tudi predavanja na šolah, ustanovah.

Menim, da je potrebno povedati, da prostovoljke oziroma svetovalke niso terapevtke.

Zaradi narave diplomske naloge sem bom osredotočila le na delo s povzročitelji nasilja.

TEORETIČNA IZHODIŠČA PRI DELU S POVZROČITELJI NASILJA

Prostovoljke pri delu z žrtvami in preživelimi nasilja kot tudi s povzročitelji nasilja izhajajo iz feminističnih prepričanj. Nasilje vidijo kot del problema neenakosti in neenakomerne porazdelitve moči med spoloma v družbi.

Svetovalni model, iz katerega izhajajo, je **eklektični pristop**. Ta pristop združuje kombinacijo komunikacije, asertivnosti, samogovora, odgovornosti. Pri svetovanju se opirajo tudi na kognitivno vedenjski model. Prav tako pri svojem delu izhajajo iz več različnih teorij, kot so: feministične, gestalt teorije, realitetne, družinske. Uporaba posameznih teorij se vedno prilagaja delu, trenutni situaciji in osebnosti povzročitelja nasilja.

Svetovalke pri delu s povzročitelji nasilja izhajajo iz stališča, da je povzročitelj nasilja za nasilje absolutno odgovoren in da se je vedenja mogoče naučiti. Nasilje dojemajo kot naučeno vedenje, kar pomeni, da otrok nasilne vzorce reagiranja, komuniciranja in čutenja prenese iz staršev nase in jih ponotranji. Povzročitelji nasilja po navadi nimajo komunikacijskih veščin, nasilje razumejo kot igro zmagovalec-poraženec. Svetovanje je trening znanja, s katerim poskušajo svetovalke opremiti uporabnike njihovih programov in jih naučiti osnovnih veščin nenasilne komunikacije in odnosov.

RAZUMEVANJE POVZROČITELJA NASILJA

Svetovalka pove, da se svetovalke zavedajo, da je prihod na svetovanje povzročitelja nasilja velik korak, ki zahteva željo po spremembi. Povzročitelji nasilja se soočajo z novimi, neznanimi ravnanji, kot je prihajanje na svetovanje, vživljanje v čustva drugih, odklon od lastnosti, s katerimi se kot moški identificirajo, ki lahko zanje pomenijo velik občutek strahu, tesnobe. Ti občutki so velikokrat povezani z občutki sramu in krivde.

Težava se pojavlja v tem, da povzročitelj/ice nasilja velikokrat svoja nasilna vedenja minimalizirajo in ne kažejo velike stopnje motiviranosti, da bi se vključili v programe pomoči. Ravno zaradi tega in seveda neobveznosti, da se vključijo v programe, se kaže, da je takšnih ljudi zelo malo. Prav tako je ponudba programov za povzročitelje/ice zelo majhna, omejena in predstavlja velik problem na poti zmanjševanja in preprečevanja nasilja in nasilnih vedenj.

CILJ TERAPEVTSKEGA DELA S POVZROČITELJI NASILJA

Pri delu s povzročitelji nasilja gre predvsem za doseganje treh bistvenih ciljev:

- sprememba vrednot in prepričanj,
- novo razumevanje dinamike odnosa,
- sprememba vedenja in prevzem odgovornosti za svoja dejanja.

METODE DELA

Metode dela Društva ZRNO so:

- individualno delo,
- skupinsko delo.

Individualno delo je namenjeno žrtvam in povzročiteljem nasilja. Pri tem gre za individualno svetovanje (pogovor, debata). Delo s povzročiteljem nasilja se izvaja vedno le individualno s povzročiteljem nasilja. Partnersko (skupinsko) svetovanje v odnosih, kjer moč ni enakomerno porazdeljena in eden od partnerjev uporablja nasilje, po mnenju prostovoljk ni primerno. Po besedah svetovalke takšna situacija žrtvi ne nudi dovolj varnosti in varnega prostora, da bi lahko sproščeno sodelovala pri partnerskem svetovanju. Po njenem prepričanju bi bil takšen proces neučinkovit in ne bi vodil nikamor.

Na društvu Zrno ne uporabljajo enega samega modela dela. Svetovalka pove, da pri svetovalnem procesu s povzročitelji nasilja izhajajo iz več modelov in teorij (Michael Paymar). Modele in teorije dela prilagajajo posameznemu uporabniku in situaciji.

NAČELA DELA

Delo s povzročitelji nasilja je nekoliko drugačno kot delo z drugimi posamezniki. Povzročitelji nasilja namreč potrebujejo trdno strukturo, da se naučijo slediti osnovnemu namenu svetovanja in preko nekaterih ustaljenih okvirjev (stereotipi, zakoreninjena prepričanja, strah pred neznanim).

Pomembna so osnovna načela, ki postavijo trdne temelje in osnovna stališča, ki omogočajo in olajšajo pot k zelenim ciljem. Bistvena načela so:

- vključitev v svetovanje je svobodna, prostovoljna;
- za nasilje je odgovoren tisti, ki izvaja nasilje;
- odprt, topel in spoštljiv odnos;
- obsojanje posameznikovih nasilnih dejanj;
- anonimnost podatkov (razen podatki o tem, ali povzročitelj obiskuje svetovanje ali ne)

NAMEN DELA

Namen društva ZRNO je povečati **varnost ljudi** (predvsem družinskih članov), ki živijo ali so v medsebojnih odnosih z nasilnim človekom, omogočiti **spremembo vedenja** (konstruktivno vedenje) in razvijati **nenasilne medsebojne odnose**. Društvo ZRNO prav tako nenehno (preko raznih predavanj, delavnic) ozavešča ožjo in širšo javnost ter opozarja na problem nasilja v naši družbi.

Namen svetovanja pri delu s povzročitelji nasilja je proces, v katerem povzročitelj nasilja prepozna svoje vedenje in sprejeme, da je nasilno vedenje mogoče spremeniti in se naučiti bolj konstruktivnega vedenja. Skozi proces svetovanja se povzročitelj nasilja nauči reševati konflikte, predeluje osnovne pojme.

Skozi proces svetovanja prepoznavajo lastne stereotipe, predsodke, vzorce, ki so jih dobili in ponotranjili skozi proces socializacije.

VKLJUČITEV V PROGRAM

V svetovanje se lahko vključijo tisti posamezniki, ki se za to sami odločijo. Gre za prostovoljno, svobodno in samoiniciativno odločitev za vključitev v določen program svetovanja. Svetovalka pravi, da je v posameznih primerih lahko motiv posameznika tako velik (npr. partnerica se želi odseliti od njega), da se pod pritiskom tega motiva odloči za vključitev svetovanja. Vključitev

oseb, ki so povzročile nasilje, v katerokoli vrsto programov oz. svetovanje je brezplačno, gre za popolno prostovoljno in neobvezujočo vključitev, razen če sodišče s sklepom napoti to osebo v organizacijo.

Bistvenega pomena je notranja ali zunanja motiviranost povzročitelja/ice nasilja, saj v Sloveniji še vedno ni sprejetih obveznih ukrepov svetovanja za povzročitelje nasilja. Povzročitelj/ica nasilja mora aktivno sodelovati in prevzeti pobudo za reševanje svojega problema. Vloga svetovalke je v spodbujanju in večanju motiviranosti.

Povzročitelj nasilja se mora zavedati, da je povzročanje nasilja njegov lasten problem in ne problem tistih, nad katerimi je nasilen.

Svetovalno delo s povzročitelji nasilja zahteva pripravljenost in visoko stopnjo motivacije s strani uporabnika, da se v program sploh vključi. V program vključijo samo osebe, ki si tega same želijo.

Na začetku svetovanja uporabniki dobijo vprašalnik, v katerem so postavljena vprašanja o tem, kje so slišali za Društvo Zrno, kaj pričakujejo od svetovanja, kaj želijo spremeniti oziroma doseči. Na sredini svetovanja sledi evalvacijsko srečanje, s katerim svetovalka in uporabnik preverita ali sledita zastavljenim ciljem. Na koncu svetovanja pa sledi kratka in jedrnata zaključna evalvacija.

PROCES DELA S POVZROČITELJI NASILJA

Oseba, ki povzroča nasilje, najpogosteje sama vzpostavi prvi kontakt z organizacijo, najpogosteje preko telefona. Odločitev za svetovanje je velikokrat povezana s pomembnim prelomnim dogodkom v življenju posameznika (ločitev, pritisk družbe,...).

Prvemu kontaktu sledi skupni (prostovoljka, povzročitelj/ica nasilja) dogovor za prvi individualni razgovor oziroma začetek svetovanja. Prvi razgovor je namenjen vzpostavljanju dobrega osebnega kontakta, raziskovanju, ali je posameznik pripravljen na sodelovanje, posredovanje osnovnih informacij o delovanju in usmeritvah društva, zbiranju informacij, kaj se dogaja s povzročiteljem nasilja, žrtvijo... Uporabniku se da možnost, da se do naslednjega svetovanja

odloči, ali bo prihajal ali ne. Pri prvem razgovoru povzročitelj nasilja dobi tudi kratek vprašalnik, v katerem so navedena vprašanja o pričakovanjih, željah, ciljih, o tem, kje so slišali za društvo...

V nadaljevanju se svetovalni pogovor nanaša na ozaveščanje (kaj je nasilje, kaj pridobijo z uporabo nasilja...), razbijanje blokad, pomoč in spodbudo, spodbujanje empatije, spodbujanje pri doseganju ciljev, pomoči pri odkrivanju novih interesov...

Povzročitelj nasilja mora s pomočjo svetovalke ugotoviti, kaj počne narobe in zakaj. Potrebno je veliko motivacije tako s stran povzročitelja nasilja kot tudi s strani svetovalke. Skozi proces svetovanja se povzročitelj nasilja srečuje s predsodki, globoko zakoreninjenimi prepričanji, srečuje se s čustvi in jih prepozna. Svetovalke poskušajo te stereotipne predstave razbijati, spodbujajo, dvigajo motivacijo, pohvalijo uspešno delo, spremembe.

Bistvene teme, o katerih se svetovalke in povzročitelji nasilja pogovarjajo, so povezane z njegovo individualno in družbeno odgovornostjo, pogovarjanjem o tem, kakšni ljudje želijo biti, o razlikah med spoloma, o moških in ženskih vlogah, očetovstvu, konceptu kontrole in moči, o medijskih sporočilih o nasilju. Pri svetovanju gre za trening socialnih veščin (prepoznavanje in izražanje čustev, komunikacijo v medosebnih odnosih, sprejemanje krivde in odgovornosti). V proces svetovanja so vključeni tudi principi ukvarjanja z jezo, usmerjanje na prepoznavanje opozorilnih znakov v telesu pred nasilnim izbruhom.

Pohvale so temelj svetovalnega procesa. Na povzročitelja nasilja gledajo kot na spoštovanje vrednega človeka, ne enačijo ga z njegovim dejanjem, ne obsojajo človeka, ampak njegovo nasilno dejanje. Spoštujejo predvsem posameznikovo željo po spremembi. Željo, da je pripravljen nekaj narediti, spremeniti, gre za pogum, vztrajnost. Načine, da to dosežejo, svetovalke prilagajajo potrebam uporabnic in uporabnikov. Kakršnekoli spremembe, še tako majhne svetovalka spodbuja in jim posveti pozornost.

V procesu svetovanja se mora postaviti oziroma definirati problem, saj le to omogoča, da si lahko povzročitelj nasilja postavi cilj. Cilj se postavi šele sredi svetovalnega procesa, ko povzročitelj nasilja dobi vpogled v lasten problem. Cilje postavlja uporabnik in jih spreminja skozi proces. Ti

cilji pa morajo biti realni, konkretni in kratkoročno postavljeni.

Skozi svetovali proces se izvede tudi vmesna evalvacija, s katero se preveri potek spreminjanja, preveri se napredek ali stagnacija procesa. Prav tako se preverja realnost te ocene. Uporabnik s pomočjo svetovalke evalvira, ali je določena sprememba v skladu z njegovimi cilji, željami.

Sprememba omogoča, da uporabnik vidi, da spremembe lajšajo življenje, zato jim svetovalke dajejo občutek, da dobro delajo, poudarjajo vsak napredek in omogočajo, da si uporabnik zgradi dobro podobo o sebi.

Bistvenega pomena pri svetovalnem delu s povzročitelji nasilja so po mnenju svetovalke **domače naloge**. Te naloge so zelo različne in sicer od postavljanja specifičnih vprašanj (kdaj ste prvič slišali besedo nasilje, kako je oče spremljal nasilne filme na televiziji,...), branja literature, razmišljanja o nasilju do iger vlog s svetovalko. Igre vlog so zelo pomembne, saj omogočajo reševanje konfliktov, izražanje lastnih čustev, potreb, možnost izraziti svoje želje.

Z domačimi nalogami uporabnik prepozna, s katerimi njegovimi čustvi in potrebami je povezana uporaba nasilja, kakšni so fiziološki znaki nasilja in kako preprečiti nasilje, hkrati pa so domače naloge namenjena ugotavljanju pritiskov, ki jih posameznik čuti zunaj sebe.

Svetovanje s povzročiteljem/ico nasilja se zaključí, ko se oba (uporabnik in svetovalka) strinjata, da se zaključí. V tem primeru govorimo o zaključnem razgovoru. Svetovalka skupaj s povzročiteljem/ico nasilja analizira spremembe, ki so se zgodile od prvega razgovora, ter se dogovorit glede morebitnega nadaljevanja ali zaključka svetovanja. Povzročitelj/ica nasilja se lahko odloči in nadaljuje individualno svetovanje. Zaključni razgovor je namenjen opredelitvi doseženih ciljev, spodbujanju.

Svetovanje je dolgotrajen proces, kjer uporabnik in svetovalka postavita okvirno oceno o potrebnem številu svetovanj (navadno do 20 svetovanj). Gre za tedensko svetovanje, ki poteka od ene do dveh ur.

Gre za svetovalno delo, ki je zelo intenzivno in temelji na podpori. Lahko bi rekli, da gre za trening socialnih veščin kako komunicirati. Skupina za moške je v preteklosti že delovala, prizadevajo si, da bi jo aktivirali tudi sedaj. Skupina za moške-tisti, ki imajo individualno delo že opravljeno predstavljajo ogledalo drugim. Vsi, ki so sodelovali v tej skupini, so rekli, da jim to daje občutek varnosti.

USPEŠNOST

Svetovalka pove, da je uspešnost dela zelo težko določiti. Uspeh svetovanja se pokaže v spremembi vedenja osebe, ki povzroča nasilje, ter v dosegu določenega cilja.

Uspešnost dela s povzročitelji se kaže tam, kjer se povzročitelji sami odločijo, da bodo poiskali pomoč zaradi določenih lastnih vzgibov.

Glavni kriterij uspešnosti Društva Zrno je zadovoljen uporabnik, ki se redno udeležuje programa, ki preneha z uporabo nasilja, ki je motiviran in pripravljen na spremembe in na spremenjen način življenja.

1.13.4 Družinski inštitut Bližina Celje

KRATKA PREDSTAVITEV DRUŠTVA

Družinski inštitut Bližina je zasebni neprofitni zavod, katerega namen je nudenje strokovne terapijske pomoči posameznikom, parom, otrokom in družinam v stiski. Delo temelji na **relacijskem družinskem modelu terapije**, ki ga je v Sloveniji razvil dr. Christian Gostečnik. Posameznike razumejo kot del celotne družine, v kateri je odraščal in skušajo odkriti ter razumeti pomen in moč preteklih izkušenj v sedanjem življenju.

Cilj terapijskih programov je preoblikovanje notranjih čustvenih vzorcev odnosov pri posamezniku, paru ali družini. Strokovno terapijsko pomoč nudijo zakonski in družinski terapevti, specialisti zakonske in družinske terapije.

Pomoč nudijo posameznikom, parom, otrokom in družinam v primerih:

- težav v partnerskem odnosu: prepiri, psihično, fizično nasilje, čustvena hladnost;
- težav pri starševstvu: otrok uživa droge, grozi s samomorom, odklanja hrano, ima učne težave;
- zlorab: psihične, fizične in spolne zlorabe;
- odvisnosti: droge, alkohol, motnje hranjenja, delo, spolnost;
- duševnih stisk: depresija, poporodna depresija, tesnobe motnje;
- slabe samopodobe: občutki nesposobnosti, nemoči, strahu;
- osebnih stisk ob novih življenjskih situacijah: zaključevanje šolanja, poroka, rojstvo otrok, ločitev, upokojitev...

Imajo tudi terapijsko skupino za moške. Namenjena je moškim, ki

- imajo težave s kontroliranjem jeze;
- imajo težave v partnerskih odnosih (storilci psihičnega in fizičnega nasilja).

Terapijski cikel traja 12 srečanj v dvanajstih zaporednih tednih. Srečanja potekajo enkrat tedensko po 50 minut. Terapijski proces se lahko tudi podaljša. Na terapijo lahko uporabnik

pride sam, v paru ali s celotno družino.

Varovanje zasebnosti

Vse informacije, pridobljene po elektronski pošti, telefonu ali na terapiji, se varujejo v skladu z Zakonom o varstvu osebnih podatkov (Ur. l. RS, št. 86/2004).

Enkratno svetovanje

Nudijo možnost enkratnega svetovanja v primeru kakršnihkoli informacij, o katerih bi se uporabniki želeli pogovoriti s terapevtom oziroma terapevtko.

Prijave na terapijo

Uporabnik pokliče, oglasila se bo tajnica, po pisku pusti uporabnik podatke in pokličejo ga nazaj. (<http://www.blizina.si>)

1.13.5 Frančiškanski družinski inštitut - MIR

KRATKA PREDSTAVITEV DRUŠTVA

Frančiškanski družinski inštitut je zasebni zavod za terapevtsko pomoč zakoncem in družinam v stiski ter za izobraževanje terapevtov za pomoč družini in zakoncem. Deluje na socialnovarstvenem področju, na področju izobraževanja, znanosti in raziskovanja. Na inštitutu poteka klinično delo po relacijskem družinskem modelu terapije, ki temelji na globinskem preoblikovanju medgeneracijskih čustvenih vzorcev v intimnih odnosih.

Nudijo več terapevtskih programov:

- terapija (individualna, zakonska in družinska),
- skupina za zakonce v krizi,
- skupina za samopomoč razporočenim,
- skupina za žrtve spolnih zlorab,
- otroci s posebnimi potrebami,

- družine, kjer je prisoten alkohol in
- skupina za povzročitelje nasilja.

Opisala bom skupino za povzročitelje nasilja.

NAMEN

Skupina je namenjena posameznikom moškega spola, ki povzročajo nasilje v lastnih družinah, zakonih, partnerskih zvezah in na delovnem mestu ter potrebujejo individualno terapevtsko pomoč.

NAČIN DELA

Skupina deluje po relacijsko družinskem terapevtskem modelu z dvema poudarkoma: 1. Nasilje je sredstvo za vzpostavljanje kontrole nad vedenjem, čutenjem in mišljenjem partnerja. 2. Nasilje je oblika zlorabe, ki svoje opravičilo išče v širšem socialnem okolju.

CILJI

Cilj dela s skupino je soočiti povzročitelje nasilja s čustvenimi posledicami nasilja pri žrtvah, ozaveščanje vzorcev in ravnanj, ki pripravljajo pot nasilju, ter prekinitev socialne kohezije z nasiljem.

KAKO SE VKLJUČITI

V skupino se osebe, ki povzročajo nasilje prijavijo preko telefonske tajnice. V najkrajšem času terapevt vrne klic in razloži, kdaj se lahko posameznik vključi v skupino.

(<http://franciskani.rkc.si/fdi/nasilnemoške.htm>)

1.13.6 Zdravstvene službe

Osebe, ki povzročajo nasilje in so odvisne od alkohola in drugih prepovedanih substanc, lahko pomoč poiščejo tudi v okviru zdravstvene službe po Sloveniji. Proces zdravljenja se glede na

posamezno ustanovo razlikuje, vendar gre v vseh ustanovah za možnost interne bolnišnične obravnave.

Nekatere izmed ustanov, ki izvajajo zdravljenje odvisnosti od alkohola in drugih prepovedanih substanc so:

- Psihiatrična bolnišnica Ljubljana,
- Oddelek za zdravljenje odvisnosti, Psihiatrična bolnišnica Idrija,
- Psihiatrična bolnišnica Begunje,
- Psihiatrična bolnišnica Vojnik,
- Oddelek za bolezni odvisnosti, Psihiatrična bolnišnica Ormož,
- Dispanzer za alkoholike oz. Alkoholološka ambulanta, Oddelek za zdravljenje alkoholizma in psihoterapijo, Oddelek za psihoterapijo, Splošna bolnišnica Maribor,
- Anonimni alkoholiki

Na kratko bom opisala potek zdravljenja odvisnosti od alkohola Splošne bolnišnice Maribor.

Kandidati se lahko za zdravljenje odločijo po telefonu za pregled v Dispanzerju za alkoholike. Na pregled morajo priti trezni in s svojcem, ki bo sodeloval pri zdravljenju. Če se odločijo za zdravljenje odvisnosti od alkohola in če izpolnjujejo vse predpisane pogoje, so lahko sprejeti na Odsek za zdravljenje alkoholizma in psihoterapijo. Vodení so ambulantno v alkoholološki ambulanti in pri svojem zdravniku, tako da v tem času praviloma že vzpostavijo začetno abstinenco. Celodnevni program sestoji iz psihoterapije in vrste drugih terapevtskih dejavnosti, ki so vse del kompleksne zdravstveno-socialno-psihološke metode alkoholološkega zdravljenja. To bolnišnično zdravljenje se deli na dva dela: začetni in nadaljevalni.

Ko zdravljeneč zaključi program pripravljajno-teoretične skupine, lahko nadaljuje alkoholološko zdravljenje na dva načina:

- ali preide v skupino za nadaljnje bolnišnično zdravljenje;
- ali pa zdravljenje skupaj s svojcem nadaljuje v eni od dispanzerskih skupin.

Vsi zdravljenci, ki končajo program zdravljenja, bodisi na bolnišnični ali dispanzerski način, pa s tem izpolnijo pogoje za vključitev v Klub zdravljenih alkoholikov.

1.13.7 Telefonska pomoč

V Sloveniji deluje več telefonskih linij, ki so namenjene vsem, ki se znajdejo v duševni ali kakršnikoli drugačni stiski. Tako lahko osebe, ki povzročajo nasilje, pokličejo telefon za pomoč v duševni stiski. Pri nas delujejo naslednji telefoni: **Sopotnik**, **Samaritan** in **telefonski klic v duševni stiski**.

Nekatere telefonske linije imajo omejen delovni čas, spet druge delujejo 24 ur na dan. Na telefone lahko pokličejo vse osebe v stiski ne glede na starost, spol, bolezen, etnično pripadnost. Namen telefonskih pogovorov je ljudem olajšati prestajanje stiske ter s pomočjo svetovalke/ca na telefonu hitreje najti izhod, ki je za njih najbolj primeren. Pogovori imajo pogosto terapevtske elemente, sicer pa dajejo tudi informacije o pomoči, ki jo nudijo ustrezne službe (zdravstvo, sociala, pravo in druge). Osnovni cilj je pomoč ljudem pri reševanju problemov, ki jih poraja življenje, ter preventivno delovaje na področju socialnih in osebnih stisk.

Zavedati se je potrebno, da telefonski pogovor ni namenjen odpravljanju dejavnikov oziroma okoliščin, ki so človeka pognale v krizo, marveč le trenutnemu blaženju stiske. Telefonski pogovori imajo namreč pozitivne in negativne stani. Prednostni učinki telefonske pomoči so naslednji:

- anonimnost zagotavlja občutek varnosti, ta pa omogoči, da človek lažje spregovori o svojih najglobljih čustvih, občutkih...
- v kritični situaciji je pomoč dostopna takoj,
- v trenutku klica zunanja urejenost osebe ni pomembna,
- trajanje pogovora je odvisna od potreb in občutka človeka, ki kliče,
- pomoč je dostopna vsem ljudem (depresivni ljudje, invalidi, bolni...),
- tovrstna pomoč je primerna za osebe, ki težko navezujejo stike,
- pomoč je dostopna vsem, ki živijo v oddaljenih krajih.

Pomanjkljivosti telefonske pomoči so:

- možnost zasedene linije v času stiske,
- svetovalca ne vidimo,
- ob vsakem klicu je na drugi strani drug svetovalec,
- klicalec si lahko ustvari nerealna pričakovanja.

Predstavljene organizacije oziroma društva, ki delujejo v podravski regiji, kažejo na to, da imajo osebe, ki povzročajo nasilje kar nekaj možnosti, da se vključijo v katerega izmed programov oziroma poiščejo ustrezno pomoč. Najbolj znano društvo v Sloveniji je DNK, ki je svojo enoto v Mariboru zaprlo. Vključitev oseb, ki povzročajo nasilje in bi se želele vključiti v njihov program treninga socialnih veščin, zaradi razdalje marsikomu predstavlja oviro. Prav zaradi tega je v Mariboru začelo delovati društvo Zrno, ki se zgleduje po principih dela DNK. Društvo Zrno deluje šele nekaj časa, zato je njihovo delo še na začetku. Kljub začetkom pa si zaposleni na Zrnu želijo skupine za osebe, ki povzročajo nasilje.

V Mariboru deluje tudi CISTP ter Center za psihoterapijo. Oba se zgledujeta po relacijskem družinskem modelu terapije. Na celjskem področju deluje Družinski inštitut Bližina, ki sledi metodam dela relacijskega družinskega modela terapije. Na družinskem inštitutu že deluje skupina na moške, ki povzročajo nasilje. Programi so dobri, mogoče bi bilo potrebno še v Mariboru vzpostaviti in oblikovati skupino za osebe, ki povzročajo nasilje, oziroma trening socialnih veščin. Osebe, ki želijo doseči spremembo v svojem nasilnem vedenju in se željo vključiti npr. v trening socialnih veščin, tega ne storijo, ker nimajo možnosti. Mogoče v tem primeru poiščejo kakšno drugo pomoč, ali pa se ne vključijo nikamor.

Glede na predstavljene organizacije in društva lahko sklepam, da je ponudba pomoči dokaj dobra, vendar bi bilo potrebno vzpostaviti še več različnih oblik pomoči. Ponudba bi morala biti bolj raznolika, tako da bi lahko vsak posameznik zase izbral tisto, ki se mu zdi najbolj primerna. Prav tako imajo osebe, ki povzročajo nasilje, možnost telefonske pomoči in vključitev v programe zdravstvenih služb. Tako društva kot organizacije imajo slabosti in prednosti. Menim, da bi morala država pokazati več pripravljenosti pri organiziranju in ustanavljanju novih društev in organizacij. Tako bi spodbudila oblikovanje novih oblik pomoči ter prostovoljstva na področju

nasilja. Največja težava pri poznavanju načinov in oblik dela je, kamor se lahko vključijo osebe, ki povzročajo nasilje, v tem, da velika večina ljudi ne ve, kakšne oblike pomoči pri nas sploh obstajajo. Tudi sama sem šele z raziskovanjem spoznala društva in organizacije. Za nekatere sem slišala prvič. Sprašujem se, kako potem osebe, ki imajo težave s svojim nasilnim vedenjem, sploh izvedo za te organizacije? Že res, da jim koordinatorji za obravnavo nasilja v družini dajo zloženke s telefonskimi številkami, ampak menim, da to ni dovolj. Marsikateri posameznik namreč potrebuje nekaj spodbude, čas in podrobnejši opis načina dela posamezne organizacije.

Ugotavlja se, da v državi ni posluha in želje, da bi se organizirale večje akcije z namenom ozaveščanja javnosti, predvsem o tem, katera društva in organizacije delujejo pri nas in kam se lahko osebe, ki povzročajo nasilje, obrnejo po pomoč. Skozi raziskovanje sem namreč ugotovila, da se kar naprej govori o žrtvah nasilja, o pomoči, ki jim je na voljo, o delu z njimi. Žrtve nasilja potrebujejo ustrezno strokovno pomoč, vendar so pomoči potrebne tudi osebe, ki povzročajo nasilje.

1.14 STATISTIČNI PODATKI

Obvezno študijsko prasko v četrtem letniku sem opravljala na Centru za socialno delo Maribor regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini, ki pokriva področje podravske regije. V podravsko regijo spada 7 centrov za socialno delo, in sicer: CSD Maribor, CSD Ptuj, CSD Slovenska Bistrica, CSD Ruše, CSD Pesnica, CSD Lenart in CSD Ormož.

Naloge koordinatorice za obravnavo nasilja so naslednje:

- delo po Pravilniku o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi, predvsem nudenje prve socialne pomoči po uradni dolžnosti,
- vodenje stalne pripravljenosti izven poslovnega časa;
- strokovna podpora, sodelovanje, vodenje ter predstavljanje regije.

Prikazala bom nekaj statističnih podatkov o številu izrekov ukrepa prepovedi približevanja za podravsko regijo od leta 2006 do leta 2009.

Tabela 1-1: Število izrekov ukrepa prepovedi približevanja-podravska regija

CSD	2006	2007	2008	2009	PONOVITEV PP	INTERVENCIJA -TEREN	INTERVENCIJA -TELEFON
MARIBOR	23	49	41	95	14	18	10
PTUJ	10	31	36	82	9	0	2
LENART	3	14	9	40	2	0	1
PESNICA	1	7	20	28	1	0	2
SLOV. BISTRICA	3	13	8	29	4	1	3
RUŠE	1	7	11	16	1	3	1
ORMOŽ	0	4	7	20	2	0	0
REGIJA SKUPAJ	41	125	132	310	33	22	19

Iz tabele je razviden porast izrekov ukrepa prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi iz leta v leto. Porast iz leta 2008 V leto 2009 je večji za 235% in znaša mesečno povprečje 25 izrekov ukrepa prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju. Gre za zelo dobro in dosledno sodelovanje in razumevanje dogajanja ob nasilju pri policiji, ki ta ukrep izvede v skoraj vseh primerih, kjer gre za kršenje javnega reda in miru. Porast izrekov ukrepa je povezan tudi s sprejetjem Zakona o preprečevanju nasilja v družini in njegovih podzakonskih aktov ter spremembo Kazenskega zakonika. Tako CSD Maribor kot koordinator za obravnavo nasilja v družini ob nasilju, kot tudi posamezni centri so bili v letu 2009 v veliko večjem številu kot v preteklosti obveščeni o nasilju v družini predvsem s strani policije, ki je začela dosledno upoštevati Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavi nasilja v družini. Ko bo začelo dosledno upoštevati Pravilnik o sodelovanju tudi šolstvo (sprejet je bil januarja 2010) in zdravstvo (pravilnik še ni sprejet), bo sledilo še povečanje informacij o zaznanem nasilju v družini.

Predstavljam še primerjavo izrečenih ukrepov pripovedi približevanja po posameznih centrih, glede na število prebivalcev (število prebivalcev po upravnih enotah z dne 30.05.2009).

Tabela 1-2: Ukrepi prepovedi približevanja po posameznih centrih

CENTER	ŠTEV. PREBIVALCEV	ŠTEVILO UKREPOV	ŠT. UKREPOV NA 1000 PREBIVALCEV
MARIBOR	148 385	95	0,6402
PTUJ	69 353	82	1,1824
LENART	19 007	40	2,1045
PESNICA	19 295	28	1,4512
SLOV. BISTRICA	35 151	29	0,8250
RUŠE	15 020	16	1,0652
ORMOŽ	16 899	20	1,1835
REGIJA SKUPAJ	323 110	310	0,9594

Iz tabele je razvidno, da je bilo glede na število prebivalcev največ izrečenih ukrepov na območju delovanja Centra za socialno delo Lenart, sledi CSD Pesnica, CSD Ormož, CSD Ptuj, CSD Ruše, CSD Slov. Bistrica. Najmanj izrečenih ukrepov približevanja določenemu kraju oziroma osebi glede na število prebivalcev je na območju delovanja Centra za socialno delo Maribor.

2 OPREDELITEV PROBLEMA

Z diplomsko nalogo sem se poskušala dotakniti manj raziskanega področja dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Zanimali so me predvsem koncepti moškosti, vpliv socializacije in odnos družbe do oseb, ki povzročajo nasilje, in do nasilja nasploh. Dotaknila sem se tudi teorij o nasilju ter dejavnikov tveganja, ki so povezani z uporabo nasilja. Posebej sem se osredotočila na posamezne organizacije in društva, ki delujejo pri nas in v tujini. Opravila sem nekaj razgovorov z zaposlenimi na posameznih nevladnih organizacijah (DNK, Društvo ZRNO, CISTP, Družinski inštitut Bližina Celje) in centrih za socialno delo (CSD Ptuj, Ruše, regijska koordinatorica) in tako pridobila potrebne informacije glede načina dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Nekatere podatke sem pridobila preko spletnih strani (Frančiškanski družinski inštitut MIR, zdravstvena služba). Tekom raziskovanja sem dobila jasno sliko o ponudbi pomoči osebam, ki povzročajo nasilje.

Podrobneje sem se usmerila na podravsko regijo oziroma na področje, ki ga pokriva regijska koordinatorica za obravnavo nasilja, tudi zato, ker sem doma iz teh krajev in sem obvezno študijsko prakso opravljala na Centru za socialno delo Maribor. Preko razgovorov s svetovalci sem dobila vpogled v njihovo razumevanje oseb, ki povzroča nasilje in spoznala teorije na osnovi katerih delajo terapevti.

Posebej me je zanimalo, kolikšno je število povzročiteljev nasilja, ali le ti po izvedeni storitvi prve socialne pomoči po uradni dolžnosti poiščejo nadaljnjo strokovno pomoč in kje. Zanimala me je tudi motivacija oziroma razlogi, zakaj se osebe, ki povzročajo nasilje, sploh vključijo v posamezne oblike pomoči in kam.

Obvezno študijsko prakso sem opravljala na Centru za socialno delo Maribor pri koordinatorici za obravnavo nasilja. Tekom prakse sem spoznala delo s povzročitelji nasilja, ki po mojem mnenju ni zadostna. Tudi sama koordinatorica za obravnavo nasilja je povedala, da gre pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje, za občutljivo in nedodelano področje obravnave. To in lastno zanimanje, kaj država nudi osebam, ki povzročajo nasilje, je bila ključna podlaga za raziskovanje. Najprej sem želela raziskati predvsem področje strokovnega dela v Sloveniji z

osebami, ki povzročajo nasilje. Predvsem me je zanimalo, kakšne programe izvajajo vladne in nevladne organizacije, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje.

Namen raziskave je orisati in na kratko predstaviti prakso dela v društvih in organizacijah, ki nudijo pomoč osebami, ki povzročajo nasilje. Prav tako želim osvetliti dejansko število oseb, ki povzročajo nasilje in poiščejo nadaljnjo strokovno pomoč. Zanima me predvsem, v katere organizacije se vključijo, kje v največji meri poiščejo pomoč. Omejila sem se na motivacijo in razloge, zaradi katerih osebe, ki povzročajo nasilje, poiščejo pomoč.

Hipoteze, ki sem si jih postavila, so naslednje:

Povzročitelji nasilja po prenehanju ukrepa prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi (v nadaljevanju ukrep) ne poiščejo nadaljnje strokovne pomoči.

Osebe, ki povzročajo nasilje, poiščejo največ pomoči na krajevno pristojnem centru.

Motivacija za odločitev za strokovno pomoč je strah pred razpadom družine.

Ponudba pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje je na raziskanem terenu premajhna.

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE, MODEL RAZISKAVE IN SPREMENLJIVKE

Raziskava, ki sem jo naredila za diplomsko nalogo je kombinacija kvalitativne in kvantitativne raziskave.

Prvi del raziskave je kvalitativen, saj gre za raziskavo, v kateri sestavljajo osnovno izkustveno gradivo, zbrano v raziskovalnem procesu, besedni opisi in pripovedi. Temelji na kodiranju. Raziskava je kvalitativna zato, ker del gradiva predstavljajo zaposleni na nevladnih organizacijah, s katerimi sem opravila intervjuje.

Drugi del raziskave je kvantitativen, saj gre pri za določanje količin, moči, povezav in vzročno povezanih verig.

Odgovore za kvalitativen del diplomske naloge sem dobila s pomočjo vnaprej pripravljenega strukturiranega vprašalnika.

Podatke za kvantitativen del raziskave sem dobila na podlagi zastavljene tabele s petimi vprašanji.

Spremenljivke za prvi del raziskave so:

- Opis organizacije oziroma društva
- Razumevanje nasilja
- Razumevanje osebe, ki povzroča nasilje
- Teoretična izhodišča pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje
- Proces svetovanja z osebami, ki povzročajo nasilje
- Prednosti oziroma močne točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje
- Ovire, slabosti pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje,
- Želje zaposlenih glede njihovega dela z osebami, ki povzročajo nasilje

Spremenljivke za drugi del raziskave so:

- število povzročiteljev nasilja, ki so se odločili za pomoč;
- oblika pomoči, ki so jo poiskali;
- organizacije, v kateri so bili deležni pomoči,
- motivacija za vključitev v obravnavo.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI IN VIRI PODATKOV

Merski instrument za prvi del raziskave je bil intervju oziroma vprašalnik. Vsa vprašanja so bila odprtega tipa.

Za merski instrument pri drugem delu sem uporabila posebej pripravljeno tabelo s petimi vprašanji. Vsa vprašanja so bila prav tako odprtega tipa. Vprašanja sem postavila na podlagi hipotez, ki sem si jih postavila z namenom, da potrdim ali ovržem svoja razmišljanja. V priloženi tabeli, ki sem jo pošiljala na centre, sem zaprosila še za kratek komentar glede na prikazane podatke.

Vir podatkov v prvem delu raziskave so bili trije svetovalci, zaposleni na nevladnih organizacijah.

Drugi vir podatkov v raziskavi so bili povzročitelji nasilja, ki jim je bil leta 2009 izrečen ukrep prepovedi približevanja na področju delovanja koordinatorice za obravnavo nasilja – podravska regija.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo so skozi del raziskave predstavljani trije svetovalci, zaposleni na nevladnih organizacijah, s katerimi sem opravila intervju. Vzorec v prvem delu raziskave je bil omejen na podravsko regijo, razen pri Društvu za nenasilno komunikacijo, ki ima sedež v Ljubljani. (Od

vseh organizacij sem uspela opraviti le tri intervjuje).

Intervjuje sem opravila na:

- Društvu za nenasilno komunikacijo Ljubljana
- Društvu ZRNO Maribor
- Centru za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor

Populacijo v kvantitativnem delu raziskave predstavlja 310 oseb (vsi so moškega spola), ki jim je bil v letu 2009 izrečen ukrep prepovedi približevanja v 7 centrih za socialno delo:

- Center za socialno delo Maribor,
- Center za socialno delo Slovenska Bistrica,
- Center za socialno delo Ptuj,
- Center za socialno delo Ruše,
- Center za socialno delo Pesnica,
- Center za socialno delo Lenart in
- Center za socialno delo Ormož.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Najprej sem se obrnila na regijsko koordinatorico za obravnavo nasilja v družini za podravsko regijo, pri kateri sem v četrtem letniku opravljala obvezno študijsko prakso. Koordinatorica mi je dala seznam telefonskih števil zaposlenih na Centrih za socialno delo, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. Najprej sem poklicala na Center za socialno delo Gornja Radgona, potem na CSD Celje in CSD Radlje ob Dravi. Predstavila sem namen svoje diplomske naloge in jih vprašala, če v njihovem okolju deluje kakšna organizacija oziroma društvo, ki dela z osebami, ki povzročajo nasilje v družini. Dobila sem informacijo, da je v Celju ena organizacija, v Gornji Radgoni in v Radljah ob Dravi je le center za socialno delo in zdravstvene službe. Za območje Maribora pa sem že tekom opravljanja obvezne študijske prakse dobila informacijo o organizacijah, ki delujejo na podravskem področju. Prišla sem do podatkov, da v podravski regiji deluje Društvo ZRNO, Center za psihoterapijo, Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč in Družinski inštitut BLIŽINA Celje. Na spletni strani sem poiskala številke

teh organizacij in z nekaterimi vzpostavila telefonski kontakt, jim na kratko predstavila namen raziskave in jih vprašala, če bi bili pripravljeni na kratek intervju. Le tri organizacije oziroma tri osebe so se odločile za sodelovanje in z njimi sem se dogovorila za datum in čas obiska na njihovem delovnem mestu. Z njimi sem opravila neposreden intervju. (Intervju je potekal tako, da sem postavljala vprašanja jaz in odgovore sproti zapisovala). Zbiranje podatkov je potekalo od 10. 12. do 23. 12. 2010. Intervjuje sem opravila s svetovalcem, zaposlenim na DNK, terapevtom iz CISTP in svetovalko na Društvu ZRNO. Intervju s svetovalcem na DNK sem opravila zato, ker je to društvo prvo v Sloveniji, ki začelo delati z osebami, ki povzročajo nasilje in predstavljajo osnovo dela.

Prednost ustnega zbiranja podatkov je ta, da lahko s spraševanjem pridemo do velike količine podatkov, omogoča nam odkriti in odpraviti nesporazume, nerazumevanje. Raziskovalec ima možnost opazovati neverbalno vedenje respondenta in kontrolira celotno situacijo.

Vendar so pri ustnem zbiranju podatkov tudi pomanjkljivosti. Raziskovalec namreč lahko vpliva na odgovore, intervju traja dalj časa.

Koordinatorica mi je za drugi del raziskave posredovala statistične podatke o izreku prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi od leta 2006 dalje osebami, ki povzročajo nasilje. Glede na to da je bilo največ izrečenih ukrepov v letu 2009, sem se odločila, da te podatke uporabim pri omenjeni raziskavi.

Do podatkov, obdelanih v drugem delu raziskave, sem prišla s pomočjo tabele z vprašanji in obrazložitvijo zakaj in katere podatke bi želela pridobiti. Prošnjo sem po elektronski pošti poslala direktorjem sedmih centrov v začetku meseca februarja. Zadnje podatke sem po posredovanju koordinatorice in socialne delavke enega izmed centrov prejela prvega marca. V priloženi tabeli z vprašanji me je zanimalo število povzročiteljev, ki so poiskali nadaljnjo pomoč, oblika pomoči, organizacije, v katerih se je pomoč izvajala ter motivacija oziroma razlog za vključitev v pomoč. V dopisu sem prosila še za kratek komentar glede na prikazane podatke. Le iz enega centra za socialno delo sem prejela tudi komentar na poslane podatke, z nekaterimi strokovnimi delavkami

pa sem vzpostavila osebni kontakt.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Prvi del analize empiričnega gradiva sem opravila s kvalitativno metodo. Analiza je potekala s kodiranjem, kot ga Mesec (1998:110) povzema in dopolnjuje po Straussu in Corbionovi. Prvi korak pri obdelavi podatkov je bilo prepisovanje intervjujev oziroma urejanje v smiselno celoto. Intervjuje sem uporabila za predstavitev organizacije z bistvenimi podatki (kratka predstavitev organizacije, teoretična izhodišča, razumevanje nasilja in osebe, ki povzroča nasilje, metode, tehnike dela, financiranje, uspešnost).

Vsi prepisi intervjujev so priloženi v poglavju priloge.

Besedilo intervjuje sem nato razčlenila na posamezne zaporedne izjave in jih kodirala. Vse izjave in kode sem zapisala v tabelo (primer tabele prikazujem spodaj, v celoti je kodiranje priloženo v poglavju Priloge).

Tabela 3-1: Primer kodiranja

1. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorija
Razumevanje osebe, ki povzroča nasilje	- oseba, ki potrebuje pomoč in s katero skupaj pogledamo, kaj je razlog najinega srečanja, kje so se stvari zapletle	-splošna opredelitev osebe, ki povzroča nasilje	Opredelitev povzročitelja nasilja

Drugi del raziskave je potekal, tako da, sem po prejemu podatkov po elektronski pošti vseh sedmih centrov podatke pregledala in se odločila, da jih predstavim za vsak center s posamezno tabelo, kar pomeni lažji pregled in možnost primerjave. Hkrati pa sem naredila še tabelo, kjer sem predstavila procentualni prikaz podatkov glede na celotno podravsko regijo.

Za obe vrsti raziskave sem uporabila Microsoft Office Word 2007 in Microsoft Office Exel 2007. Zaradi majhnega števila podatkov o motivaciji oziroma razlogov za vključitev v program, sem se odločila, da v raziskavi in pri interpretaciji podatkov navajam razloge za motivacijo takšne, kot

sem jih prejela, zato sem jih dobesedno prepisala. Podatke sem obdelala kvantitativno (številčno) in prikazala procentualni prikaz glede na posamezni center in tudi na celotno populacijo podravske regije.

Glede na to da se hipoteze nanašajo na vsa postavljena vprašanja, ni bilo potrebe po izpostavitvi določenega vprašanja. Pridobljene podatke iz raziskave sem primerjala s teoretičnim delom diplomske naloge.

Za potrditev ali ovržbo hipotez sem v tabeli izpostavila odgovore, ki se nanašajo na postavljene hipoteze.

4 REZULTATI

4.1 CENTER ZA SOCIALNO DELO MARIBOR – 95 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-1: CSD Maribor

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
2	Svetovanje	CSD Maribor	Odločitev žene za razvezo
1	Svetovanje	Družinski center Mir	Vključitev skupaj z ženo na njeno pobudo
1	Svetovanje	Milenko Kovačevič s.p.	Obžalovanje in želja po spremembi vedenja
SKUPAJ 4			
ODSTOTKI 4,21%			

Iz tabele je razvidno, da so se od 95 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so že bile deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, štiri osebe odločile za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 4,21%. Iz tabele je razvidno, da so se vse štiri osebe odločile za svetovanje, od tega dve osebi pri pristojnem centru Maribor. Motivacija za vključitev je bila v obeh primerih odločitev žene za razvezo. Ena oseba se je odločila za svetovanje pri Družinskem centru Mir na pobudo žene, ki se je skupaj s povzročiteljem nasilja odločila za pomoč. Ena oseba se je za svetovanje odločila pri zasebnem terapevtu Milenku Kovačeviču. Motivacija te osebe je bilo obžalovanje in želja po spremembi vedenja.

4.2 CENTER ZA SOCIALNO DELO SLOVENSKA BISTRICA – 29 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-2: CSD Slovenska Bistrica

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
1	Pomoč družini za dom	CSD Slov. Bistrica	Ohranitev družine
1	Osebna pomoč - svetovanje	Psihologinja na drugem centru	Težnja po spremembi dosedanjega obnašanja
1	Zdravljenje alkoholne zasvojenosti	UKC Maribor- Oddelek psihiatrije	Ohranitev družine in sprememba obnašanja
SKUPAJ 3			
ODSTOTKI 10,34%			

Iz tabele je razvidno, da so se od 29 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so že bile deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, tri osebe odločile za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 10,34%. Iz tabele je razvidno, da se je ena oseba odločila za storitev pomoči družini za dom pri pristojnem centru, motivacija za vključitev je bila želja po ohranitvi družine. Ena oseba se je odločila za osebno pomoč-svetovanje pri psihologinji, ki je zaposlena v drugem centru. Razlog oziroma motivacija je bila težnja po spremembi obnašanja. Nadalje se je ena oseba odločila za zdravljenje alkoholne zasvojenosti na oddelku psihiatrije na UKC Maribor. Motivacija za vključitev v hospitalno zdravljenje je bila želja po ohranitvi družine in spremembi vedenja.

4.3 CENTER ZA SOCIALNO DELO PTUJ – 82 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-3: CSD Ptuj

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
4	Vključitev v zdravljenje zaradi duševnih in živčnih motenj	Psihiatrična bolnišnica Ormož	Strah pred obravnavo na sodišču
2	Zdravljenje odvisnosti-alkohol	Psihiatrična bolnišnica Ormož	Strah pred obravnavo na sodišču(1) Pogoj žrtve nasilja (1)
5	Zakonsko svetovanje	CSD Ptuj	Pogoj žrtve nasilja (2) Lastna iniciativa (2) Strah pred obravnavo na sodišču(1)
3	Osebna pomoč	CSD Ptuj	Lastna stiska-strah pred izgubo družine
SKUPAJ 14			
ODSTOTEK 17,07%			

Iz tabele je razvidno, da se je od 82 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so bile že deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, 14 oseb odločilo za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 17,07%. Iz tabele je razvidno, da so se štiri osebe odločile za vključitev v zdravljenje zaradi duševnih in živčnih motenj v Psihiatrični bolnišnici Ormož. V vseh štirih primerih je bila motivacija oziroma razlog za vključitev strah pred obravnavo pred sodiščem. Dve osebi sta se odločili za zdravljenje od alkoholizma in sicer v Psihiatrični bolnišnici Ormož. V enem primeru je bil razlog za pomoč pogoj žrtve nasilja, v drugem primeru pa strah pred sodiščem. Pet oseb se je odločilo za zakonsko svetovanje pri

matičnem centru, v dveh primerih je bil razlog motivacije pogoj žrtve, v dveh primerih lastna iniciativa, v enem primeru pa strah pred obravnavo na sodišču. Tri osebe so se odločile za osebno pomoč pri CSD Ptuj. Razlog za vključitev je bila lastna stiska oziroma strah pred izgubo družine. Motivacija za vključitev v hospitalno zdravljenje je bila želja po ohranitvi družine in spremembi vedenja.

4.4 CENTER ZA SOCIALNO DELO RUŠE – 16 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-4: CSD Ruše

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
1	Pomoč družini za dom in terapevtska pomoč	CSD Ruše in CISTP Maribor	Ohranitev družine
1	Terapevtska pomoč	CISTP Maribor	Strah pred obravnavo na sodišču in pogoj partnerke
1	Zdravljenje odvisnosti-alkohol	UKC Maribor- Oddelek za psihiatrijo	Ukrep sodišča- pogojna obsodba
1	Zdravljenje odvisnosti-alkohol	Ambulantno zdravljenje	Želja po ohranitvi stikov z otroki
SKUPAJ 4			
ODSTOTKI 25,00%			

Iz tabele je razvidno, da se je od 16 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so že bile deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, štiri osebe odločile za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 25,00%. Iz tabele je razvidno, da se je ena oseba odločila za storitev pomoč družini za dom pri pristojnem centru in terapevtsko pomoč pri Centru za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč. Razlog za vključitev v pomoč je bila

ohranitev družine. Ena oseba se je odločila za terapevtsko pomoč pri CISTP Maribor. Motivacija za vključitev v pomoč je bil strah pred obravnavo na sodišču. Dve osebi sta se odločili za zdravljenje odvisnosti od alkohola, eden na oddelku za psihiatrijo v UKC Maribor zaradi ukrepa sodišča oziroma pogojne obsodbe, eden pa za ambulantno zdravljenje zaradi želje po nadaljnjih stikih z otroki.

4.5 CENTER ZA SOCIALNO DELO PESNICA – 28 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-5: CSD Pesnica

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
0	0	0	0
SKUPAJ 0			
ODSTOTKI 0,00%			

Iz povratne informacije, ki sem jo dobila s strani Centra za socialno delo Pesnica je razvidno, da se od 28 izrečenih ukrepov prepovedi približevanja nobena oseba, ki povzroča nasilje ni odločila za nadaljnjo strokovno pomoč.

4.6 CENTER ZA SOCIALNO DELO LENART – 40 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-6: CSD Lenart

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
3	Pomoč družini za dom	CSD Lenart	Ohranitev družine-izboljšanje medosebnih odnosov
1	Svetovanje	ZRNO	Težnja po spremembi dosedanjega vzorca vedenja
2	Svetovanje	Frančiškanski družinski inštitut Maribor	Izboljšanje partnerskega odnosa
1	Zdravljenje odvisnosti - alkoholizem	UKC Maribor - Oddelek za psihiatrijo	Želja po abstinenci
1	Vključitev v skupino	Skupina za samopomoč-AA	Vzpostavitev abstinence
SKUPAJ 8			
ODSTOTKI 20,00%			

Iz tabele je razvidno, da se je od 40 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so že bile deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, osem oseb odločilo za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 20,00%. Iz tabele je razvidno, da so se tri osebe odločile za obliko pomoči storitve pomoč družini za dom pri pristojnem centru, razlog za vključitev je bila ohranitev družine in izboljšanje medosebnih odnosov. Ena oseba se je odločila za svetovanje pri društvu ZRNO, razlog je bila težnja po spremembi dosedanjih vzorcev vedenja. Dve osebi sta se določili za vključitev v svetovanje pri Frančiškanskem družinskem inštitutu, razlog je bilo izboljšanje partnerskega odnosa. Ena oseba se je vključila v zdravljenje odvisnosti

-alkoholizem v UKC Maribor - Oddelek za psihiatrijo. Motivacija je bila želja po abstinenci. Ena oseba se je odločila za vključitev v skupino Anonimnih alkoholikov v Mariboru, motivacija za vključitev v skupino je bila želja po vzpostavitvi abstinence.

4.7 CENTER ZA SOCIALNO DELO ORMOŽ – 20 IZREČENIH UKREPOV PREPOVEDI PRIBLIŽEVANJA

Tabela 4-7: CSD Ormož

Št. povzročiteljev, ki so se odločili za pomoč	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija
2	Zdravljenje odvisnosti od alkohola	Psihiatrična bolnišnica Ormož	Ni znan (1) Ohranitev družine(1)
1	Urejanje odnosov v družini	CSD Ormož	Ohranitev družine
1	Pomoč družini za dom	CSD Ormož	Ohranitev družine
SKUPAJ 4			
ODSTOTKI 20,00%			

Iz tabele je razvidno, da se je od 20 oseb, ki povzročajo nasilje in jim je bil izrečen ukrep prepovedi približevanja in so že bile deležne storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pristojni strokovni delavki centra, štiri osebe odločile za nadaljnjo pomoč, kar pomeni 20,00%. Iz tabele je razvidno, da sta se dve osebi odločili za zdravljenje odvisnosti od alkohola v Psihiatrični bolnišnici Ormož. V enem primeru motivacija ni znana, v drugem primeru pa gre za željo po ohranitvi družine. Ena oseba se je odločila za urejanje odnosov v družini pri pristojnem centru, motivacija je bila želja po ohranitvi družine. V enem primeru se je oseba odločila za storitev pomoč družini za dom pri pristojnem centru, razlog za vključitev v pomoč je bila želja po ohranitvi družine.

Tabela 4-8: Številčni in procentualni prikaz podatkov glede na celotno regijo

CSD	Število izrečenih ukrepov	Odstotki %	Število odločitev za nadaljnjo pomoč	Odstotki %
Maribor	95	30,65%	4	1,29%
Slov. Bistrica	29	9,35%	3	0,97%
Ptuj	82	26,45%	14	4,52%
Ruše	16	5,17%	4	1,29%
Pesnica	28	9,03%	0	0,00%
Lenart	40	12,90%	8	2,58%
Ormož	20	6,45%	4	1,29%
SKUPAJ	310	100%	37	11,94%

Iz tabele je razvidno, da je bilo največ izrečenih ukrepov na CSD Maribor in sicer 30,65% na skupno število izrečenih ukrepov v regiji, za nadaljnjo pomoč so se odločili štirje povzročitelji oziroma 1,29% od skupnega števila vseh izrečenih ukrepov.

Na drugem mestu glede na število izrečenih ukrepov je CSD Ptuj z 82 izrečenimi ukrepi oziroma 26,45%, za nadaljnjo pomoč se je odločilo 14 oseb oz. 4,52%. Na tretjem mestu po številu izrečenih ukrepov je CSD Lenart z 40 izrečenimi izreki prepovedi približevanja oziroma z 12,90%, za nadaljnjo pomoč se je odločilo 8 oseb oziroma 2,58%. Sledi CSD Slov. Bistrica z 29 izrečenimi izreki oziroma 9,35%, od tega so se za nadaljnjo pomoč odločile 3 osebe oziroma 0,97%; sledi CSD Pesnica z 28 izrečenimi ukrepi oziroma 9,03% in podatkom, da se za nadaljnjo pomoč ni odločil nihče. Sledi CSD Ormož z 20 izrečenimi ukrepi oziroma 6,45% in 4 osebami, ki so se odločile za nadaljnjo pomoč oz. 1,29%. Na zadnjem mestu je CSD Ruše s 16 izrečenimi ukrepi oziroma 5,17% in podatkom, da so se za nadaljnjo pomoč odločile 4 osebe oz. 1,29% glede na število vseh izrečenih ukrepov.

Graf 4-1: Vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč

Od skupno 310 izrečenih ukrepov se je za nadaljnjo pomoč odločilo 37 oseb oziroma 11,94%.

Tabela 4-9: Skupni prikaz podatkov glede na obliko pomoči

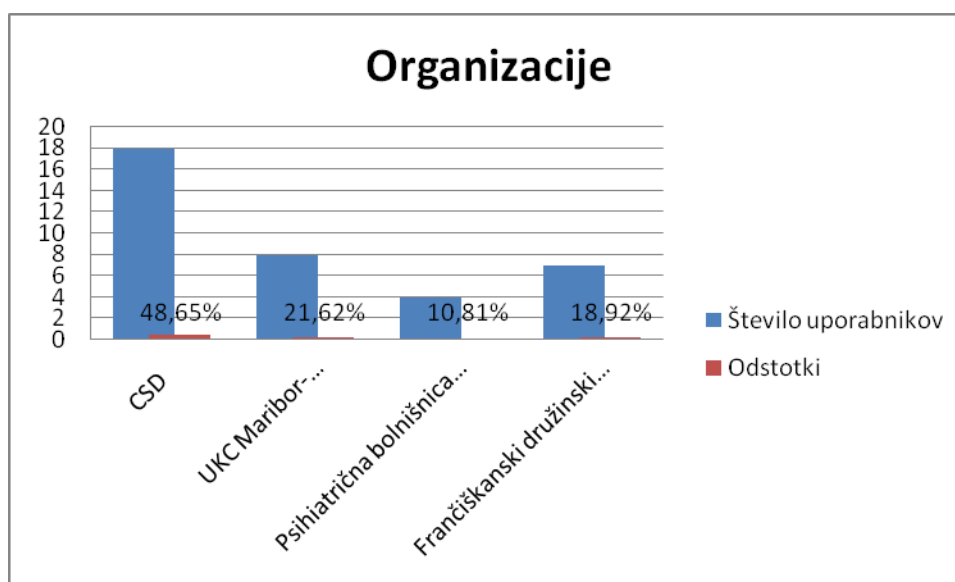
Oblika pomoči	Organizacija	Število uporabnikov	Odstotki
Svetovanje (osebna pomoč, pomoč družini za dom, urejanje odnosov v družini)	CSD	18	48,65%
Zdravljenje alkoholne zasvojenosti	UKC Maribor - psihiatrija, Psihiatrija Ormož, ambulantno zdravljenje	8	21,62%
Zdravljenje zaradi duševnih in drugih motenj	Psihiatrična bolnišnica Ormož	4	10,81%
Terapevtska pomoč-svetovanje	Frančiškanski družinski inštitut, ZRNO, CISTP,...	7	18,92%
	SKUPAJ	37	100,00%

Iz tabele je razvidno, da je 48,96% oziroma 18 oseb nadaljnjo pomoč poiskalo pri krajevno

pristojnem Centru za socialno delo. 21,62% oziroma 8 oseb se je odločilo za zdravljenje zasvojenosti, pomoč so poiskale v UKC Maribor, na Oddelku za psihiatrijo Ormož ali so se odločile za ambulantno zdravljenje. 10,81% oziroma 4 osebe so se vključile v zdravljenje zaradi duševnih in drugih motenj, pomoč so poiskale v Psihiatrični bolnišnici Ormož. 18,92% oziroma 7 oseb pa je pomoč poiskalo v nevladnih organizacijah oziroma so se vključile v terapevtsko pomoč.

Iz dobljenih podatkov sem razbrala, da je ena oseba, ki povzroča nasilje strokovno pomoč poiskala tako na krajevno pristojnem centru kot tudi na CISTP Maribor.

Graf 4-2: Organizacije

Zaradi boljše preglednosti, sem rezultate predstavila v grafu.

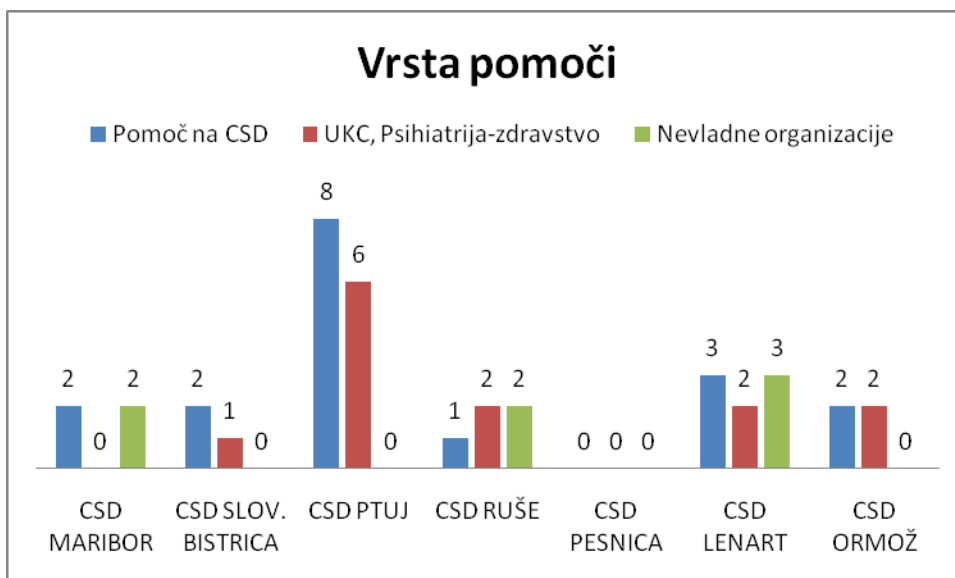
Tabela 4-10: Prikaz pomoči po posameznih centrih

	Skupno število	Pomoč na CSD	UKC, Psihatrija- zdravstvo	Nevladne organizacije
CSD MARIBOR	4	2	0	2
CSD SLOV. BISTRICA	3	2	1	0
CSD PTUJ	14	8	6	0
CSD RUŠE	4	1	2	2
CSD PESNICA	0	0	0	0
CSD LENART	8	3	2	3
CSD ORMOŽ	4	2	2	0
SKUPAJ	37	18	13	7

*ena oseba se je odločila hkrati za pomoč na centru in v nevladni organizaciji

Iz tabele je razvidno, da se je največ oseb za nadaljnjo pomoč pri pristojnem centru odločilo na CSD Ptuj in sicer od skupnega števila 14 kar 8 oseb. 6 oseb pa se je odločilo za zdravljenje v zdravstveni organizaciji. Na drugem mestu je CSD Lenart, od skupno 8 oseb so se za pomoč na centru odločile 3 osebe, 2 za zdravstvo in 3 za nevladne organizacije. Sledijo center Maribor od skupno 4 oseb sta se 2 osebi odločili za pomoč na centru in 2 za nevladne organizacije; na CSD Slov. Bistrica sta se od skupno 3 oseb za pomoč na centru odločili 2 osebi in ena za zdravstvo; na CSD Ruše se je od skupno 4 oseb 1 oseba odločila hkrati za pomoč na centru in pomoč na nevladni organizaciji, 2 osebi pa sta se odločili za pomoč preko zdravstva. Na CSD Ormož sta se od skupno 4 oseb 2 osebi odločili za center in 2 za pomoč v zdravstvu.

Graf 4-3: Vrsta pomoči

Zaradi boljše preglednosti, sem rezultate predstavila v grafu.

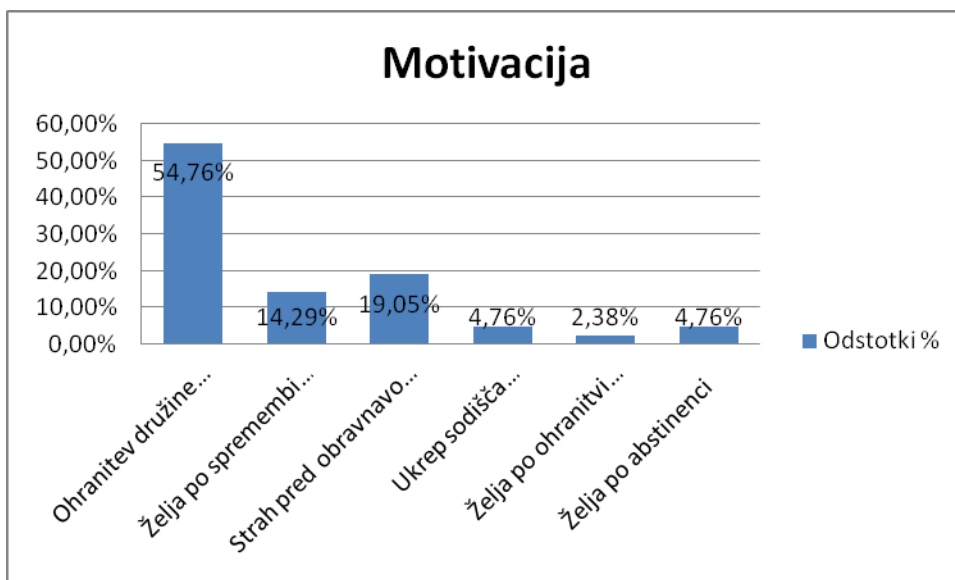
Tabela 4-11: Motivacija

Motivacija	Število oseb	Odstotki %
Ohranitev družine (pogoj žene, izboljšanje odnosov)	23	54,76%
Želja po spremembi vedenja	6	14,29%
Strah pred obravnavo na sodišču	8	19,05%
Ukrep sodišča (varstveni nadzor, pogojna obsodba)	2	4,76%
Želja po ohranitvi stikov z otroki	1	2,38%
Želja po abstinenci	2	4,76%
SKUPAJ	*42	100%

*nekatero osebo so navedle več razlogov za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč

Iz tabele je razvidno, da se je od skupno 37 oziroma 42, upoštevajoč, da je nekaj oseb navedlo kot motivacijo več razlogov, 23 oseb, to je 54,76%, opredelilo, da je najpomembnejša motivacija oziroma razlog za vključitev v nadaljnjo pomoč ohranitev družine. 8 oseb oziroma 19,05% je kot pomemben razlog oziroma motivacijo izpostavilo strah pred obravnavo na sodišču, 14,29% oziroma 6 oseb, ki povzročajo nasilje, je kot glavno motivacijo navedlo željo po spremembi dosedanjega vedenja. 2 osebi oziroma 4,76%, sta kot motivacijo navedli ukrep sodišča, prav tako sta 2 osebi oziroma 4,76% navedli kot pomemben razlog za vključitev v pomoč željo po abstinenci. 1 oseba oziroma 2,38% pa je kot razlog navedla željo po ohranitvi stikov z otroki.

Graf 4-4: Motivacija

Zaradi boljše preglednosti, sem rezultate predstavila v grafu.

Z ugotovitvami sem tri hipoteze potrdila, ene pa nisem ne potrdila in ne ovrgla.

Hipoteza, ki pravi, da povzročitelji nasilja po prenehanju ukrepa prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju ne poiščejo nadaljnje strokovne pomoči, se je potrdila.

Prav tako se je potrdila druga postavljena trditev. Osebe, ki povzročajo nasilje, v največji meri poiščejo pomoč na krajevno pristojnem centru za socialno delo.

Tudi tretja postavljena hipoteza, se je pokazala za resnično. Najpogostejša motivacija oziroma razlog za vključitev v posamezne programe pomoči je strah pred razpadom družine.

Četrte postavljene hipoteze, ne morem ne ovreči niti potrditi, saj z raziskavo nisem dobila odgovora na to vprašanje, ker tega vprašanja nisem postavila.

Imam občutek, da je možnosti in oblik pomoči dovolj. Je pa res, da je možnost za vključitev v pomoč razen centrov za socialno delo v druge nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s povzročitelji nasilja, skoncentrirano v večjih mestih.

5 RAZPRAVA

Podatki, ki sem jih pridobila za kvalitativni del raziskave, kažejo, da na podravskem področju delujejo naslednje organizacije oziroma društva, ki delajo s povzročitelji nasilja:

- Društvo ZRNO Maribor
- Center za psihoterapijo Maribor
- Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor
- Družinski inštitut Bližina Celje
- Oblike pomoči v okviru zdravstvene službe
- Telefonska pomoč

Intervjuje s svetovalci sem opravila le na Društvu Zrno Maribor in CISTP Maribor ter na DNK Ljubljana, ki ne spada v podravsko regijo.

5.1 RAZUMEVANJE NASILJA

Kot izhodišče za razumevanje nasilja v organizacijah, kjer sem opravila intervjuje, navajajo definicijo nasilja v družini, kot je opredeljena z Zakonom o preprečevanju nasilja v družini, in sicer gre za uporabo fizičnega, spolnega, psihičnega ali ekonomskega nasilja enega družinskega člana proti drugemu družinskemu članu oziroma zanemarjanje družinskega člana ne glede na spol, starost ali katerokoli drugo osebno okoliščino žrtve ali osebe, ki je povzročila nasilje (ZPND, Ur. l. RS, št. 16/2008).

V društvu ZRNO in na DNK izhajajo iz feministične razlage nasilja, ki pravi, da nasilje temelji na neenakomerni porazdelitvi moči med spoloma, gre za nadzor moči in kontrole.

Svetovalci zaposleni na nevladnih organizacijah menijo, da je nasilje naučeno vedenje, ki se prenaša s staršev na otroke. Sogovornik iz CISTP je povedal, da gre pri nasilju za občutke, ki jim je bil otrok priča, te občutke ponotranji in jih prenaša v zdajšnje odnose.

5.2 RAZUMEVANJE OSEBE, KI POVZROČA NASILJE

Sogovorniki so mnenja, da definicije za osebo, ki povzroča nasilje, ni. Sogovornik iz CISTP pove, da gre v njihovih primerih večinoma za moške različnih starosti in izobrazbe. Ti moški so prežeti z občutki jeze in se velikokrat počutijo odtujene, manjvredne. Te osebe svojega ravnanja velikokrat ne dojemajo kot slabega, svoje ravnanje minimalizirajo, zanikajo.

Enotni so si v razlagah, da se večina oseb, ki povzroča nasilje nasilnega vedenja naučijo preko opazovanja svojih staršev in okolja, v katerem živijo. To lahko povežem s teorijo socialnega učenja, ki pravi, da svoje vedenje oblikujemo na podlagi tega, čemur smo bili izpostavljeni v otroštvu. To pomeni, da se nasilja naučimo v primarni družini preko mehanizmov modela, po katerem ena oseba prevzame vedenje druge. V odrasli dobi postane preko učenja nasilje način za odgovor na stres ali način, s katerim poskušamo reševati spore.

Osebi, ki povzroča nasilje, je potrebno ponuditi možnost in ji dati vedeti, da se lahko nauči bolj konstruktivnega vedenja in ravnanja.

5.3 VKLJUČEVANJE OSEB, KI POVZROČAJO NASILJE, V PROGRAME POMOČI

Osebe, ki povzročajo nasilje, prihajajo v stik z organizacijami popolnoma prostovoljno, neobvezno, samoiniciativno, razen v primerih, ko jih na določeno organizacijo pošlje sodišče s sklepom ali tožilstvo.

Večinoma zanje izvedo pri Centrih za socialno delo oziroma regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini. Velikokrat jih na centru za socialno delo po prvem stiku napotijo v intenzivnejši program pomoči v nevladne organizacije.

Le na CISTP je vključitev v terapijo plačljiva oziroma delno plačljiva glede na socialni status osebe, ki povzroča nasilje.

Vsi sogovorniki so mnenja, da so osebe, ki povzročajo nasilje, največkrat zunanje motivirane,

kjer se med najpogostejšimi motivi pojavljajo prelomni trenutki v njihovem življenju (grožnja partnerice z razvezo, bolezen, alkoholizem, odvzem otrok...). Menijo, da je potrebno osebe, ki povzročajo nasilje sprejeti, in poskušati motivirati ter spodbujati. Potrebno si je vzeti dovolj časa, vzpostaviti dober delovni odnos in počasi nadaljevati svetovanje.

5.4 PROCES SVETOVANJA OSEBAM, KI POVZROČAJO NASILJE

Nevladne organizacije predstavljajo pomembno mrežo pomoči osebam, ki povzročajo nasilje v družini. Prinašajo nove izzive, nove načine in metode dela ter dopolnjujejo delo javnega sektorja. Čeprav je delovanje in ukrepanje nevladnih organizacij različno, se kljub temu pri večini pojavlja prepletanje individualnega in skupinskega dela.

Najprej se opravi prvi razgovor, večinoma po predhodnem telefonskem klicu. Prvi individualni razgovor je namenjen kratki predstavitvi organizacije, usmeritvam, metodam in tehnikam dela. Osebo, ki povzroča nasilje, se seznani z načinom in možnostim dela (individualno, skupinsko delo).

S tem se doseže neke vrste delovni odnos, ki ga poskušajo na organizacijah tekom celotnega svetovanja ali terapije negovati. Sogovorniki menijo, da si je potrebno vzeti čas, da lahko vzpostaviš dober in varen prostor, v katerem se lahko oseba sprosti.

Pogovor se nadaljuje v smeri instrumentalne definicije problema, če za to obstaja možnost. Sogovornik na CISTP pove, da je začetek njihovega dela usmerjen predvsem na občutke jeze, s katerimi je prežeta oseba, ki povzroča nasilje. Skupaj z osebo, ki povzroča nasilje, raziskujeta to področje in se usmerjata v globljo psihološko raven.

V društvu ZRNO več časa namenijo vzpostavitvi dobrega enakopravnega odnosa. Pogovor se pri njih nadaljuje v smeri ozaveščanja, razbijanja blokad, pogovoru o stereotipih in prepričanjih, spodbujanju.

Vsaka izmed organizacij ima svoj potek svetovalnega oziroma terapevtskega procesa, ki je podrobneje predstavljen v poglavju Društva in organizacije, ki delajo z osebami, ki povzročajo

nasilje.

Svetovalni proces se konča, ko se analizirajo spremembe, ki so bile dosežene tekom svetovalnega procesa oziroma takrat, ko se oba, tako svetovalec kot oseba, ki povzroča nasilje odločita, da se konča. Organizacije pošljejo obvestilo pristojnim organom o zaključku svetovanja, če le te to zahtevajo.

5.5 MOČNE OZIROMA POZITIVNE TOČKE DELA Z OSEBAMI, KI POVZROČAJO NASILJE

Med najpomembnejšimi pozitivnimi točkami sogovorniki vidijo Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki daje jasno informacijo o tem, kaj je nasilje, in jasno opredeljuje, kakšne posledice ima uporaba nasilja.

Pomembno je tudi združevanje individualnega in skupinskega dela, ki omogoča preverjanje sprememb in utrjevanje novih načinov delovanja osebe, ki povzroča nasilje. Sogovornik na CISTP meni, da je razglabljanje in raziskovanje občutkov jeze, ki so povezani z uporabo nasilje zelo zanimiv in uspešen način dela. Oseba, ki povzroča nasilje, še poglobi občutke, ki jih je doživela v preteklosti, in poskuša iz njih povleči nit.

Sogovornik iz DNK in iz društva ZRNO menita, da se kot pozitivna točka njihovega dela kaže tudi v tehnikah, kot so pisanje dnevnika, igre vlog. Različne tehnike jim namreč omogočajo, da lahko delo prilagajajo vsakemu posamezniku.

Sogovorniki so enotnega mnenja, da je potrebno spodbujati in delati na majhnih spremembah, saj so majhni koraki bistveni za nadaljevanje svetovalnega procesa. Kot pomembno prednost svojega dela omenjajo tudi medinstitucionalno sodelovanje, a si ga hkrati želijo še več in v večji meri.

5.6 OVIRE PRI DELU Z OSEBAMI, KI POVZROČAJO NASILJE

Ovire in problemi, s katerimi se soočajo organizacije, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje, so:

- pomanjkljiva ponudba različnih pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje;

- težave pri oddaljenosti in dostopnosti pri vključitvi v določeno obliko pomoči (DNK - trening socialnih veščin);
- premajhna prepoznavnost in udeležba;
- premajhna in nezadostna motiviranost oseb, ki povzročajo nasilje, v programe pomoči;
- ovire pri financiranju;
- družbena toleranca do nasilja.

Sogovorniki so omenili potrebo po boljšem in bolj učinkovitem načinu vključevanja oseb, ki povzročajo nasilje v družini, v programe pomoči. Vključitev v oblike pomoči je namreč prostovoljna in svobodna. Osebe, ki povzročajo nasilje, uporabo nasilja zanikajo, minimalizirajo, velikokrat so nemotivirane in nezainteresirane, da bi spremenile svoje vedenje.

Ponudba programov je omejena oziroma je skoncentrirana v večjih mestih. Terapevtska pomoč je plačljiva in predstavlja še dodatno oviro osebam, ki so socialno ogrožene.

Družbena toleranca do nasilja predstavlja velik problem in oviro za delo z osebami, ki povzročajo nasilje. Družba jih namreč ne spodbuja, da bi poiskali pomoč, ampak nekatera dejanja (zmerjanje, klofuta) še vedno omalovažuje.

Sogovorniki menijo, da vladne in druge organizacije še vedno premalo posredujejo informacije osebam, ki so povzročile nasilje, o njihovih programih pomoči ter premalokrat napotijo uporabnike k njim.

5.7 ŽELJE V PRIHODNOSTI

Želje, ki so jih izpostavili sogovorniki, so naslednje:

- doseči večjo motivacijo oseb, ki povzročajo nasilje, za vključitev v določeno obliko pomoči,
- doseči večjo prepoznavnost in udeležbo v programih nevladnih organizacij;
- razviti in podpreti nove programe pomoči osebam, ki povzročajo nasilje.

Podatek, da je bilo v letu 2009 izrečenih največ ukrepov prepovedi približevanja določenemu kraju ali osebi glede na pretekla leta, je zelo zanimiv. V letu 2009 je bilo v okviru podravske

regije 310 izrečenih ukrepov prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju, kar pomeni za 235% povečan obseg dela. Gre za porast iz leta v leto, kot primerjavo lahko izpostavim leto 2008, ko je bilo v celotnem letu izrečenih 132 ukrepov prepovedi.

Mnenja sem, da se je po sprejemu Zakona o preprečevanju nasilja v družini (Ur.l. RS, št. 16/2008) in njegovih podzakonskih aktov ter spremembi Kazenskega zakonika (Ur. l. RS, št. 55/2008), kar je razvidno tudi iz moje raziskave, delo na področju pomoči ob nasilju pokazalo v nekoliko večji širini.

Regijska koordinatorica za obravnavo nasilja v družini meni, da se odgovornosti za ravnanje ob zaznanem nasilju pričenjajo zavedati tudi ostali organi in organizacije (šole, vrtci, zdravstvene ustanove...).

Od 310 izrečenih ukrepov prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju, se je le 37 oseb oziroma 11,94%, ki povzročajo nasilje, odločilo za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč bodisi na krajevno pristojnem centru za socialno delo bodisi v nevladnih organizacijah.

Dobljeni rezultat me je presenetil, saj sem pričakovala večji odstotek oseb, ki bi si želele vključitve v programe pomoči.

Razlog tako nizkega števila je lahko tudi v tem, da mogoče matični centri nimajo podatkov o vseh osebah, ki so se vključile v razpoložljive programe pomoči izven centra. Po svoje pa mi je rezultat tudi razumljiv, predvsem na vso prebrano literaturo, ki sem jo tekom moje diplomske naloge prebrala in iz katere izhaja stereotipno gledanje družbe na moškost in moške, kar sem v teoretičnem delu podrobneje opisala.

V družbah obstajajo številne stereotipne definicije tako moških kot ženskih spolnih vlog, vedenja, mišljenja. Sklepam lahko, da je pri nas uporaba nasilja še vedno dokaj sprejemljiv način izkazovanja moči. To lahko povežemo z mnenjem Kivla (1992:83), ki pravi, da mora pravi moški znati skriti, prikriti svojo bolečino in ne pokazati, da potrebuje pomoč. Pokazati bolečino, stisko je namreč pri nas še vedno izraz šibkosti, »ženskosti«. Verjetno je prav naše stereotipno gledanje na moškost in moške razlog, zakaj se tako majhno število povzročiteljev nasilja odloči za pomoč.

Če bi bila družba do moških, ki potrebujejo pomoč in si želijo sprememb, bolj strpna in če bi spodbujala vključevanje v različne programe pomoči, bi bil podatek po mojem mnenju precej višji.

Največ ukrepov prepovedi približevanja je bilo izrečenih na področju delovanja CSD Maribor in sicer 95, sledi CSD Ptuj z 82, Lenart s 40, Slovenska Bistrica z 29, Pesnica z 28, Ormož z 20 in Ruše s 16 izrečenimi prepovedmi.

Če pa pogledamo podatke po posameznih centrih za socialno delo glede na število prebivalcev, je slika drugačna. Glede na število prebivalcev je bilo največ izrečenih ukrepov na območju delovanja CSD Lenart, sledijo CSD Pesnica, CSD Ormož, CSD Ptuj, CSD Ruše, CSD Slovenska Bistrica, na zadnjem mestu je CSD Maribor.

Razlogov je lahko več, bodisi bolj dosledno delovanje policije, storjeni umori in medijska odzivnost, večja pripravljenost žrtev, da nasilje prijavijo, mogoče tudi povečano izvajanje nasilja na določenem področju (podeželje, prisotnost alkoholizma,...). Vsekakor pa se sama ne počutim kompetentna za razlago teh rezultatov. Verjetno bi se številčne podatke lahko bolje komentiralo na podlagi kakšne primerno izvedene raziskave, kar pa ni vsebina moje diplomske naloge.

Nadalje je raziskava potrdila drugo hipotezo, ki pravi, da osebe, ki povzročajo nasilje, poiščejo največkrat pomoč na krajevno pristojnem centru. Iz podatkov je razvidno, da se je največ (18 od 37) oseb odločilo za pomoč na svojem matičnem centru. Izstopa center za socialno delo Ptuj, tako v številu nudenja strokovne pomoči na centru kot skupnemu številu oseb, ki so se odločile za nadaljnjo strokovno pomoč izven centra.

Zaposlene na centru Ptuj so prikazane rezultate povezale z dejstvom, da na njihovem območju pravzaprav razen centra za socialno delo in Psihiatrične bolnišnice v Ormožu druge možnosti ni. Večja uspešnost pri motiviranju povzročitelja je verjetno tudi v dobri strokovni zasedenosti centra (specialni pedagog, dve psihologinji, večje število strokovnih delavcev s fakultetno izobrazbo) in motiviranosti ter angažiranosti le teh za motiviranje povzročitelja. V razgovoru so tudi povedale, da povzročitelja in žrtev nasilja po prenehanju prepovedi približevanja še vedno spremljajo.

Same so mnenja, da je razlog za večjo motiviranost povzročiteljev za vključitev v nadaljnjo

strokovno pomoč tudi način podane informacije, ki jih povzročitelji dobijo s strani policije, in dejstva, da je strokovna pomoč na centru brezplačna.

Mnenja sem, kar so mi potrdile tudi zaposlene, da se povzročitelji prej odločijo za pomoč v njihovem centru, saj jim je le ta bližji kot nevladne organizacije, ki se pretežno nahajajo v Mariboru. Gre za populacijo, ki je revnejša in si plačljivih storitev in stroškov povezanih s prevozom ne morejo privoščiti. Mislim, da tako velja za vse manjše centre oziroma centre oddaljene od Maribora.

Če izpostavim center Maribor, ki je imel od skupno 310 izrečenih 95 ukrepov, je presenetljivo dejstvo, da so se za nadaljnjo strokovno pomoč odločile le štiri osebe oziroma dve za strokovno pomoč na centru, kljub temu da je center Maribor strokovno enako ali celo bolje kadrovsko zaseden kot CSD Ptuj. Mogoče je razlog v tem, da so povzročitelji na podlagi izvedene prve socialne pomoči pri regijski koordinatorici za obravnavo nasilja v družini dobili dovolj motivacije in informacij o možnih oblikah pomoči izven centra, za katere center o njihovi nadaljnji odločitvi ni seznanjen.

Presenetljiv je tudi podatek za center Pesnica, kjer se od 28 oseb, ki jim je bil izrečen ukrep, nihče ni odločil za nadaljnjo strokovno pomoč oziroma o tem številu center nima podatkov. Kaj je razlog, mi ni znano, saj strokovna delavka ni komentirala podane informacije.

Izpostavila bi tudi center za socialno delo Lenart, ki je glede na število prebivalcev in število izrečenih ukrepov na prvem mestu in na drugem mestu glede na število oseb, ki so se odločile za nadaljnjo strokovno pomoč.

Imam občutek, da so strokovni delavci v manjših centrih bolj zavzeti in motivirani za nudenje strokovne pomoči povzročiteljem, mogoče tudi zato, ker v manjšem centru navadno en strokovni delavec dela tako s povzročiteljem kot z žrtvijo nasilja in ima boljši pogled v celotno družinsko dogajanje. To pa ne pomeni, da ista strokovna delavka istočasno nudi pomoč tako žrtvi kot povzročitelju nasilja. Takšna oblika dela je možna le po preteku ukrepa in pod pogojem, da se žrtev s tem strinja.

Zanimivo je omeniti dejstvo, da svetovanje v Društvu za nenasilno komunikacijo in v Društvu ZRNO v primerih nasilja nikoli ne poteka v troje (svetovalka, žrtev nasilja, povzročitelj nasilja). Svetovalci in svetovalke namreč menijo, da bi se s takšnim načinom dela prenesla prevelika odgovornost na žrtev nasilja. Žrtev nasilja bi lahko zaradi takšnega načina dela razumela, da gre pri nasilju za trenutno stanje. Menijo, da žrtev nasilja v tem primeru ne bi uspela razviti dovolj zaupanja v svetovalca in svetovalni proces.

Zanimiv je podatek, da se je osem oseb (21,62%) odločilo za zdravljenje alkoholne zasvojenosti, kar lahko pravzaprav povežemo s teorijo, ki pravi, da obstaja posredna povezava med alkoholom in nasiljem v družini.

Alkoholizem moramo razumeti kot le še enega od dejavnikov, ki povečuje možnost nasilnega vedenja. Filipčič (2002:51) pravi, da sta alkoholizem in nasilje v družini dva ločena sindroma, ki pa v praksi pogosto soobstajata. Zanimiv je podatek, ki je bil ugotovljen v raziskavi »Nasilje v družinah« iz leta 2006, da je med dejavniki, ki vplivajo na pojav nasilja v družini, po mnenju večine anketirancev na prvem mestu alkohol.

Prikazani podatek verjetno ne kaže realnega stanja, saj je možno, da se je več oseb, ki so izvajale nasilje, odločilo za nadaljnjo pomoč in imajo mogoče težave z alkoholom.

Prav tako menim, da se osebe, ki povzročajo nasilje in imajo težave z alkoholom, lažje odločijo za vključitev v zdravljenje zasvojenosti, kot pa da bi poiskale pomoč v vladnih in nevladnih organizacijah zaradi nasilnega vedenja.

Naša družba je namreč do alkoholizma veliko bolj strpna, alkoholizem je nekaj običajnega, tudi opravičljivega.

Poiskati pomoč zaradi nasilnega vedenja pa je nekaj sramotnega, slabega. Kaže šibkost moškega, za katerega velja, da mora nadzirati tako sebe kot tudi drugega.

Tukaj je pomembno omeniti tudi prakso strokovnih delavcev, ki imajo neposreden stik s povzročitelji nasilja, ki kaže, da osebe, ki povzročajo nasilje, velikokrat prisotnost alkohola pri

uporabi nasilja omenjajo kot sredstvo, ki jih je »prisililo« v uporabo nasilja. Alkoholizem oziroma prisotnost alkohola ob uporabi nasilja je namreč velikokrat uporabljen kot sredstvo opravičila.

Obstajajo različni pogledi na alkohol kot vzrok nasilja v družini. Nekateri avtorji vidijo alkohol (druge substance) kot primarni vzrok za nasilje (npr. Flanzer 1993), drugi pa izražajo mnenje, da je alkohol povezan z nasiljem, ni pa vzrok zanj (npr. Gelles 1993, v Mejdarič, 2009: 27). Ne glede na mnenja pa je alkoholizem potrebno razumeti kot enega izmed dejavnikov tveganja, ki lahko povečajo možnost nasilnega vedenja, kar je pokazala tudi moja raziskava.

Iz podatkov raziskave je razvidno, da so nevladne organizacije na tretjem mestu po številu nudenja pomoči oziroma izbora povzročiteljev. Sedem oseb se je odločilo za nadaljnjo pomoč pri njih, kar znaša 18,92%.

Podatek me ni presenetil, saj sem že v osnovi predvidevala, da je število oseb, ki poiščejo pomoč v nevladnih organizacijah, majhno.

Menim, da so nevladne organizacije še vedno, posebno v manjših krajih, neprepoznavne oziroma delujejo le v večjih mestih. Skoncentrirane so predvsem v Mariboru, Celju in Ljubljani, kar pa za marsikoga predstavlja preveliko oddaljenost.

Sama sem poskušala kar nekajkrat navezati telefonski stik z eno izmed nevladnih organizacij, ki delajo s povzročitelji nasilja, pa mi kljub večkratnim klicem ni uspelo vzpostaviti stika.

Moj telefonski pogovor je bil posnet na telefonsko tajnico, obljuba, da me bodo poklicali nazaj, pa ni bila izpolnjena.

Postavlja se mi vprašanje, kaj pomeni podobna izkušnja za povzročitelja, ki prihaja od strokovne delavke, ki je z njim opravila storitev PSP, ga seznani z možnimi oblikami pomoči, zato se pod vplivom razgovora odloči za pomoč pa ne dobi odgovora. Prepričana sem, da se v večini primerov za ponovni klic ne odloči.

V zvezi s postavljenim vprašanjem motivacije za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč, se je ugotavljam, da je za največ oseb, ki povzročajo nasilje in sicer 23, glavna motivacija oziroma razlog za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč želja po ohranitvi družine.

Moje mnenje je, da so glavni razlogi pravzaprav zunanji dejavniki oziroma, da gre za zunanjo motivacijo. To so potrdili tudi svetovalci v nevladnih organizacijah, pri katerih sem opravila intervjuje (DNK, Društvo ZRNO, CISTP).

Prepričana sem, da je motivacija - ohranitev družine-pogoj žene ali partnerke, ki povzročitelja postavi pred dejstvo, da se bo razvezala, v kolikor se ne bo odločil za strokovno obliko pomoči.

Menim, da gre v takšen primeru za grožnjo, in se sprašujem, koliko je lahko takšna motivacija zares želja povzročitelja, da je pripravljen spremeniti svoje razmišljanje in ravnanje.

Podatek me ni presenetil, saj raziskava, ki jo je izvedla Maja Bukovec (2009:55-60), kaže, da je v večini primerov odločitev za vključitev v določeno obliko pomoči zunanja motivacija. Tukaj lahko omenim, da je vključitev v različne programe pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje, popolnoma prostovoljna in neobvezujoča.

Raziskava kaže, da te osebe svoje nasilno vedenje velikokrat minimalizirajo in niso motivirane za vključitev v programe pomoči. To je dodatno potrdila strokovna delavka, zaposlena na CSD, ki je k poslanim podatkom pripisala komentar. Ugotavlja, da je najpogostejša motivacija za vključitev v strokovno pomoč v večini primerov zunanja (žena grozi, da se bo razvezala, CSD sproži postopek odvzema otrok...). Dodaja, da se kasneje pogosto izkaže, da samo zunanja motivacija oziroma grožnja ni dovolj za spremembo vedenja.

Strah pred obravnavo na sodišču je na drugem mestu, kar me ne preseneča. Naša družba nasilje oziroma kazniva dejanja (kar nasilje je) opredeljuje kot dejanja, ki jih je potrebno kaznovati in sankcionirati.

To potrjuje tudi podatek iz raziskave (Nasilje v družinah), kjer 81% vseh anketirancev meni, da je najbolj učinkovita uvedba strožjih kazni.

Sklepam lahko, da naša družba vidi rešitev v tem, da se ljudi, ki povzročajo nasilje zapre v zapore oziroma se jim naloži denarna kazen. Kakšno sporočilo dobijo osebe, ki povzročajo nasilje, s tem? Sprejmejo kazen, jo odslužijo in ravna po ustaljenem načinu naprej. Nasilje se dogaja naprej, povzročitelj sploh ne spozna, da je za nasilje odgovoren izključno on in da se je možno spremeniti. Ne dobi informacije, da je možno ravnati tudi drugače in da gre pri uporabi

nasilja za lastno izbiro.

Menim, da je stanje v današnji družbi in gledanje na nasilje in na povzročitelja nasilja in tudi razmišljanje nasilnežev takšno, da je v danem trenutku kaznovalna oblika ena izmed najmočnejših zunanjih motivacij.

Sodišča bi lahko nasilnežem izrekala več pogojnih obsodb z varstvenim nadzorom oziroma obvezno vključitev v zdravljenje odvisnosti ali vključitev v obvezno strokovno pomoč. Tako bi povzročitelji nasilja imeli možnost, da bi se soočili s svojimi ravnanji, da bi se učili, da je mogoče ravnati drugače. Različne pomoči v obliki svetovanja pomagajo pri rušenju mitov in stereotipov o nasilju in o moških nasploh. Povzročitelja je potrebno v varnem prostoru, z upoštevanjem konceptov delovnega odnosa, kot ga opredeljuje Čačinovič Vogrinčič (2005), soočiti z njegovim vedenjem, z njegovo odgovornostjo, mu povedati, da je možno ravnati drugače in ga seznaniti s posledicami nasilnega vedenja. Le obvezna vključitev v svetovanje bi omogočila, da bi se dejansko vsi povzročitelji nasilja soočili s svojimi dejanji.

Podatki iz raziskave kažejo, da naj bi bil za šest oseb razlog za vključitev v pomoč želja po spremembi vedenja.

Mislim, da je ta podatek nerealen in da je v ozadju pravzaprav zunanji pritisk (podobno kot pri ohranitvi družine).

To lahko povežem s svojimi konkretnimi izkušnjami, ki sem jih pridobila ob prisotnosti na razgovorih s povzročitelji nasilja v času dveletnega opravljanja obvezne študijske prakse na CSD Maribor. Večina povzročiteljev se je v razgovoru strinjala z vsem povedanim s strani koordinatorice (strinjali so se, da je poniževanje, pretepanje, neprimerno verbalno izražanje nesprejemljivo...), nekateri so »celo obžalovali« svoje ravnanje, vendar sem imela občutek, da jih večina ne misli resno.

Ugotovitve, ki sem jih dobila z raziskavo, je težko posploševati zaradi premajhnih in po mojem mnenju nerealnih podatkov. Prepričana sem, da se za nadaljnjo strokovno pomoč verjetno odloči večje število povzročiteljev in da teh matični centri nimajo podatkov oziroma povratne

informacije.

Kljub vsemu pa se mi zdi, da sem lahko z raziskavo kljub majhnemu številu pridobljenih podatkov potrdila ali zavrgla postavljene hipoteze. Mislim, da bi se potrdile tudi na večjem številu.

Moji komentarji na dobljene rezultate, se v glavnem nanašajo na lastne izkušnje, ki sem jih pridobila pri opravljanju študijske prakse, iz teorije in v manjšem delu iz razgovorov z nekaterimi strokovnimi delavkami.

Razmišljam v tej smeri, da je mogoče eden izmed razlogov, da se osebe, ki povzročajo nasilje ne odločijo za nadaljnjo strokovno pomoč tudi v preobremenjenosti strokovnih delavcev in delavk zaposlenih na centrih za socialno delo. To je potrdila tudi raziskava Maje Bukovec, kjer so zaposleni opozorili na nesorazmernost dela, časa ter kadra v institucijah. Tekom raziskave sem prišla do spoznanja, da je zelo pomembno, kdo in na kakšen način oseba, ki povzroča nasilje, pride do prve informacije o možnih oblikah pomoči. Pomembno je, da se osebi jasno postavijo meje, da se sooča z nesprejemljivostjo svojega nasilnega vedenja, da se mu na sprejemljiv način predstavijo možne oblike pomoči. Strokovne delavke niso odgovorne za storjeno dejanje povzročitelja nasilja, so pa odgovorne za prizadevanje pri vzpostavitvi kontakta s povzročiteljem, za motiviranje za vključitev v ustrezno obliko pomoči. Menim, da se s takšnim načinom dela izognejo moraliziranju, obsojanju in da nasilje poimenujejo s praviimi besedami.

Pomembno se mi zdi, da strokovne delavke/ci pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje upoštevajo naslednje principe dela z njimi in sicer:

- ničelna toleranca do nasilja;
- spoštovanje temeljnih človekovih pravic in dostojanstva;
- soočanje povzročitelja z odgovornostjo za njegove izbire;
- izhajanje iz storjenega dejanja, njegovega ravnanja in odgovornosti;
- iskanje notranje motivacije za spremembo vedenja;
- predstavitev drugih možnih oblik vedenja in pomoči pri spreminjanju ter seznanitev s posledicami v primeru nepripravljenosti za sodelovanje;

- seznanitev z nastalimi posledicami nasilja v družini;
- pomoč naj bo individualno usmerjena na njegovo celotno vedenje in izbire;
- prijava nasilnega vedenja do strokovnih delavcev ali novih groženj.

6 SKLEPI

Analizo intervjujev, ki sem jih opravila s tremi zaposlenimi na nevladnih organizacijah, ki delajo s povzročitelji nasilja, sem strnila v naslednje ugotovitve:

- razumevanje nasilja sogovornikov temelji predvsem na opredelitvah iz zakonskih podlag Zakona o preprečevanju nasilja v družini;
- pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje izhajajo, iz različnih teoretičnih podlag;
- definicije osebe, ki povzroča nasilje, ni, gre za osebe različnih starosti, izobrazbe, veroizpovedi;
- osebe, ki povzročajo nasilje, potrebujejo pomoč in podporo;
- osebe, ki povzročajo nasilje, prihajajo v organizacije preko predhodnih telefonskih stikov ali pa so napotene s strani drugih organizacij;
- predstavljene organizacije nudijo možnost individualnega in skupinskega dela;
- usmerjajo in spodbujajo majhne spremembe v vedenju oseb, ki povzročajo nasilje;
- želijo si večje prepoznavnosti in udeležbe oseb, ki povzročajo nasilje, boljše finančno pomoč in boljše medinstitucionalno sodelovanje;
- želijo si širšo ponudbo programov pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje.

Analizo kvantitativnega dela raziskave sem strnila v naslednje ugotovitve:

- Povzročitelji nasilja po prenehanju prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju ne poiščejo nadaljnje strokovne pomoči.
- Osebe, ki povzročajo nasilje, in se odločijo za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč, pomoč največkrat poiščejo na krajevno pristojnem centru.
- Najpogostejša motivacija oziroma razlog za vključitev v nadaljnjo strokovno pomoč je strah pred razpadom družine. V večini primerov gre za zunanjo motivacijo.
- Možnosti in oblik pomoči je dovolj, vendar so le-te preveč razpršene ali so skoncentrirane v večjih mestih.

- Velik vpliv na odločitev ali poiskati pomoč ali ne ima družba s svojimi zakoreninjenimi miti in stereotipi o moških in moškosti, pri čemer pomembno vlogo igrajo okvirji moškosti.
- S spremembo Kazenskega zakonika, kjer je nasilje sedaj opredeljeno kot kaznivo dejanje, ki se preganja po uradni dolžnosti in za katerega je zagrožena kazen do pet let, povzročitelji nasilja dobijo jasno informacijo, da je poniževanje, pretepanje ter neprimerno verbalno izražanje kaznivo dejanje, prav tako kot so to tatvina, vlom in podobno.

7 PREDLOGI

Glede na rezultate kvalitativnega dela na področju dela z osebami, ki povzročajo nasilje, v nevladnih organizacijah, vidim naslednje možnosti:

- Večja pripravljenost države pri podpiranju novih programov pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje. Večje podpiranje preventivnih programov tudi preko ozaveščanja družbe.
- Država bi morala preoblikovati sistem financiranja, preko katerega bi lahko nevladne organizacije prijavljale svoje programe in jih razširjale.
- Bolj razpršene nevladne organizacije, ki bi omogočale večjo dostopnost in manjše stroške za osebe, ki povzročajo nasilje.

Kvantitativni del raziskave oziroma predloge sem razdelila na tiste, ki se nanašajo na strokovne delavce/ke, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje, in na tiste, ki se nanašajo na povzročitelje nasilja oziroma družbo kot celoto.

Strokovni delavci:

- S povzročitelji nasilja naj delajo tisti strokovni delavci, ki se za takšno delo počutijo kompetentne in nimajo osebnih predsodkov do povzročiteljev nasilja (pri tem mislim predvsem na možnost izbire delovnega področja) v določeni organizaciji).
- Obvezno kontinuirano izobraževanje strokovnih delavcev, ki delajo s povzročitelji nasilja, poglobljati pridobljena znanja in preverjati integracijo v prakso, usvajati specializirana znanja s področja nasilja v družini.
- Nujna supervizija (delo na sebi, izgorelost,...).
- Zaradi psihične in fizične preobremenjenosti strokovnih delavk/cev, bi bilo potrebno nujno znižati normative.

- Omogočiti bolj fleksibilen delovni čas (več možnosti za delo popoldan - obiski povzročitelja v njegovem domačem okolju, konkretno delo z družino...).
- Drugače oziroma višje ovrednotiti delo strokovnih delavk/cev, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje
- Zagotoviti osebno varnost strokovnih delavk/cev (varnostni načrt za strokovne delavce).
- Vsako nasilno vedenje povzročitelja nad strokovnim delavcem, bi bilo potrebo prijaviti policiji, saj bi tako povzročitelj nasilja dobil jasno sporočilo, da je nasilje nedopustno in kaznivo dejanje, hkrati bi se soočil s posledicami svojih dejanj.
- Omogočiti možnost strokovnim delavcem, da poskrbijo za lastne profesionalne meje, za predelavo lastnih čustev, ki se pojavljajo pri stiku s povzročiteljem.

Povzročitelji nasilja in družba:

- Sodišče bi lahko povzročitelju nasilja namesto kazni ali ob kazni naložilo obvezno vključitev v programe pomoči (pogojna obsodba, varstveni nadzor...).
- Opravljanje storitve prve socialne pomoči po uradni dolžnosti s povzročiteljem bi morala biti obvezna, ne pa odvisna od njegove volje (če se ne odzovejo, jih ni možno sankcionirati).
- Ob izvajanju storitve prve socialne pomoči, bi lahko strokovni delavec/ka povzročitelju takoj izdal napotnico, kjer bi že bil določen izvajalec in termin.
- Država bi morala zagotoviti začasne namestitvene možnosti za povzročitelje ob izreku prepovedi približevanja in zagotoviti možnost takojšnje strokovne pomoči.
- Več pozornosti bi bilo potrebno posvečati preventivi kot pa kurativi (predzakonsko svetovanje, šole za starše, mladinske delavnice...).
- Omogočiti zadostno število psihoterapevtskih in drugih specializiranih programov za povzročitelje - različnost in dostopnost, tako krajevno kot materialno.

- Zagotoviti primerne namestitve in obravnavanje možnosti za mladoletne povzročitelje nasilja in oseb, z odvzeto poslovno sposobnostjo ter drugih (specifične skupine na primer uporabniki drog, mladi z akutnimi vedenjskim težavami,...).
- Zagotoviti enotno multidisciplinarno sodelovanje, poenotiti pristope, ideološka izhodišča, cilje, postopke in pristojnosti.
- Mediji bi morali dajati jasna sporočila, da nobena oblika nasilja ni dovoljena, biti bolj previdni pri »škandaloznem« poročanju, dajati več informacij o pristojnosti različnih služb in oblik pomoči (predstaviti primere dobre prakse).
- Potrebno bi bilo spodbujati raziskovanje na področju nasilja.
- Povzročitelj mora dobiti jasno informacijo, da družba nasilja ne sprejema in da je za nasilno vedenje odgovoren izključno tisti, ki nasilje povzroča, in da je nasilje kaznivo dejanje.

Menim, da bi bilo zmanjševanje nasilja v družbi mogoče doseči le dolgoročno, če bi vsakdo v svojih odnosih spodbujal nenasilno vedenje in reševanje konfliktov ter potrebna in primerna znanja posredoval svoji okolici.

Šele okolica, ki je dejansko sprejela ničelno toleranco do nasilja, je lahko uspešna na poti zmanjševanja nasilja. S tem se namreč lahko prepreči prenašanje škodljivih (nasilnih) vzorcev vedenja iz generacije v generacijo.

Možnost za izboljšanje trenutne situacije vidim v ustvarjanju takšnih okoliščin, ki bi predvsem moškim omogočile organiziranje novih moških gibanj, skupin za samopomoč, organizacij in združenj z namenom zmanjševati nasilje. Takšne skupine bi delovale kurativno, v smislu nadaljevanja po programu individualnega dela z osebami, ki povzročajo nasilje v družini, in preventivno, saj bi dajale možnost za odkrivanje novih moškosti in novih vrednot znotraj njih.

8 LITERATURA IN VIRI

Adler, A. (1989a), Individualna psihologija. Novi Sad:Matica srpska.

Brannon, L.(1999). Gender, Psychological perspektivites. Boston:Allyn and Backon.

Connel, R. W. (2007), Masculinities. Cambridge. Polity.

Connell, R. (1995), Masculinities. Combridge:Polity Press.

Čačinovič Vogrinčič, G. Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005), Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dekleva, B. (2004). Nasilni odzivi mladih v socialnem kontekstu. Mladoletniško nasilje. Zbornik razprav. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve, Policija (59-67).

Dobash, Russel P. Emerson Dobash. (1998), Cross-Border Encounters: Challenges and Opportunities. V Rethinking Violence against Women, ur. Dobash R. Emersom in Dobash.

Društvo SOS telefon za ženske in otroke – žrtve nasilja, (2004), str. 1-13.

Filipčič, K. (2002), Nasilje v družini.Ljubljana: Bonex.

Filipčič, K. (2004), Sistemski pristop k obravnavanju nasilja v družini. V Nasilje v družini – poti do rešitev, ur. Selič, Polona, 75. Ljubljana: Varuh človekovih pravic.

Flere, S. (1997), Sociologija. Maribor: Pravna fakulteta.

Gelles, Richard J. (1983). An Exchange/Social Control Theory. V The Dark Side of Families, ur.

Gostečnik, C. (2008), Relacijska paradigma in travma. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut.

Gostečnik, C. (1999), Srečal sem svojo družino. Ljubljana: Brat Frančišek: Frančiškanski družinski inštitut, 173-283.

Gutmann, Matthew C. (1997), Trafficking in Men: The Anthropology of Masculinity. Annual Review of Anthropology 26:385-409.

Horvat, D. Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M. (ur.) (2004). Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje. Priročnik. Ljubljana: Društvo SOS telefon za ženske in otroke –žrtve nasilja.

Jasinski, J. (2001), Theoretical Explanations for Violence Against Women. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Jung, Carl Gustav (2002), Približevanje nezavednemu. V : Carl G. Jung. Človek in njegovi simboli. Ljubljana: Mladinska knjiga. 20-105.

Kanduč, Z. (1998), Pravo, spolnost in nasilje: kriminološke in viktimološke perspektive.

Kaufman, M. (1994). Men feminism and Men Contradictory Experiences of Power. V: H. Brod, M. Kaufman (ured.), Theorizing Masculinities. Thousand Oaks: Sage.

Kersnik, J. (2003). Nasilje in zanemarjanje v družini-vloga družinske medicine. Strokovni posvet Nasilje v družini-poti do rešitev. Ljubljana: Urad varuh človekovih pravic.

Kelly, L. (1996), Spolno nasilje in feministična teorija. V: Zaviršek, D., Urek, M., Leskošek, V. (ur.) (1996) Spolno nasilje. Feministične študije za socialno delo. Ljubljana: VŠSD (str. 69-90).

Kimmel, M., Hearn, J., Connell, R.(2005), Handbook of Studies on Men and Masculinities. Thousand Oaks: Sage.

Kimmel, M. S. (2004), The Gendered Society. New York. Oxford. Oxford University Press.

Kimmel, M. S.(1994). Masculinity as Homophobia: Fear shame and silence in the construction of gender identity. V.H. Brod, M. Kaufman (ured.), Theorizing Masculinities. Thousand Oaks: Sage.

Kukovec, M. (2009), Strokovno delo z osebami, ki so povzročile nasilje:diplomska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Kristančič, A.(2002). Socializacija agresije. Ljubljana:Združenje svetovalnih delavcev Slovenije.

Leskošek, V. (2002), Zavrnjena tradicija. Ljubljana cf stran 111-117.

Leskošek, V. (2008), Ženske in moški v socialnem delu 1. del-spol. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Lipsitz Bem,S.(1993). The lenses of Gender, Transforming the debate on Sexual inequality. N.Y.:Yale University Press.

Luthar, B.,Jontes, D. (2007), Nasilje v družini – strateški rituali poročanja. Družboslovne razprave. Letnik XXIII. Št. 55. (27-48).

Medarič, Z.(2009), Sociološki vidiki nasilja nad ženskami v družini. Magistrska naloga, FDV.

Mesec, B. (1997), Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (1998), Uvod v kvalitativno raziskovanje. Študijsko gradivo. Ljubljana:VSŠD.

Pečar, J. (1999), Neformalno nadzorstvo: kriminološki in sociološki pogledi. Radovljica : Didakta.

Petrovec, D. (2003), Mediji in nasilje: obseg in vpliv nasilja v medijih v Sloveniji.Ljubljana: Mirovni inštitut.

Posebno poročilo. Nasilje v družini-poti do rešitev, junij 2004. Varuh človekovih pravic. 41-73.

Pravilnik o prepovedi približevanja določenemu kraju oziroma osebi.

Pravilnik o sodelovanju organov ter delovanju centrov za socialno delo, multidisciplinarnih timov in regijskih služb pri obravnavanju nasilja v družini (Ur.l., RS, št. 31/2009).

Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva (Ur.l.,RS, št. 41/2009).

Richmond-Abbot, M. (1992), Muscoline and feminine, Garden roles over the life cycle. NY: McGRAW-HILL.

Richards, M. (1985), Na pragu življenja, Pomurska založba, Murska Sobota, , str. 97-98.

Selič, P. (2003), Umor kot skrajni izid stopnjevanja nasilja v družini. V:Pagon, M.,Četrtri slovenski dnevi varstvoslovja –Bled. Ljubljana, Visoka policijsko-varnostna šola, CD.

Sociologija: Gradivo za srednje šole. (1996) Zavod Republike Slovenije za šolstva. Ljubljana.

Sušnik, A. (2000), Svetovalno delo s povzročitelji nasilja nad partnerko: Diplomaska naloga.

Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Visoka šola za socialno delo.

Švab, A.(2001). Družina:od modernosti k postmodernosti. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Švab, A.(1997). Ženske kot manjšina skozi spremembe v feminizmu drugega vala. Družboslovne razprave, XIII(24-25): 59-76.

Šteblaj, Š. (2009). Nasilje nad moškimi: diplomska naloga. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Ule, M. (2005). Socialna psihologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Urek, M. (2008), Ženske in moški v socialnem delu 2. Del-nasilje. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Zakon o preprečevanju nasilja v družini (Ur.l., RS, št. 16/2008).

Zakon o socialnem varstvu (Ur.l., RS, št. 3/2007).

Zakon o medijih (Ur.l. RS, št.110/06-uradno prečiščeno besedilo 36/08-ZpomK-1).

Zaviršek, D. (1994), Ženske in duševno zdravje. VŠSD, Ljubljana (poglavje: Nasilje v družini, str. 63-77).

Zaviršek, D. (1997), Diskurzi o nasilju in pomoči. Socialno delo 36, 5/6:329345.

Zaviršek, D. (2004). Od aktivizma do profesionalizacije: refleksija delovanje ženskih nevladnih organizacij na področju nasilja nad ženskami in otroki v Sloveniji. V:Horvat, Dalida (ur.).

Psihosocialna pomoč ženskam in otrokom, ki preživljajo nasilje: Priročnik . Ljubljana:

INTERNETNI VIRI

- Društvo za nenasilno komunikacijo v Ljubljani:
<http://www.drustvo-dnk.si/>.
- Družinski inštitut Bližina Celje
<http://www.blizina.si>
- Real men:
[http://www.cs.utk.edu/~bartley/other/real Men.html](http://www.cs.utk.edu/~bartley/other/real%20Men.html).
- Varuh človekovih pravic:
 - <http://www.varuh-rs.si/index.php?id=301>).
- Frančiškanski družinski inštitut
 - (<http://franciskani.rkc.si/fdi/nasilnemoške.htm>)
- Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor
(<http://www.cistpm.si>)

9 POVZETEK

V diplomski nalogi sem sledila zastavljenemu cilju in sicer raziskati področje delovanja predvsem nevladnih organizacij, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje v podravski regiji. Predstavila sem tudi Društvo za nenasilno komunikacijo v Ljubljani, kot prvo organizacijo, ki je začela delati z osebami, ki povzročajo nasilje v družini.

V drugem delu raziskovanja sem se usmerila na dejansko število oseb, ki povzročajo nasilje v podravski regiji, ali le ti poiščejo nadaljnjo strokovno pomoč, kje jo poiščejo in kakšen je razlog oziroma motivacija njihove vključitve v programe pomoči.

V teoretičnem delu sem najprej zajela različne definicije in interpretacije pojma »nasilje«, dotaknila sem se težav pri definiranju nasilja in na kratko opisala zgodovino nasilja nad ženskami. Predstavila sem tudi različne teorije o nasilju in dejavnike, ki so povezani z uporabo nasilja.

Tekom raziskave sem ugotovila, da enoznačne definicije nasilja ni. Avtorji na različne načine dojemajo in razumejo nasilje, vendar kljub temu v njihovih interpretacijah zasledimo zakonske določbe. Kot pravita Dekleva (2004) in Ule (2005) je nasilje potrebno razumeti v »socialnem času in prostoru«, saj je nasilje tako osebni kot družbeni fenomen.

Tudi teorije nasilja so različne in vsaka na svoj način definira pojem nasilja. Vsaka izmed predstavljenih teorij upošteva svoje dejavnike. Vse teorije pa imajo pojasnjevalno vrednost in vplivajo na politične in državne odzive.

Dotaknila sem se tudi procesa socializacije, predvsem socializacije moškega. Socializacija moškega v moško vlogo je težak in zapleten proces, povezan s številnimi omejitvami in prepovedmi, predvsem pri izražanju čustev. Moški so tako že od zgodnjega otroštva postavljeni v vloge, ki jim jih določa družba, v kateri živijo.

Diplomska naloga prikazuje koncepte moškosti, pravila moškosti in nasilne moške. Posebej sem

predstavila odnos družbe do nasilja ter vpliv in pomen medijev pri obravnavanju nasilja.

Orisala sem slovensko zakonodajo na področju preprečevanja nasilja v družini in posebej predstavila pristojnosti centrov za socialno delo ter regijske koordinatorice za obravnav nasilja v družini.

V diplomski nalogi je predstavljeno delo s povzročitelji nasilja v tujini. Predstavljeni so načini, koncepti in metode dela pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje in so lahko dobra podlaga za delo tudi pri nas.

V teoretičnem delu sem se osredotočila in raziskala področje strokovnega dela z osebami, ki povzročajo nasilje, in ga v Sloveniji pokriva tako vladni kot nevladni sektor, posebej sem se omejila na nevladni sektor.

Opravila sem tri intervjuje s svetovalci, zaposlenimi na nevladnih organizacijah, ki delajo z osebami, ki povzročajo nasilje. Prav tako sem nekaj informacij pridobila preko regijske koordinatorice za obravnavo nasilja v družini, strokovnih delavk zaposlenih na centru za socialno delo in razpoložljive dokumentacije. Diplomaska naloga je kombinacija kvalitativne in kvantitativne raziskave. Kvalitativni del raziskave predstavljajo intervjuji treh svetovalcev, kvantitativni del pa osebe, ki jim je bil v letu 2009 izrečen ukrep prepovedi približevanja določeni osebi ali kraju.

Nad pripravljenostjo pri pridobivanju podatkov in informacij sem bila razočarana, saj sem uspela opraviti le tri intervjuje. Pri eni izmed nevladnih organizacij mi ni uspelo navezati stika, kljub temu da so obljubili, da me bodo poklicali nazaj. Na podatke glede vključitve oseb, ki povzročajo nasilje v družini, v nadaljnjo strokovno pomoč, za katere sem prosila, sem morala čakati kar nekaj časa. Moja prošnja glede komentarjev na prikazane rezultate je bila uslišala samo s strani enega centra za socialno delo.

Kljub temu pa je bilo raziskovanje tega področja dela velik izziv, s katerim sem pridobila nova znanja in morebiti nove veščine.

PRILOGE

Priloga 1: Smernice za intervju

- 1) Predstavitev organizacije oziroma društva
 - Kdo ste?
 - Kakšno pomoč nudite? Komu je pomoč namenjena?
- 2) Vrednostna naravnost zlasti v smislu:
 - Kako razumete nasilje?
 - Kako vidite oziroma razumete osebo, ki povzroča nasilje?
- 3) Teoretična izhodišča pri delu s povzročitelji nasilja
 - Teorije, principi po katerih se zgledujete pri svojem delu
- 4) Kako poteka delo z osebami, ki povzročajo nasilje, v vaši organizaciji?
 - Kako se vključijo v svetovanje?
 - Kako poteka proces svetovanja?
 - Kakšne so vaše metode, koncepti dela, načela, morebitna pravila?
 - Kje izvedo za vas?
- 5) - Kaj smatrate kot uspešno delo z osebami, ki povzročajo nasilje v vaši organizaciji?
 - Kako bi ocenili uspešnost dela z osebami, ki povzročajo nasilje?
- 6) Kje vidite šibke točke vašega dela, kje pozitivne točke?
 - Kaj vas pri delu ovira?
- 7) Kaj si želite v prihodnosti? Želje v prihodnosti?

Priloga 2: Analiza podatkov

Barvne opredelitve organizacij pri izpisih relevantnih odgovorov v analizi podatkov:

Društvo za nenasilno komunikacijo v Ljubljani: modra barva

Društvo ZRNO: rdeča barva

Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč: zelena barva

Razdelitev po enotah v analizi podatkov:

1. enota : Predstavitev organizacije oz. društva
2. enota: Razumevanje nasilja
3. enota: Razumevanje osebe, ki povzroča nasilje
4. enota: Teoretična izhodišča pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje
5. enota: Proces strokovnega dela z osebami, ki povzročajo nasilje
6. enota: Pozitivne oziroma močne točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje
7. enota: Ovire in šibke točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje
8. enota: Želje v prihodnosti

1. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Predstavitev organizacije, društva	-smo nevladna, neprofitna organizacija, ki se ukvarja s preprečevanjem nasilja v družbi in s širjenjem principov nenasilne komunikacije -nevladna, neprofitna, humanitarna organizacija, usmerjena na zmanjševanje pojava in vseh oblik nasilja v družbi -zasebni zavod za terapevtsko pomoč in podporo posameznikom, parom in družinam v stiski - svetovalno delo z osebami, ki povzročajo nasilje, trening socialnih veščin, družbene akcije in sodelovanje z mediji, mediacija - pomoč nudimo moškim, ženskam, žrtvam nasilja in povzročiteljem nasilja - pomoč nudimo osebam s težavami v komunikaciji (v družini, šoli, partnerskem odnosu), osebam s slabo samopodobo, osebam s čustvenimi in duševnimi stiskami,... - svetovalno delo, trening socialnih veščin, mediacija, telefonsko svetovanje,... - svetovalno delo - terapije in terapevtske skupine, programi za strokovne delavce, predavanja	-definicija nevladne organizacije -delo v obliki svetovanja, trening socialnih veščin	Opis organizacije oziroma društva Oblike pomoči
2. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorija
Razumevanje nasilja	-definicije, ki jih podaja Zakon o preprečevanju nasilja v družini - naslonila bi se na Zakon o preprečevanju nasilja v družini, ki v tretjem členu natančneje definira nasilje -nasilje razumemo kot zlorabo moči predvsem moškega nad žensko, temelji	-definicija nasilja v Zakonu o preprečevanju nasilja v družini -feministična razlaga nasilja	Opredelitev nasilja

	na zasidrani neenakosti med spoloma -nasilje kot nadzor moči in kontrole, ki vsebuje naslednje dejavnike: posesivnost, ljubosumnost, vsiljivost in izolacijo - način nasilnega vedenja osebe, ki povzroča nasilje razvije, da bi preko uporabe nekaj dosegli -izkazovanje moči, nadzora -nadzor moči in kontrole nad drugim -gre za igro zmagovalca-poraženec - je naučeno vedenje - še vedno se lahko naučimo drugačnega vedenja, ki ga lahko spremenimo - oseba izkušnjo nasilnega ravnanja v primarni družini ponotranji in jih prenaša v sedanje odnose - nasilje je naučeno vedenje, ki se prenaša iz staršev na otroke - živimo v patriarhalni družbi, kjer še vedno prevladujejo miti in stereotipi o moških in moškosti -velikokrat se v partnerskem odnosu partnerja ne znata pogovarjati, velikokrat pride do konflikta, ki ga ne znata rešiti na način brez uporabe nasilja -pride do nesoglasij, konflikta - pojavijo se lahko še alkoholizem, droge	-nasilje kot nadzor moči in kontrole -povzročitelj si skuša v odnosu zagotoviti nadzor, moč nad žrtvijo in posledično uresničiti svoje interese Prevzemanje nasilnih vzorcev komuniciranja in reagiranja s staršev na otroke Neizrečene družbene pozicije tako moških kot žensk -motena in neuspešna komunikacija-nesposobnost za reševanje konflikta -uživanje drog, alkoholizem, stres	Utemeljitev nasilja Dejavniki, ki so povezani z nasiljem
--	--	--	--

3. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Razumevanje osebe, ki povzroča nasilje	-ni enoznačne definicije za osebe, ki povzročajo nasilje -to so zdravi ljudje različnih starosti in izobrazbe,... - oseba, ki potrebuje pomoč in s katero skupaj pogledamo, kaj je razlog najinega srečanja, kje so se stvari zapletle -gre večinoma za moške, ki izvajajo tako psihično kot fizično nasilje, svoje ravnanje minimalizirajo, zanikajo; hkrati se počutijo odtujeni, občutki ničvrednosti,... -takšna oseba pogosto nima razvitih komunikacijskih veščin, vse rešuje z uporabo nasilja -gre za vzorec, ki ga prenašajo naprej -osebe minimalizirajo in zanikajo svoje ravnanje -velikokrat ne želijo govoriti o tem, kaj so storili -predstavljajo se v pozitivni luči, velikokrat se strinjajo z vsem kar povem -potrebno je ločiti med osebo, ki nasilje izvaja in njegovim dejanjem -oseba je eno, njegovo dejanje je drugo -težko se je naučiti drugačnega vedenja, potrebno je pridobiti kontrolo nad izbruhi nasilnega vedenja, učenje normalnega enakopravnega odnosa - postavitev novih temeljev za spreminjanje načina vedenja lastne moškosti, potrebno se je učiti, kako se odzvati v stresnih situacijah, da ne uporabimo nasilja - gre za spremembo vrednot, novo razumevanje dinamike	-splošna opredelitev osebe, ki povzroča nasilje -gledanje osebe, ki je povzročila nasilje na svoje vedenja -bistveno je ločevanje osebe od njegovega dejanja -učenje nenasilnega vedenja	Opredelitev povzročitelja nasilja Etiketiranje in stereotipno gledanje na osebo, ki povzroča nasilje Delo na spremembi vedenja

	odnosa, sprememba vedenja		
4. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Vključevanje oseb, ki povzročajo nasilje v organizacije oziroma v oblike pomoči	-osebe pridejo popolnoma prostovoljno, vključitev v pomoč je plačljiva (deloma), velikokrat jih napotijo s CSD -osebe navežejo prvi stik preko telefona, informacije dobijo večinoma s spletne strani, preko naših akcij (Bela pentlja,...). Same navežejo stik in dogovorimo se za prvi razgovor - vključijo se osebe, ki si tega želijo, vključitev je svobodna, neobvezujoča, napoti jih CSD ali pa regijska koordinatorica za obravnavo nasilja v družini -razen, če sodišče s sklepom to osebo napoti k nam	-oseba, ki povzroča nasilje se prostovoljno in svobodno odloči za vključitev v pomoč -osebo, ki povzroča nasilje lahko sodišče ali tožilstvo napoti v določeno organizacijo	Pripravljenost osebe, ki povzroča nasilje, da poišče pomoč v določeni organizaciji Napotitev osebe, ki povzroča nasilje v določeno organizacijo
5. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Proces dela s povzročitelji nasilja	-najprej se opravi prvi razgovor pred predhodnim klicem (informiranje o delovanju, usmeritvah, definiranju problema,...), svetovalec oceni in preveri motivacijo osebe, ki povzroča nasilje in se dogovori o mogoči vključitvi -prvi stik se preko telefona, sledi individualni razgovor	-prvi pogovor z osebo, ki povzroča nasilje	Proces dela z osebo, ki povzroča nasilje

	(vzpostavitev osebnega kontakta, raziskovanju, posredovanju informacij,...) - terapija se začne z dogovorom o sodelovanju po predhodnem telefonskem klicu. Prva terapija je namenjena pogovoru o odgovornosti, usmeritev na občutke jeze, raziskovanje tega področja -vstopili smo v kontakt z institucijo, ki ga je k nam napotila (CSD, sodišče) -možnost izbire individualnega svetovalnega dela ali trening socialnih veščin, trening obsega 12 srečanj, vključenih je 12 moških -program je sestavljen iz 12 poglavij, gre za samostojne teme, v program se lahko vključi vsak, mora pa se udeležiti 12 predavanj - naredi se plan (telesne senzacije, kaj te senzacije povzroča), gre za svetovalni proces soočanja, reguliranja in transformiranja -poglabljanje v občutke jeze -svetovalni proces se v nadaljevanju nanaša na ozaveščanje, razbijanje blokad, spodbujanje in pohvale, spodbujanje empatije, soočanje s predsodki -pisanje dnevnika, igre vlog, domače naloge -različne tehnike dela(ozaveščanje, poimenovanje čustev, občutenje resničnosti,...) -pisanje dnevnika, igre vlog -po končanem obisku 12. predavanj, se opravi zaključni pogovor z osebo, ki povzroča nasilje -osebi se ponudi tudi	-organizacija vzpostavi kontakt z organizacijo, ki je osebo k njim napotila -oseba, ki povzroča nasilje se lahko udeleži skupinskih predavanj -oseba, ki povzroča nasilje raziskuje področje občutenja jeze -oseba, ki povzroča nasilje se sooča sama s sabo in s predsodki	
--	--	---	--

	možnost individualnega svetovanja -svetovanje se zaključi, ko se oba (svetovalec, uporabnik) strinjata, da se konča -ko so doseženi cilji, se svetovanje konča, sledi opredelitev ciljev in spodbujanje za naprej -svetovanje se zaključi, ko oseba, ki povzroča nasilje z relacijskega stališča sprejme odgovornost za svoja psihološka stanja, prežeta z bolečino in agresijo -vzpostavitev odnosa, ki temelji na enakopravnosti -sprememba vrednost in prepričanj; sprememba vedenja; prevzem odgovornosti za svoja nasilna vedenja -povečati varnost žrtve nasilja; sprememba vrednost in prepričanj; novo razumevanje dinamike odnosa; sprememba vedenja in prevzemanje odgovornosti -delo z osebami, ki povzročajo nasilje poteka individualno -individualno in delo s celotno družino - delo poteka individualno in skupinsko (trening socialnih veščin)	Oseba, ki povzroča nasilje piše dnevnik, dobiva domače naloge -zaključni pogovor oziroma konec svetovanja z osebo, ki povzroča nasilje -enakopraven odnos, ki da doseže oseba, ki povzroča nasilje -sprememba vedenja -povečanje varnosti -individualno delo z osebo, ki povzroča nasilje -individualno in skupinsko delo	Cilji svetovalnega procesa z osebami, ki povzročajo nasilje
--	---	--	--

			Metode dela, z osebo, ki povzroča nasilje
6. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Pozitivne oziroma močne točke uspešnega dela z osebo, ki povzroča nasilje	-pozitivno točko vidim v združevanju dela z osebo, ki povzroča nasilje in z žrtvijo nasilja oz. s partnerko; takšno delo nam omogoča, da vidimo napredek tako na individualni kot na partnerski ravni(če se oba strinjata) -te spremembe preverjamo in utrjujemo -usmerjanje na občutke jeze, raziskovanje in poglobljanje v te občutke -terapevt je posrednik, ki skuša razrešiti najzgodnejša doživetja, začutiti jih moraš v svojem somatskem sistemu -pisanje dnevnika in igre vlog, ki omogočajo reševanje konfliktov, izražanje čustev,... -načine dela prilagajamo osebi -majhni koraki na poti k doseganju postavljenih ciljev - nenehno spodbujamo že majhnih sprememb in jih poskušamo utrjevati -delo tukaj in zdaj,	-vzporedno delo z osebo, ki povzroča nasilje ter z žrtvijo -v pogovoru oziroma v procesu svetovanja raziskovati, preverjati in utrjevati močne vire moči v osebi, ki povzroča nasilje -usmeritev na občutke jeze -pisanje dnevnika, igre vlog -prilagajanje načina dela z osebo, ki povzroča nasilje -v projektu pomoči videti minimalne premike, korake	Strokovno delo z osebo, ki povzroča nasilje

	vzpostavitev dobrega delovnega odnosa -po končanem svetovanju osebe, ki povzroča nasilje, pošljemo instituciji, ki je osebo napotila k nam obvestilo o opravljenem svetovanju, poskušamo ostati v kontaktu z organizacijo -vzdržujemo in posredujemo podatke instituciji, ki je osebo napotila k nam -pozitivna točka je v sprejeti zakonodaji (ZPND) - zakon o preprečevanju nasilja v družini, je doprinesel k boljšemu razumevanju nasilja	-ravnati tukaj in zdaj, delovni odnos -medinstitucionalno sodelovanje v procesu delovnega projekta pomoči osebi, ki povzroča nasilje -Zakon o preprečevanju nasilja v družini	Zakonodaja na področju nasilja v družini
7. ENOTA	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Ovire in slabosti pri delu z osebami, ki povzročajo nasilje	-največja težava pri delu, je pomanjkljivost motivacije -slaba in nezadostna motivacija -pomanjkanje možnosti in izbora pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje -osebe, ki so socialno ogrožene in prihajajo iz oddaljenih krajev, si vključitve ne morejo privoščiti -naši programi so delno plačljivi, kar predstavlja za marsikoga veliko oviro, trudimo se, da lahko pri tem pomagamo	-motivacija osebe, ki povzroča nasilje ni zadostna -pomanjkanje in nedostopnost vključitve v programe pomoči -plačljivost programov za osebo, ki povzroča nasilje	Ovire pri vključevanju oseb, ki povzročajo nasilje v posamezno organizacijo Ovire glede programov dela z osebo, ki povzroča nasilje

	-velik problem nevladnih organizacij je zagotovo nesigurno financiranje -minimalno financiranje s strani države -udeležba na skupinah je brezplačna (članarina), terapije so delno plačljive(sofinanciranje) - finančno pomanjkanje vpliva na program pomoči (zmanjševanje programov) -družba je do nasilja še vedno preveč strpna -osebe, ki povzročajo nasilje, se sploh ne zavedajo, da je njihovo ravnanje kaznivo	-problem financiranja -družbena toleranca do nasilja	- Finančne ovire - Ovire v družbi
8. ŽELJE V PRIHODNOST I	Relevantni deli odgovorov	Kode	Kategorije
Želje v prihodnosti zaposlenih pri delu z osebo, ki povzroča nasilje	-na društvu si želimo, da bi lahko uspeli kot društvo -da bi delo opravljali zato, ker ga želimo, ne pa zaradi plač -večjo motivacijo oseb, ki povzročajo nasilje -družba bi jih morala spodbujati -več različnih programov pomoči za osebe, ki povzročajo nasilje -naša želja je v večji prepoznavnosti in udeležbi uporabnikov	- ostati društvo -osebna želja po nujenju pomoči -doseči večjo motiviranost -več programov dela z osebami, ki povzročajo nasilje -večja prepoznavnost, večja udeležba	Želje povezane s posamezno organizacijo

DEFINICIJE OSNOVNIH POJMOV – ENOT:

Predstavitev posamezne nevladne organizacije vključuje kratko predstavitev organizacije, kakšne oblike pomoči nudijo, komu je pomoč namenjena.

Razumevanje nasilja vključuje opredelitev in utemeljitev nasilja, dejavnike, ki so povezani z nasiljem, teoretična

izhodišča pri razumevanju nasilja in delu z osebami, ki povzročajo nasilje.

Razumevanje oseb, ki povzroča nasilje vključuje opredelitev osebe in dejavnike, ki so povezani z nasilnim vedenjem teh oseb. Zaobjeto je tudi tako imenovano družbeno etiketiranje oseb, ki povzročajo nasilje ter smernice za delo z osebami, ki povzročajo nasilje.

Vključevanje oseb, ki povzročajo nasilje v organizacije in njihove programe se nanaša na pripravljenost in motiviranost osebe, ki povzroča nasilje, da poišče pomoč v določeni organizaciji. Enota prikazuje načine kako posamezne organizacije poskrbijo v njihovo vključitev v programe pomoči.

Proces dela z osebami, ki povzročajo nasilje zajema opise procesov dela posamezne organizacije. Podane so bile posamezne tehnike in metode dela z osebami, ki povzročajo nasilje. Predstavljeni so bistveni elementi dela z osebami, ki povzročajo nasilje.

Močne oziroma pozitivne točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje so definirane kot pozitivne točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje, opredeljene so močne točke kot so delo tukaj in zdaj, vzpostavljanje dobrega delovnega odnosa, prilagajanje načina in tempa dela, zakonodaja na področju nasilja.

Ovire oziroma slabe točke dela z osebami, ki povzročajo nasilje, so navedene kot ovire pri vključevanju oseb, ki povzročajo nasilje v posamezne nevladne organizacije. Gre predvsem za težave pri motivaciji oseb, ki povzročajo nasilje, težave pri financiranju, v družbi nasploh, pomanjkljivost in nedostopnost različnih oblik pomoči.

Želje zaposlenih v posamezni organizaciji se nanašajo na njihove osebne želje, ki pa so povezane z njihovim delom z osebami, ki povzročajo nasilje. Gre predvsem za želje povezane z večjo prepoznavnostjo, večjo udeležbo.

Priloga 3:

Spoštovani, sem Ana Flis iz Makol, absolventka Fakultete za socialno delo v Ljubljani. Tema moje diplomske naloge so povzročitelji nasilja-delo s povzročitelji. Na predlog moje mentorice bi naj v diplomski nalogi, ki je opisne vsebine, vnesla tudi manjšo raziskavo. Odločila sem se, za prikaz podatkov o številu povzročiteljev nasilja, ki so po prenehanju ukrepa prepovedi približevanja in nudenju PSP pri koordinatorici za obravnavo nasilja v družini ali pri krajevno pristojnem centru, poiskali nadaljnjo strokovno pomoč. V ta namen vam pošiljam tabelo s prošnjo, da jo izpolnite. Glede na to, da mi je mentorica dala zelo kratek rok, vas prosim, kljub temu, da mi je znano, da ste zelo obremenjeni z delom, da mi podatke posredujete takoj, ko bo mogoče.

Za vaše sodelovanje in pomoč se vam že vnaprej zahvaljujem.

Imam podatke (od koordinatorice za obravnavo nasilja v družini), da je bilo v letu 2009 izrečenih 310 prepovedi približevanja in sicer CSD Maribor-95, CSD Ptuj-82, CSD Slovenska Bistrica-29, CSD Ruše-29, CSD Lenart-40, CSD Pesnica-28 in Ormož-20.

V kolikor je možno bi prosila še za kratek komentar na prikazane podatke.

Podatke mi prosim pošljite na moj e naslov: aana.flis@gmail.com

Zap. št.	Oblika pomoči	Organizacija	Motivacija oz. razlog za vključitev